Hallituksen esitys Eduskunnalle osuuspankkien yhteenliittymää koskevaksi lainsäädännöksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan Suomen lainsäädäntöön otettavaksi säännökset Euroopan unionin luottolaitosdirektiivien mukaisesta yhteisvastuuseen perustuvasta osuuspankkien yhteenliittymästä. Sen mukaan toistensa puolesta yhteisvastuussa olevia luottolaitoksia, jotka kuuluvat niitä yhdistävään keskusyhteisöön, eivät sellaisenaan koske tietyt luottolaitoskohtaiset säännökset. Tällöin säännösten noudattamisesta vastaa valvonnallinen kokonaisuus, yhteenliittymä, jonka muodostavat kyseessä olevat luottolaitokset ja niiden keskusyhteisö.

Pääasiassa osuuspankkilakiin tehtävillä muutoksilla tehdään mahdolliseksi konsolidoidusti valvottavan yhteenliittymän muodostaminen. Osuuspankit ja osuuspankkilaissa tarkoitetut osakeyhtiömuotoiset pankit sekä osuuspankkien keskusrahalaitoksena toimiva liikepankki, jotka kuuluvat jäseninä niitä ohjaamaan ja valvomaan oikeutettuun keskusyhteisöön, muodostavat yhdessä keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten konsolidointiryhmiin kuuluvien yhteisöjen kanssa osuuspankkien yhteenliittymän.

Yhteenliittymässä keskusyhteisö ja jäsenluottolaitokset vastaavat toistensa veloista ja sitoumuksista laissa säädetyllä tavalla.

Esityksessä perustana on, että yhteenliittymän keskusyhteisöllä on lain mukaan velvollisuus antaa ohjeita jäsenluottolaitoksilleen niiden maksuvalmiuden, vakavaraisuuden ja riskien hallinnan turvaamiseksi sekä velvollisuus valvoa niiden toimintaa. Järjestelmän keskeiset periaatteet sisältyvät ehdotettuihin lainmuutoksiin.

Keskusyhteisöä ja kaikkia jäsenluottolaitoksia ja niiden konsolidointiryhmiin kuuluvia yhteisöjä valvotaan vakavaraisuuden, maksuvalmiuden ja asiakasriskien osalta konsolidoidusti.

Osuuspankkien yhteenliittymän muodostumisen yhtenä edellytyksenä on, että osuuspankkien keskusrahalaitoksena toimiva liikepankki on keskusyhteisön tytäryritys ja että keskusyhteisön johtokunnan puheenjohtaja toimii myös tämän liikepankin johtokunnan puheenjohtajana. Keskusyhteisön hallintoneuvoston jäsenten edellytetään muodostavan liikepankin hallintoneuvoston jäsenten enemmistön.

Osuuspankkilakiin tehtävien muutosehdotusten lisäksi esitykseen sisältyvät ehdotukset rahoitustarkastuslain, luottolaitostoiminnasta annetun lain ja kaupparekisterilain muuttamisesta.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1996.

360183Z

SISÄLLYSLUETTELO

Sivu

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ 1

YLEISPERUSTELUT 4

1. Nykyinen tilanne 4
   1.1. Luottolaitosten toimintaympäristö 4
      1.1.1. Pankkijärjestelmän kehitys 4
      1.1.2. Osuuspankkien asema ja merkitys 4
   1.2. Osuuspankit 5
      1.2.1. Rakenne 5
      1.2.2. Osuuspankkien vakavaraisuus 5
      1.2.3. Osuuspankkien asiakasriskit 6
      1.2.4. Osuuspankkien omien varojen määrä 6
      1.2.5. Osuuspankkien yhteisvastuu 6
         Yleistä 6
         Osuuspankkien vakuusrahasto 6
         Osuuspankkien Keskinäinen Vakuutusyhtiö 7
      1.2.6. Pankkien välinen kilpailu 7
   1.3. Osuuspankkien valvonta 8
      1.3.1. Rahoitustarkastus 8
      1.3.2. Osuuspankkitarkastus 8
      1.3.3. Osuuspankin tilintarkastus 8
      1.3.4. Osuuspankin hallintoneuvosto ja johtokunta 8
      1.3.5. Osuuspankin sisäinen tarkastus 8
      1.3.6. Osuuspankkikeskuksen sisäinen tarkastus 9

2. Lainsäädäntö Euroopan unionin jäsenmaissa 9

3. Osuuspankkien rakenteellisia ratkaisuja muissa yhteisömaissa 10
   3.1. Alankomaat 10
   3.2. Belgia 11
   3.3. Luxemburg 11
   3.4. Ranska 12
      3.4.1. *Crédit Agricole* -ryhmä 12
      3.4.2. *Crédit Mutuel* -ryhmä 12
   3.5. Tanska 12

4. Esityksen tavoitteet 13
   4.1. Vakauden turvaaminen 13
   4.2. Kilpailun edistäminen 14
   4.3. Konsolidoitu valvonta 14

5. Keinot 15
   5.1. Osuuspankkien yhteenliittymä 15
   5.2. Yhteenliittymän oikeudellinen luonne 16
   5.3. Yhteenliittymän suhde konserniin ja konsolidointiryhmään 17
   5.4. Ryhmäohjaus ja vakauden turvaaminen 17
      5.4.1. Hallintoneuvosto ja johtokunta 18
      5.4.2. Maksuvalmius 18
      5.4.3. Vakavaraisuus 18
      5.4.4. Riskien hallinta 19

5.5. Tarkastustoimi yhteenliittymässä ... 20
5.5.1. Keskusyhteisön tarkastustoimi ... 20
5.5.2. Jäsenluottolaitosten sisäinen tarkastus ... 20
5.6. Tilinpäätös ja tilintarkastus ... 21
5.6.1. Laskentaperiaatteet ja ohjeistus ... 21
5.6.2. Tilintarkastus ... 21
5.7. Kilpailu ... 22
5.8. Osuuspankkiryhmän perustamat osakeyhtiömuotoiset pankit ... 22

6. Esityksen vaikutukset ... 23
6.1. Vaikutukset valtion talouteen ... 23
6.2. Taloudelliset vaikutukset osuuspankkiryhmälle ... 23
6.3. Muut vaikutukset osuuspankeille ja niiden jäsenille ... 23

7. Asian valmistelu ... 24

8. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja ... 25
8.1. Arvopaperimarkkinalain vaikutukset ... 25
8.2. Hallituksen esitys luottolaitoksia koskevan lainsäädännön muuttamisesta ... 25

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT ... 25

1. Lakiehdotusten perustelut ... 25
1.1. Osuuspankkilaki ... 25
1.2. Laki luottolaitostoiminnasta ... 39
1.3. Rahoitustarkastuslaki ... 39
1.4. Kaupparekisterilaki ... 40

2. Voimaantulo ... 40

LAKIEHDOTUKSET ... 40

1. Laki osuuspankkilain muuttamisesta ... 40

2. Laki luottolaitostoiminnasta annetun lain muuttamisesta ... 48

3. Laki rahoitustarkastuslain muuttamisesta ... 48

4. Laki kaupparekisterilain muuttamisesta ... 49

LIITE ... 50

Rinnakkaistekstit ... 50

YLEISPERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne

1.1. Luottolaitosten toimintaympäristö

1.1.1. Pankkijärjestelmän kehitys

Pääomanliikkeiden ja rahoitusmarkkinoiden vapautuminen, luottolaitostoiminnan kansainvälistyminen, pankkikilpailun lisääntyminen ja etenkin maatamme kohdannut syvä lama ja siihen liittyvä pankkikriisi ovat johtaneet merkittäviin rakenteellisiin muutoksiin rahoitusmarkkinoilla. Pankkirakenteita ovat erityisesti muuttaneet Suomen Säästöpankki - SSP Oy:n liiketoiminnan myynti neljälle muulle pankille ja pankkiryhmälle sekä sen jälkeen tapahtunut Kansallis-Osake-Pankin ja Suomen Yhdyspankki Oy:n yhdistyminen Suomen oloissa huomattavan suureksi luottolaitokseksi. Yhdistymisen vaikutusta pankkikilpailuun on vaikea lopullisesti arvioida. Uuden pankin tase on noin 300 miljardia markkaa ja sen osuus maan vähittäispankkitoiminnasta on noin 40 prosenttia ja yrityspankkitoiminnasta noin 60 prosenttia. Pankkikilpailussa korostuu osuuspankkien merkitys; niiden osuus markkatalletuksista on 34 prosenttia. Pienen ja keskisuuren yritystoiminnan rahoituksesta osuuspankkien osuus on noin kolmannes.

Kotimaisen pankkijärjestelmän rakenteen muutoksen ohella rahoitusmarkkinoitamme muuttaa ulkomaisten, erityisesti ruotsalaisten pankkien tulo Suomen markkinoille. Tämä kiristää pankkikilpailua ja pankkien kannattavuusvaatimukset kasvavat.

Suomen rahoitusjärjestelmä on varsin pankkikeskeinen. Pankkien osuus rahoituksen välityksessä on kuitenkin viime vuosina pienentynyt ja arvopaperimarkkinoiden merkitys kasvanut. Vaikka kehitys on rahoitusjärjestelmän kannalta myönteinen, se lisää tarvetta pankkisektorin ylikapasiteetin purkamiseen.

Keskeisessä asemassa Suomen rahoitusmarkkinoilla ovat talletuspankit eli liikepankit, osuuspankit, säästöpankit ja Postipankki Oy. Näistä osuuspankit ja säästöpankit muodostavat keskusrahalaitoksineen ja -järjestöineen paikallispankkien ryhmäkokonaisuudet. Osuuspankkien keskusrahalaitoksena toimiva liikepankki, Osuuspankkien Keskuspankki Oy (jäljempänä OKO) hoitaa myös pankkiryhmänsä keskitettyä liiketoimintaa. Paikallispankkien keskusjärjestöjä ovat Osuuspankkien Keskusliitto ja Säästöpankkiliitto. Suomen Säästöpankki - SSP Oy:n liiketoiminnan myynnin jälkeen on säästöpankkien lukumäärä 40 ja säästöpankkien osuus markkatalletuksista enää noin kuusi prosenttia. Postipankki Oy:n osuus markkatalletuksista on 15 prosenttia.

1.1.2. Osuuspankkien asema ja merkitys

Pankkikriisi on erityisesti koskenut säästöpankkeja. Säästöpankkien keskitetty valvonta ei toiminut, eikä omistajavalvontaa käytännössä ollut. Tämä johti hallitsemattomaan luotonantoon ja liialliseen riskinottoon useissa säästöpankeissa, Suomen Säästöpankki - SSP Oy:n muodostamiseen ja myöhemmin sen liiketoiminnan myymiseen ja jakamiseen neljän pankin ja pankkiryhmän kesken. Myös osuuspankkiryhmässä on pankkeja, jotka ovat ottaneet hallitsemattomia riskejä suhteessa omiin voimavaroihinsa. Osuuspankkiryhmässä hyväksytyn yhteisvastuun pohjalta ongelmallisten osuuspankkien toimintaa on tuettu Osuuspankkien vakuusrahaston (jäljempänä OVR) ja Osuuspankkien Keskinäisen Vakuutusyhtiön (jäljempänä OVY) avulla sekä muilla pankkiryhmän yhteisvastuutoimenpiteillä.

Paikallispankkien merkittäviä asiakkaita ovat erityisesti kotitaloudet, pieni ja keskisuuri yritystoiminta sekä maa- ja metsätalous. Suhteellisesti suurin merkitys paikallispankeilla on ollut asuntorahoituksessa ja maatalouden rahoituksessa. Osuuspankkien pankkiverkosto turvaa rahoituspalvelujen saatavuutta erityisesti haja-asutusalueilla. Pankkikilpailun näkökulmasta osuuspankit tarjoavat paikallisuuteen ja paikalliseen päätäntävaltaan perustuvan vaihtoehdon.

Talletuspankkien markkinaosuus % yleisön mk-talletuksista 1989—1994

	SYP+ KOP	osuus-pankit+ OKO	PSP	säästö-pankit+ SKOP	muut pankit
1989	33,7	25,8	10,0	27,2	3,3
1990	32,1	26,7	10,6	27,3	3,3
1991	30,4	27,8	11,0	27,3	3,5
1992	31,9	29,5	10,6	25,7	2,3
1993	43,0	34,2	15,5	5,7	1,6
1994	43,1	34,3	15,1	6,0	1,6

1.2. Osuuspankit

1.2.1. Rakenne

Osuuspankkien lukumäärä on laskenut vuodesta 1986 vuoden 1994 loppuun mennessä 370 osuuspankista 302:een. Osuuspankkien sulautumiskehitys on rajoittunut lähinnä pienillä talousalueilla toimivien pankkien yhdistymiseen parempien kilpailuasemien luomiseksi taikka tappiollisten pankkien sulauttamiseen naapuripankkeihin. Suurin ja ainoa maakuntapohjainen osuuspankkien sulautuminen tapahtui Keski-Suomessa, jossa 14 osuuspankkia sulautui Keski-Suomen Osuuspankiksi.

Osuuspankkiryhmän konttorit, henkilöstö ja talletukset (osuuspankit ja OKO)

	osuuspankit kpl	konttorit kpl	henkilöstö kpl	talletukset mrd. mk
1989	360	1 205	13 016	62,4
1990	338	1 156	12 799	67,9
1991	329	1 090	12 220	73,2
1992	310	1 023	11 475	77,8
1993	304	977	11 222	91,5
1994	302	993	11 832	94,0

Osuuspankkiryhmän tase ja luottokanta 31.12., mrd. mk (osuuspankit ja OKO)

	taseen loppus.	josta luotot yleisölle	koti-taloud.	yritykset ja yhteisöt	maa- ja metsä-talous
1989	121,8	87,1	39,9	36,1	11,1
1990	134,3	98,4	45,0	42,1	11,3
1991	143,9	102,0	47,4	42,3	11,3
1992	153,1	101,3	47,7	42,4	11,2
1993	174,1	107,1	53,4	42,0	11,7
1994	162,7	99,3	50,4	37,5	11,4

1.2.2. Osuuspankkien vakavaraisuus

Luottolaitostoiminnasta annettu laki (1607/93) muutti eräiltä osin aikaisemmin voimassa olleita vakavaraisuutta koskevia säännöksiä. Aikaisemman lainsäädännön mukaan (laki talletuspankkien toiminnasta, 1268/90) suomalaisen vakuutusyhtiön vastattavana olevat saamiset kuuluivat luottolaitoksen vakavaraisuussuhdetta laskettaessa II ryhmään laissa tarkoitetussa riskiryhmittelyssä. Luottolaitostoiminnasta annetun lain tultua voimaan 1 päivänä tammikuuta 1994 vakavaraisuusvaatimukset muuttuivat. Vakuutusyhtiön vastattavana olevat saamiset kuuluvat luottolaitoksen vakavaraisuussuhdetta laskettaessa nyt pääsääntöisesti IV ryhmään.

Muutoksista aiheutui osuuspankeille merkittävä omien pääomien lisätarve, koska OVY antama luottokantavakuutus menetti vuoden 1994 alusta merkityksensä saamisten ja sijoitusten riskiryhmittelyä keventävänä tekijänä. Sen vaikutus vakavaraisuussuhdelukuun oli ollut keskimäärin 3 prosenttiyksikköä.

Rahoitustarkastus on vuoden 1994 alusta seurannut osuuspankkien vakavaraisuutta valvomalla yksittäisten pankkien vakavaraisuuden lisäksi osuuspankkiryhmän konsolidoitua vakavaraisuutta.

Osuuspankkiryhmän konsolidoitu vakavaraisuus, jonka laskennassa on otettu osuuspankkien lisäksi mukaan OKO-konserni, OVY ja OVR, oli vuoden 1994 lopussa 10,27 prosenttia.

Vuoden 1994 lopussa olivat osuuspankkiryhmän ensisijaiset omat varat 7 970 miljoonaa markkaa, joista valtion merkitsemiä pääomatodistuksia 2 230 miljoonaa markkaa, ryhmän toissijaiset omat varat 4 336 miljoonaa markkaa ja omat varat tehtyjen vähennyserien jälkeen yhteensä 10 067 miljoonaa markkaa. Riskipainotetut saamiset, sijoitukset ja taseen ulkopuoliset sitoumukset yhteensä olivat 98 047 miljoonaa markkaa.

Ryhmäsidonnaisuuden pohjalta OVR on tukenut vakavaraisuusrajan alittaneita osuuspankkeja avustuksin, lainoin ja pääomasijoituksin niin, että niiden vakavaraisuus on säilynyt lakisääteisellä minimitasolla. OVR:n 31 päivään joulukuuta 1994 mennessä merkitsemiä osuuspankkien liikkeeseen laskemia ensisijaiseen omaan pääomaan luettavia pääomatodistuksia oli yhteensä 3 651 miljoonan markan määrästä. Lisäksi OKO on samaan ajankohtaan mennessä merkinnyt osuuspankkien liikkeeseen laskemia ylempään toissijaiseen omaan pääomaan luettavia pääoma-

lainoja *(perpetual note)* 137 miljoonan markan määrästä. Nämä pääomatodistukset ja pääomalainat on vakavaraisuutta laskettaessa vähennetty ryhmän omista varoista.

1.2.3. Osuuspankkien asiakasriskit

Luottolaitostoiminnasta annetussa laissa rajoitetaan luotonannon liiallista luottolaitoskohtaista keskittymistä. Luottolaitoksen on ilmoitettava rahoitustarkastukselle suuret asiakasriskinsä vähintään neljä kertaa vuodessa. Asiakasriskillä tarkoitetaan samaan henkilöön tai yhteisöön ja tällaisen henkilön tai yhteisön kanssa olennaisessa taloudellisessa etuyhteydessä olevaan henkilöön tai yhteisöön kohdistuvia saamisia ja sijoituksia.

Asiakasriski ei pääsäännön mukaan saa nousta sellaiseen määrään, joka ylittää 25 prosenttia luottolaitoksen omista varoista. Suuret asiakasriskit, joiksi lasketaan asiakasriskit, joiden määrä on vähintään 10 prosenttia luottolaitoksen omista varoista, saavat olla yhteismäärältään enintään 800 prosenttia luottolaitoksen omista varoista.

Yksittäisen asiakasriskin osalta luottolaitostoiminnasta annetussa laissa sallitaan varsin pitkä siirtymävaihe, jonka aikana 31 päivään joulukuuta 1998 saakka noudatetaan lain voimaan tulon jälkeen muodostuvan yksittäisen asiakasriskin osalta 40 prosentin rajaa ja suurten asiakasriskien ilmoittamisvelvollisuuden osalta 15 prosentin rajaa. Näiden riskikeskittymien on oltava laissa edellytetyllä 25 prosentin tasolla 31 päivään joulukuuta 2001 mennessä. Sellaisten pankkien, joiden omat varat ovat enintään 7 miljoonaa ecua vastaava markkamäärä, kuitenkin enintään 45 miljoonaa markkaa, on saavutettava lainmukaiset rajat viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2006.

Osuuspankeilla oli 31 päivänä joulukuuta 1994 laissa tarkoitettuja suuria asiakasriskejä 1 213, joissa yrityskokonaisuuden sitoumukset osuuspankin omista varoista laskettuna ylittivät 15 prosenttia. Näistä 411 ylitti samoin perustein lasketun 25 prosentin rajan ja 132 asiakasriskiä 40 prosentin rajan.

1.2.4. Osuuspankkien omien varojen määrä

Vuoden 1994 alussa voimaantulleen luottolaitostoiminnasta annetun lain mukaan perustettavan luottolaitoksen osakepääoman, osuuspääoman tai peruspääoman on oltava vähintään viittä miljoonaa ecua vastaava markkamäärä, kuitenkin aina vähintään 30 miljoonaa markkaa. Lain mukaisten omien varojen määrän tulee aina olla vähintään perustamispääoman suuruinen.

Omien varojen vähimmäisvaatimus ei koske sellaista luottolaitosta, jolla 2 päivänä toukokuuta 1992 oli voimassa oleva toimilupa luottolaitoksen toiminnan harjoittamiseen. Sen omien varojen määrä ei saa kuitenkaan alentua siitä, mikä se mainittuna päivänä oli. Jos luottolaitoksen omien varojen määrä alenee alle laissa edellytetyn määrän, rahoitustarkastuksen on asetettava luottolaitokselle määräaika, jonka kuluessa omien varojen on saavutettava säädetyn mukainen vähimmäismäärä, tai esitettävä valtiovarainministeriölle luottolaitoksen toimiluvan peruuttamista.

Luottolaitostoiminnasta annetun lain mukaisen viiden miljoonan ecun, kuitenkin vähintään 30 miljoonan markan omien varojen vähimmäismäärän ylitti 31 päivänä joulukuuta 1994 kaikkiaan 68 osuuspankkia; tuolloin 234 osuuspankilla omat varat olivat tätä pienemmät. Kahden osuuspankin omien varojen määrä oli 31 päivänä joulukuuta 1994 alle 2 päivänä toukokuuta 1992 vallinneen tason.

1.2.5. Osuuspankkien yhteisvastuu

Yleistä

Osuuspankkiryhmässä on vallinnut varsin pitkälle menevä yhteisvastuu osuuspankkien sekä niiden keskusrahalaitoksen OKO:n kesken. Yhteisvastuuta on toteutettu OVR:n ja OVYn avulla sekä eräillä muilla toimenpiteillä, joissa OKO on ollut mukana. Ryhmän yhteinen vastuunotto on kohdistunut taloudellisiin ongelmiin joutuneiden osuuspankkien tukemiseen.

Osuuspankkien vakuusrahasto

Luottolaitostoiminnasta annetun lain mukaan osuuspankin on kuuluttava pankin vakaan toiminnan ja tallettajien saatavien turvaamiseksi OVR:oon. Vakuusrahasto voi avustuslainoja, avustuksia ja pääomatukea myöntämällä sekä takaamalla rahastoon kuuluvan pankin ottamia lainoja auttaa jäsenpankkeja, jotka ovat kärsineet niin suuria tappioita tai muuten joutuneet sellaisiin vaikeuksiin, että niiden tukeminen on tarpeellista pankin toiminnan turvaamiseksi.

OVR on vuosina 1987—1994 tehnyt yh-

teensä 7 102 miljoonan markan määrästä tukipäätöksiä. Näistä tukipäätöksistä valtaosa eli lähes 4 797 miljoonaa markkaa on koskenut Suur-Helsingin Osuuspankkia. Näin huomattava tuki tälle pankille on suurelta osin johtunut pankkiin sulautuneista Talousosuuspankin ja Osuuspankki Yhteistuen aiheuttamista tappioista.

Vuoden 1994 lopussa OVR:n avustuslainasaamiset osuuspankeilta olivat 197 miljoonaa markkaa ja OVR:n osuuspankkeihin tekemät pääomasijoitukset 3 651 miljoonaa markkaa. Näistä avustuslainat Suur-Helsingin Osuuspankille olivat 40 miljoonaa markkaa ja pääomasijoitus 3 235 miljoonaa markkaa.

Yhteisvastuun kattamiseksi OVR on perinyt kannatusmaksuna osuuspankeilta ja OKO:lta vuodesta 1992 lukien lain mahdollistaman enimmäismäärän eli 0,5 prosenttia jäsenpankkien yhteenlaskettujen taseiden loppusummasta. Kannatusmaksuina kertynyt määrä ei ole pankkikriisin aikana läheskään kattanut vakuusrahaston avustuksiin, avustuslainoihin ja pääomatukeen käyttämiä määriä, vaan rahasto on rahoittanut suurimman osan myöntämästään tuesta OKO:lta ja osuuspankeilta hankituin lainavaroin. Niiden määrä vuoden 1994 lopussa oli 3 381 miljoonaa markkaa.

OVR:n tuki osuuspankeille 1989—1994, miljoonaa markkaa

Vuosi	Avustukset	Avustuslainat	Pääomatuki
1989	65,3	-	-
1990	84,5	-	-
1991	331,9	40	-
1992	657,5	1 561	-
1993	208,3	232	2 048
1994	492,9	197	1 603

OVR:n kannatusmaksut ja oma pääoma 1989—1994

Vuosi	Jäseniä kpl	Maksu % taseista	Maksu Mmk	Oma pääoma Mmk
1989	361	0,060	71,6	67,4
1990	339	0,080	112,0	108,2
1991	330	0,310	461,0	94,9
1992	311	0,500	788,0	-829,5
1993	305	0,500	844,8	-603,1
1994	303	0,500	967,0	-310,0

Osuuspankkien Keskinäinen Vakuutusyhtiö

Kaikilla osuuspankeilla on pankin luottokantaa ja pankkitakauksia koskeva luottokantavakuutus OVYssä. Tiettyjen asiakaskokonaisuuksien luotoista osa voi vakuutusehtojen perusteella jäädä vakuutuksen ulkopuolelle ehtojen maksimimäärien ylittyessä tai vakuusvaatimukseen liittyvien ehtojen jäädessä täytymättä. Vakuutus on luonteeltaan laillinen takaus, jossa yhtiön korvausvastuu on 60 prosenttia pankin luottotappiosta. Samaan asiakaskokonaisuuteen liittyvän korvauksen enimmäismäärä vuonna 1994 oli 4,8 miljoonaa markkaa. Vakuutusyhtiön tase 31 päivänä joulukuuta 1994 oli 1 288 miljoonaa markkaa ja oma pääoma 301 miljoonaa markkaa. Vakuutusyhtiön vakuutusmaksutulo vuosina 1989—1994 oli 1 784 miljoonaa markkaa ja yhtiön maksamat korvaukset 1 016 miljoonaa markkaa.

OVY:n maksutulo ja korvaukset 1989—1994

Vuosi	Osuuspankkeja kpl	Vakuutetut luotot mrd mk	Maksutulo mrd mk	Korvaukset mmk
1989	360	73,4	62,9	41,7
1990	338	82,1	68,9	37,7
1991	328	79,0	151,5	70,9
1992	309	82,0	267,7	151,6
1993	303	77,6	606,4	286,6
1994	301	73,2	656,0	449,6

1.2.6. Pankkien välinen kilpailu

Luottolaitosten väliseen kilpailuun sovelletaan luottolaitostoiminnasta annetun lain 11 luvun mukaisia kilpailun turvaamista koskevia sekä kilpailunrajoituksista annetun lain (480/92) säännöksiä. Kilpailun rajoituksia valvovat sekä rahoitustarkastus että kilpailuvirasto. Kilpailuneuvosto on tulkinnut kilpailunrajoituksista annettua lakia siten, että kutakin osuuspankkia pidetään itsenäisenä elinkeinonharjoittajana, eikä osuuspankkiryhmää näin ollen ole pidetty yhtenä kilpailullisena yksikkönä.

Kilpailuviraston evättyä Osuuspankkien Keskusliiton poikkeuslupahakemuksen hinnoittelua koskevasta yhteistyöstä, kilpailuneuvosto kuitenkin myönsi valituksen jälkeen vuoden 1997 loppuun saakka tätä koskevan luvan. Eduskunnan talousvaliokunta on ottanut hallituksen esityksestä laiksi kil-

pailunrajoituksista (HE 162/1991 vp) antamaansa mietintöön (TaVM 14/1992 vp) kannanoton, jonka mukaan paikallispankkiryhmän sisällä itsenäisille, omilla alueillaan toimiville pankeille voidaan antaa menettelytapa- ja toimintaohjeita, jotka eivät ole kiellettyjä kilpailunrajoituksia.

1.3. Osuuspankkien valvonta

1.3.1. Rahoitustarkastus

Rahoitustarkastus valvoo rahoitusmarkkinoita ja kaikkia niillä toimivia yhteisöjä. Rahoitustarkastuksella on rahoitustarkastuslaissa määritellyt valtuudet valvonnan toteuttamiseksi. Rahoitustarkastus ohjaa ja valvoo osuuspankkitarkastuksen toimintaa. Kaikki osuuspankit ovat rahoitustarkastuksen valvonnan alaisia.

Osuuspankkien keskusjärjestön toimintaa rahoitustarkastus ei nykyisin valvo, mutta voi antaa järjestölle ohjeita rahoitustarkastuslain nojalla.

1.3.2. Osuuspankkitarkastus

Osuuspankkitarkastus on lakisääteinen, julkista pankkivalvontaa harjoittava yksityisoikeudellinen toimielin, jonka tehtävänä on valvoa osuuspankkien ja niiden tytäryhtiöiden toimintaa. Osuuspankkitarkastuksen asettaa osuuspankkien keskusjärjestö ja sen toimintaa ohjaa ja valvoo rahoitustarkastus. Osuuspankkien tarkastusjohtajan, tarkastajat ja osuuspankkitarkastuksen muun henkilökunnan ottaa toimeensa osuuspankkien keskusjärjestö. Tarkastusjohtajan ja tarkastajan valintapäätöksen vahvistaa rahoitustarkastus.

Osuuspankkitarkastuksen ja sen edustajan oikeuksista ja esteellisyydestä on soveltuvin osin voimassa, mitä rahoitustarkastuksesta ja sen edustajasta on laissa säädetty. Osuuspankin on toimitettava osuuspankkitarkastukselle samat tiedot kuin rahoitustarkastukselle.

Osuuspankkien keskusjärjestö ja OKO eivät kuulu osuuspankkitarkastuksen tarkastettaviin. Osuuspankkitarkastuksella ja OKO:lla on käytännössä rajoitettua tietojenvaihtoa osuuspankkien taloudellisesta asemasta.

1.3.3. Osuuspankin tilintarkastus

Osuuskunnan kokouksen valitsemat tilintarkastajat suorittavat ensisijaisesti omistajien edusmiehinä lakiin perustuvaa pankin ja sen konsernin ulkoista valvontaa. Määräykset pankin tilintarkastajien tehtävistä, valinnasta ja kelpoisuudesta sisältyvät luottolaitostoiminnasta annettuun lakiin. Tilintarkastus on pankki- ja konsernikohtaista. Osuuspankkiryhmän tasolla tarkastusta ei suoriteta. Vuoden 1995 alusta on jokaisessa osuuspankissa oltava vähintään yksi Keskuskauppakamarin hyväksymä tilintarkastaja tai tilintarkastusyhteisö sekä varatilintarkastaja.

1.3.4. Osuuspankin hallintoneuvosto ja johtokunta

Hallintoneuvoston tehtävänä on lain mukaan valvoa, että pankkia hoidetaan asiantuntevasti ja huolellisesti lain ja sääntöjen mukaan.

Valvontatehtävänsä toteuttamiseksi hallintoneuvoston on muun muassa toimitutettava valitsemillaan tarkastajilla vähintään kerran vuodessa pankin hoidon ja hallinnon tarkastus. Rahoitustarkastuksen ohjeen mukaan tarkastajien on myös kuultava pankin tilintarkastajia ja sisäistä tarkastusta.

Johtokunnan tehtävänä on lain mukaan pankin toiminnan johtaminen lain ja sääntöjen mukaan. Valvonta on keskeinen osa johtamista.

1.3.5. Osuuspankin sisäinen tarkastus

Sisäinen tarkastus on kunkin pankin päätöksen varainen johdon valvonta- ja ohjaustehtävää tukeva tarkastuselin, joka raportoi pankin ylimmälle johdolle. Sisäisen tarkastajan tulisi olla riippumaton tarkastettavasta toiminnasta ja siihen osallistuvista henkilöistä. Riippumattomuuden, tarkastustavoitteiden toteutumisen ja tarkastusten kattavuuden takia sisäinen tarkastus sijoittuu organisaatiossa ylimmän johdon, käytännössä useimmiten hallituksen tai toimitusjohtajan alaisuuteen.

Luottolaitosta perustettaessa toimilupahakemukseen on rahoitustarkastuksen ohjeiden mukaan liitettävä selvitys siitä, miten sisäinen tarkastus on järjestetty. Muita lakisääteisiä pankin sisäistä tarkastusta koskevia velvoitteita tai viranomaismääräyksiä ei Suomessa ole.

Osuuspankkitarkastus on toimintaohjeessaan edellyttänyt sisäisen tarkastuksen järjestämistä jokaisessa osuuspankissa. Osuuspankkikeskuksessa (OKO-konserni ja Osuuspankkien Keskusliitto sekä muut Osuuspank-

kikeskuksen yksiköt) sisäinen tarkastus on järjestetty jo aikaisemmin. Osuuspankkikeskuksessa sekä 17 suurimmassa osuuspankissa sisäinen tarkastus on päätoiminen, muissa osuuspankeissa sivutoiminen.

1.3.6. Osuuspankkikeskuksen sisäinen tarkastus

Sisäinen tarkastus avustaa Osuuspankkikeskuksen ylintä ja operatiivista johtoa toiminnan valvonnassa ja ohjauksessa suorittamalla Osuuspankkikeskuksen yksiköiden, toimintojen ja konsernien toimintaan kohdistuvaa johdon ohjaus- ja valvontatehtävää tukevaa sisäistä tarkastusta. Sen tehtävänä on tarkastaa yksiköiden, toimintojen ja konsernien toiminnan luonteen ja merkityksen edellyttämällä tavalla ja laajuudessa kaikki keskeiset toiminnot ja yksiköt.

Sisäinen tarkastus pitää jatkuvaa yhteyttä ulkoiseen tarkastukseen tarkastustyön koordinoimiseksi, avustaa vuositilintarkastajia ja hallintoneuvoston valitsemia tarkastajia heidän tarkastustyössään sekä hallinnoi Osuuspankkikeskuksen tarkastuksia. Sisäisen tarkastuksen tarkastus- ja tiedonsaantioikeus on rajoittamaton.

2. Lainsäädäntö Euroopan unionin jäsenmaissa

Euroopan yhteisöjen neuvoston ensimmäinen direktiivi luottolaitosten liiketoiminnan aloittamiseen ja harjoittamiseen liittyvien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta (77/780/ETY), jäljempänä ensimmäinen luottolaitosdirektiivi on ensimmäinen Euroopan luottolaitoslainsäädännön harmonisointia koskenut direktiivi.

Ensimmäisessä luottolaitosdirektiivissä toteutettuja merkittäviä harmonisointikohteita ovat muun muassa luottolaitoksen omien varojen riittävyyttä koskeva vaatimus, kahden johtajan vaatimus sekä johtajien mainetta koskeva vaatimus. Direktiivissä määrätään edelleen, että Euroopan unionin jäsenvaltioiden on ilmoitettava myönnetyt toimiluvat tiedoksi komissiolle. Jokainen luottolaitos merkitään luetteloon, jonka komissio julkaisee Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä.

Varsinainen pankkipalvelujen vapaa tarjoaminen koko yhteisön alueella sekä pankkiliikkeen perustamisen vapaus on toteutettu toisella neuvoston direktiivillä luottolaitosten liiketoiminnan aloittamiseen ja harjoittamiseen liittyvien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamista ja direktiivin 77/780/ETY muuttamisesta (89/646/ETY), jäljempänä toinen luottolaitosdirektiivi.

Ensimmäisessä luottolaitosdirektiivissä on jäsenvaltioille annettu mahdollisuus määrätä lainsäädännössään, ettei yksittäiseen pankkiin sovelleta valvontaa koskevia pankkikohtaisia säännöksiä, jos pankki pysyvästi kuuluu sellaiseen luottolaitosten yhteiseen kokonaisuuteen, joka täyttää laissa määrätyt edellytykset. Direktiivissä määritellään, millä edellytyksillä yhdessä jäsenvaltiossa toimiva pankkiryhmittymä — keskuslaitos ja siihen kuuluvat luottolaitokset — voidaan katsoa tämän mukaisesti valvonnallisesti yhdeksi kokonaisuudeksi. Mainittu direktiivin kohta, jossa on määritelty, minkä vaatimusten osalta keskuslaitosta ja siihen kuuluvia luottolaitoksia voidaan pitää yhtenä valvonnallisena kokonaisuutena, 2 artiklan 4 kohdan a alakohta, kuuluu seuraavasti:

"Luottolaitokset, jotka ovat samassa jäsenvaltiossa silloin, kun tämä direktiivi annetaan tiedoksi ja jotka tuolloin kuuluvat pysyvästi niitä valvovaan ja samaan jäsenvaltioon sijoittautuneeseen keskuslaitokseen, voidaan vapauttaa 3 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan ensimmäiseen, toiseen ja kolmanteen luetelmakohtaan, 3 artiklan 2 kohdan toiseen alakohtaan, 3 artiklan 4 kohtaan ja 6 artiklaan sisältyvistä vaatimuksista, jos laissa viimeistään silloin kun kansalliset viranomaiset toteuttavat tarvittavat toimenpiteet tämän direktiivin täytäntöönpanemiseksi, kansallisessa lainsäädännössä säädetään, että:

- keskuslaitoksen ja siihen kuuluvien laitosten sitoumukset ovat yhteisvastuullisia tai keskuslaitos takaa siihen kuuluvien laitosten sitoumukset kokonaisuudessaan,
- keskuslaitoksen ja kaikkien siihen kuuluvien laitosten vakavaraisuutta ja maksuvalmiutta valvotaan kokonaisuudessaan konsolidoitujen tilinpäätösten perusteella,
- keskuslaitoksen johdolla on valtuudet antaa ohjeita siihen kuuluvien laitosten johdolle."

Ensimmäisen luottolaitosdirektiivin jälkeen annetuissa Euroopan yhteisöjen säädöksissä on mahdollisuus kansallisiin erityissäännöksiin todettu nimenomaisin viittauksin. Tällaisia viittauksia ovat neuvoston toi-

sen luottolaitosdirektiivin 2 artiklan 3 kohta, luottolaitosten vakavaraisuussuhteesta annetun neuvoston direktiivin (89/647/ETY) jäljempänä vakavaraisuusdirektiivi 1 artiklan 3 kohta, luottolaitosten konsolidoidusta valvonnasta annetun neuvoston direktiivin (83/350/ETY) 2 artiklan 2 kohta, luottolaitosten konsolidoidusta valvonnasta annetun neuvoston direktiivin (92/30/ETY) 2 artiklan 2 kappale, pankkien ja muiden rahoituslaitosten tilinpäätöksestä ja konsolidoidusta tilinpäätöksestä annetun neuvoston direktiivin (86/635/ETY) 2 artiklan 2 kohdan b alakohta ja luottolaitosten suurten riskikeskittymien valvonnasta ja tarkastamisesta annetun neuvoston direktiivin (92/121/ETY) 2 artiklan 2 kappaleen b alakohta.

Kansallisessa lainsäädännössä voidaan säätää, etteivät yksittäistä luottolaitosta koske

- 5 miljoonan ecun suuruisen perustamispääoman vähimmäisvaatimus (toisen luottolaitosdirektiivin 4 artikla)
- luottolaitoskohtaisten erillisten omien pääomien ja vähimmäisperustamispääomien vaatimus (ensimmäisen luottolaitosdirektiivin 3 artiklan 2 kappaleen 1 luetelmakohta)
- kahden johtajan vaatimus (ensimmäisen luottolaitosdirektiivin 3 artiklan 2 kappaleen 2 luetelmakohta)
- toimilupahakemukseen liitettävän pankkikohtaisen toimintasuunnitelman vaatimus (ensimmäisen luottolaitosdirektiivin 3 artiklan 4 kappale)
- vakavaraisuusdirektiivin mukaista omien varojen suhteellista määrää koskeva vaatimus (toisen luottolaitosdirektiivin 10 artikla ja vakavaraisuusdirektiivin 1 artiklan 3 kappale)
- suurten asiakasriskien keskittymistä koskeva rajoitus (luottolaitosten suurten riskikeskittymien valvonnasta ja tarkastamisesta annetun direktiivin 2 artiklan 2 kappaleen a kohta)
- omistusrajoitukset muissa yhteisöissä kuin luottolaitoksissa (toisen luottolaitosdirektiivin 12 artikla).

3. Osuuspankkien rakenteellisia ratkaisuja muissa yhteisömaissa

Osuuspankkien yhteenliittymäjärjestelmä on otettu eri muodoissa käyttöön Alankomaissa, Belgiassa, Luxemburgissa, Tanskassa, Ranskassa, Espanjassa ja Portugalissa. Alankomaissa ja Belgiassa lainsäädäntö mahdollisti yhteenliittymäjärjestelmän jo silloin, kun ensimmäinen luottolaitosdirektiivi annettiin jäsenvaltioille tiedoksi. Muissa mainituissa jäsenmaissa järjestelmä on toteutettu direktiivin tiedoksiantamisen jälkeen.

3.1. Alankomaat

Alankomaiden *Rabobank*-ryhmä muodostuu noin 660 osuuspankista ja niiden omistamasta osuuskuntamuotoisesta keskuspankista (*Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Boerenleenbank B.A., Rabobank Nederland*). *Rabobank*-ryhmän markkinaosuus talletuksista Alankomaissa oli noin 25 prosenttia ja taseen loppusumma 755 miljardia markkaa (1993). Konttoreiden lukumäärä oli noin 1980 ja niissä oli työntekijöitä 38 400. Jäseniä oli 650 000.

Alankomaiden pankkilainsäädännössä on yhteenliittymäjärjestelmä ollut nykymuodossaan sallittu vuodesta 1978 lähtien. Järjestelmän periaatteet on määritelty 13 päivänä huhtikuuta 1978 annetussa pankkivalvontalaissa. Laissa on määritelty eri luottolaitostyypit, muiden muassa 'osuuspankit' sekä 'keskusluottolaitos'.

Nykyisessä pankkivalvontalaissa, joka on annettu 23 päivänä joulukuuta 1992, virallisen lehden (*Staatsblad*) numero 722, määrätään myös, että pankkivalvontaviranomaisena toimivalla Alankomaiden keskuspankilla on oikeus päättää, ettei tiettyjä luottolaitoskohtaisia määräyksiä, kuten kahden johtajan vaatimus, omien varojen pankkikohtainen vähimmäisvaatimus sekä pankkikohtainen tilinpäätös- ynnä muiden tietojen julkistamisvelvollisuus, sovelleta sellaisiin luottolaitoksiin, jotka kuuluvat keskuspankin hyväksymällä tavalla niitä valvovaan keskuslaitokseen. Keskuspankilla on oikeus lain mukaan asettaa tälle erivapaudelle rajoituksia ja ehtoja.

Keskuspankki voi päättää, että määrätyt valvontaa koskevat lainkohdat voidaan osaksi tai täysin jättää soveltamatta seuraavin edellytyksin:

a) luottolaitos kuuluu jäsenenä keskusluottolaitokseen;

b) keskusluottolaitos valvoo, että jäsenluottolaitos noudattaa neuvoston direktiivejä, keskuspankin määräyksiä ja annettuja yleisohjeita;

c) keskusluottolaitos ja jäsenluottolaitokset ovat vastuussa toistensa sitoumuksista tai vaihtoehtoisesti keskusyhteisö takaa jäsen-

luottolaitoksen sitoumukset;

d) keskuspankin käsityksen mukaan keskusluottolaitoksella on riittävät valtuudet antaa määräyksiä jäsenluottolaitokselle; ja

e) keskusluottolaitosta ja jäsenluottolaitoksia valvotaan konsolidoidusti.

Keskuspankki voi asettaa päätöksensä ehdoksi muitakin edellytyksiä.

Lupa voidaan peruuttaa muun muassa, jos yksikin laissa mainittu vapautuksen perusteena oleva edellytys lakkaa olemasta, ohjeita ei ole noudatettu tai jos todetaan, että keskusyhteisön määräystenantovaltuus ei enää ole riittävä. Jos vapautusta koskeva lupa peruutetaan, kukin jäsenpankki joutuu viranomaisten määräämässä ajassa täyttämään kaikki Alankomaiden pankkilainsäädännössä yksittäiselle pankille asetetut vaatimukset.

Luottolaitosten valvontaa koskevan lain mukaisesti Alankomaiden keskuspankki valvoo luottolaitosten maksuvalmiutta ja vakavaraisuutta. Keskuspankki on lain mukaan myös oikeutettu delegoimaan valvontavaltansa jollekin muulle elimelle. Valvontavalta on tämän mukaisesti *Rabobank*-ryhmän osalta delegoitu *Rabobank*-ryhmän keskuspankille, *Rabobank Nederlandille*. Laissa todetaan, että tässä ominaisuudessa ryhmän keskuspankilla on samat oikeudet suhteessa valvottaviinsa kuin yleisellä pankkivalvontaviranomaisella, Alankomaiden keskuspankilla, on suhteessa kaikkiin luvanvaraisiin luottolaitoksiin. Rabobank Nederland toimii paitsi osuuspankkien keskusrahalaitoksena myös pankkien valvonnasta annetun lain mukaisena valvontaelimenä.

Keskinäinen vastuu toisten sitoumuksista, eräänlainen takausrengas, on järjestetty osuuspankkien keskinäisen vakuutusyhtiön kautta. Vakuutusyhtiön C-osaston (*OWM Afdelning C*) jäsenyys on pakollinen ja siitä saa erota vain viranomaisen luvalla. Alankomaiden pankkivalvontaviranomaiset ovat hyväksyneet *Rabobank*-ryhmässä järjestelyn, jossa yhteisvastuullisuus on kirjoitettu *Rabobank*-ryhmän keskinäisen vakuutusyhtiön sääntöihin. Näiden sääntöjen mukaan keskinäinen vastuu rajoittuu kolmeen tapaukseen. Vastuu tulee kysymykseen ensinnäkin silloin, kun jokin ryhmään kuuluva luottolaitos asetetaan selvitystilaan, toiseksi silloin, kun pankki tuomioistuimen tai hallinnollisen viranomaisen määräyksestä määrätään pankkivalvonnallisista syistä lakkauttamaan toimintansa ja kolmanneksi silloin, kun todetaan yksittäinen luottolaitos maksukyvyttömäksi.

Rabobank-ryhmässä on pitkälle menevät luotonantoa koskevat ohjeet, jotka keskuspankin hallinto on vahvistanut. Luottopäätöksissä on erityinen alistusmenettely. *Rabobank Nederland* on asettanut kullekin jäsenpankille erilliset asiakasriskejä koskevat rajat. Rajojen määrittelemisessä otetaan huomioon jäsenpankin asiantuntemus, omat varat, vakavaraisuus, pankin hallinnollinen organisaatio ja johdon asiantuntemus. *Rabobank Nederlandin* sisäinen tarkastus arvioi jäsenpankeissa mainitut osatekijät vuosittain.

Lähtökohtana jäsenpankkien asiakasriskien hallinnoinnissa on sääntö, jonka mukaan asiakaskohtainen riski ei saa ylittää määrää, joka on 10 prosenttia pankin omista varoista. Luotot, jotka ylittävät yhden prosentin pankin omista varoista, ilmoitetaan pankkivalvontaviranomaisille. Suuret, yli 25 prosenttia omista varoista olevat luotot viedään lähes poikkeuksetta keskusyhteisön taseeseen.

Rabobank Nederland vastaa keskitetysti *Rabobank*-ryhmän varainhankinnasta pääoma- ja rahamarkkinoilta.

3.2. Belgia

Belgian osuuspankkiryhmä muodostuu noin 375 osuuspankista (*CERA Branch*) ja niiden keskuspankista (*CERA Central Cooperative, CERA*). Ryhmän markkinaosuus talletuksista Belgiassa oli 6 prosenttia ja taseen loppusumma 150 miljardia markkaa (1993). Konttoreiden lukumäärä oli noin 980 ja niissä oli työntekijöitä noin 4 470. Jäseniä oli 427 000.

Valtakunnallisesti ja kansainvälisesti toimivassa CERA-pankkiryhmässä toimii osuuspankkien keskuspankkina ja jäsenosuuspankkien keskusyksikkönä ryhmän osuuskuntamuotoinen keskuspankki. Vaikka keskuspankki ja paikalliset tai alueelliset osuuspankit ovat oikeudellisesti erillisiä osuuskuntia, keskuspankki käyttää yleisesti itsestään nimitystä pääkonttori ja jäsenpankista nimitystä konttori.

3.3. Luxemburg

Luxemburgin osuuspankkiryhmä muodostuu noin 40 osuuspankista ja niiden osuuskuntamuotoisesta keskuspankista (*Caisse Centrale Raiffeisen société coopérative*). Ryhmän markkinaosuus talletuksista on noin

2 prosenttia ja taseen loppusumma 11 miljardia markkaa (1993). Konttoreiden lukumäärä on 127 ja niissä on työntekijöitä noin 300. Jäseniä on 6 170.

Luxemburgin pankkivalvontalaki 27 päivältä marraskuuta 1984 mahdollisti ensimmäisen kerran järjestelmän käyttöönoton Luxemburgissa. Laissa määriteltiin valvontaa harjoittava keskuslaitos ja siihen kuuluvat jäsenlaitokset.

3.4. Ranska

Ranskan luottolaitosten valvontaa koskevassa laissa, joka on annettu vuonna 1984 ja jota on viimeksi olennaisesti muutettu vuonna 1993, on säädetty yhteenliittymäjärjestelmän soveltamisesta.

Ranskassa järjestelmää soveltaa alueellisella tasolla kaksi suurta osuuspankkiryhmää, *Crédit Agricole* ja *Crédit Mutuel*. Ranskassa on näiden ryhmien ohella myös muita osuuspankkiryhmiä.

Asetuksessa vuodelta 1984 määrätään, että viranomaisella (*Comité des établissements de crédit*) on oikeus hyväksyä paikallisten ja alueellisen osuuskassan keskinäinen vastuunkantojärjestelmä, vastuusitoumus, jos tämä takaa paikallisten kassojen vakavaraisuuden ja maksuvalmiuden. Näissä tapauksissa pankkivalvontakomitean asettamien vaatimusten täyttämisestä vastaavat ryhmän pankit kollektiivisesti. Alueellinen osuuspankki tai alueellinen osuuspankkien liitto on pankkivalvontalain mukainen keskuslaitos paikallisille osuuskassoille.

3.4.1. *Crédit Agricole* -ryhmä

Crédit Agricole -pankkiryhmä muodostuu noin 2 900 paikallisesta osuuskunnasta, noin 85 alueellisesta osuuspankista sekä keskuspankista (*Caisse Nationale de Crédit Agricole S.A., CNCA*) ja keskusliitosta (*Fédération Nationale de Crédit Agricole*). Ryhmän markkinaosuus talletuksista Ranskassa on noin 21 prosenttia ja taseen loppusumma 1 636 miljardia markkaa (1993). Konttoreiden lukumäärä on noin 8 400 ja niissä on työntekijöitä noin 73 200. Jäseniä on 5,5 miljoonaa.

Crédit Agricole -pankkiryhmän nykyinen rakenne perustuu lainsäädäntöön vuodelta 1988, jolloin ryhmän keskuspankki muutettiin julkisoikeudellisesta laitoksesta osakeyhtiöksi. Osakeyhtiön osakkeet myytiin alueellisille pankeille. Aikaisemmin pankkiryhmä oli Ranskan maatalous- ja osuustoimintalainsäädäntöön perustuva julkisoikeudellinen erityisluottolaitos.

Nykymuodossaan CNCA toimii keskuspankkina hankkien rahoitusta alueellisille osuuspankeille ja ottaen niiltä vastaan talletuksia. Se hoitaa myös ryhmän puolesta monia kansainväliseen toimintaan liittyviä palveluja. Valvontaelimenä se vastaa siitä, että alueelliset pankit noudattavat lakeja ja muita määräyksiä.

Alueelliset osuuspankit myöntävät luottoja ja ottavat vastaan talletuksia yleisöltä. Alueelliset pankit myös takaavat keskuskassan annit pääomamarkkinoilla. Alueellisen pankkien alaisuudessa toimivat osuuskuntamuotoiset paikalliset kassat eivät ole luottolaitoksia. Ne vain välittävät alueellisen pankin myöntämiä luottoja ja vastaanottavat niiden lukuun talletuksia.

3.4.2. *Crédit Mutuel* -ryhmä

Crédit Mutuel -ryhmä muodostuu noin 2 000 paikallisesta osuuspankista ja noin 20 alueellisesta pankista sekä niiden keskuspankista (*Caisse Centrale du Crédit Mutuel*) ja keskusliitosta (*Confédération Nationale du Crédit Mutuel*). Keskusliitto on ryhmän keskuselin. Pankkiryhmällä oli (1993) yhteensä yli 5 miljoonaa jäsentä ja 8 miljoonaa asiakasta. Ryhmän markkinaosuus talletuksista oli noin 7 prosenttia ja taseen loppusumma 397 miljardia markkaa. Konttoreiden lukumäärä oli 3 564 ja niissä oli työntekijöitä noin 22 100. Jäseniä oli 4,9 miljoonaa.

Alueellisten pankkien (*Caisse Fédérale du Crédit Mutuel*) rinnalla toimivat valvovina ja ohjaavina yksiköinä alueelliset liitot (*Fédération du Crédit Mutuel*), joihin paikalliset pankit (*Caisse du Crédit Mutuel*) kuuluvat jäseninä sekä valtakunnallinen keskusliitto, jonka jäsenenä on myös ryhmän keskuspankki. Keskuspankki on alueellisten pankkien kokonaan omistama luottolaitos. Rakenne on siten kolmiportainen: paikalliset pankit, alueelliset liitot ja pankit sekä keskusliitto ja keskuspankki.

3.5. Tanska

Tanskan pankkijärjestelmässä tapahtui vuonna 1990 huomattava rakenteellinen muutos, kun merkittävin osuustoiminnallinen pankki kahden muun pankin kanssa muodos-

ti valtakunnallisen liikepankin. Tämän rakennemuutoksen jälkeen Tanskan osuuspankkiryhmä muodostuu noin 40 osuuspankista (osuuskassasta, *Andelskasse*), niiden keskuspankista (*Danske Andelskassers Bank A/S*) ja ryhmän keskuselimenä toimivasta yhdistyksestä (*Sammenslutningen Danske Andelskasser*). Ryhmän markkinaosuus talletuksista Tanskassa oli noin 0,5 prosenttia ja taseen loppusumma 3,1 miljardia markkaa (1993). Konttoreiden lukumäärä oli 78 ja niissä oli työntekijöitä 316. Jäseniä oli 39 000. Osuuskassat omistavat 99,5 prosenttia niiden keskuspankista.

Tanskan lainsäädännössä yhteenliittymäjärjestelmästä säädettiin ensimmäisen kerran vuoden 1986 alussa voimaan tulleessa pankkilaissa. Laissa otettiin huomioon Euroopan yhteisöihin liittymisestä johtuvat vaatimukset pankkilainsäädännölle.

Nykyisin yhteenliittymää koskevat säännökset sisältyvät vuonna 1991 annettuun, uudistettuun pankkilakiin, joka koskee kaikkia luottolaitoksia. Laissa on säännökset osuuspankin (osuuskassa) hallinnosta. Laissa määritellään myös osuuskassojen yhteenliittymä (*sammenslutning af andelskasser*).

Keskuslaitoksen säännöissä ovat muiden muassa määräykset siitä, että jäsenpankkien on noudatettava sen määräyksiä samoin kuin siitä, että keskuslaitos ja jäsenpankit vastaavat toistensa sitoumuksista.

4. Esityksen tavoitteet

4.1. Vakauden turvaaminen

Suomen pankkijärjestelmässä on viime aikoina tapahtunut merkittäviä rakenteellisia muutoksia, joilla on suuri vaikutus pankkien asemaan. Pankkikriisi ja taloutemme ongelmat ovat ajoittuneet samaan vaiheeseen kuin Suomen liittyminen Euroopan talousalueeseen ja sittemmin Euroopan unionin jäseneksi.

Pankkitoimintaa on leimannut rahoitusmarkkinoiden vapauttamisen jälkeen epävarmuus. Pankkien ohjausjärjestelmät olivat riittämättömät, eivätkä valvonnan edellytykset olleet asianmukaiset. Luotonannon kasvu oli erittäin voimakasta 1980-luvun jälkipuoliskolla. Voimakkainta se oli säästöpankkiryhmässä. Alalla ajauduttiin hallitsemattomaan toimintaan ja epäterveeseen kilpailuun, jotka johtivat varomattomaan riskinottoon ja osin tietoisesti valittuun riskikäyttäytymiseen.

Kehitys johti yleisen talouden laman myötä pankkikriisiin, joka kosketti vakavimmin säästöpankkeja. Suomen Pankki joutui ottamaan Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankin hallintaansa. Suomen Säästöpankki - SSP Oy muodostettiin ja sen liiketoiminta myytiin myöhemmin neljälle pankille ja pankkiryhmälle. STS-Pankin liiketoiminta siirtyi Kansallis-Osake-Pankille. Pankkitoiminnan rakennetta muuttaa edelleen Kansallis-Osake-Pankin ja Suomen Yhdyspankki Oy:n yhdistyminen.

Myös eräiden osuuspankkien toiminta on ollut hallitsematonta ja riskinotto omiin varoihin nähden liiallista. Ohjausjärjestelmät ja valvonta olivat puutteellisia ja syntyneistä tappioista ovat muut osuuspankkiryhmän pankit joutuneet vastaamaan. Näiden kielteisten kokemusten johdosta on tärkeää kehittää osuuspankkien toimintaa säätelevää lainsäädäntöä siten, että riskien ja vahinkojen syntymistä on vastaisuudessa mahdollista ehkäistä keskitetyn suunnittelun, ohjauksen ja valvonnan avulla.

Pankkilainsäädäntöämme on vuodesta 1987 kehitetty vastaamaan yleiseurooppalaista luotto- ja rahoituslaitoslainsäädäntöä. Luottolaitostoiminnasta annetun lain voimaantulon myötä 1 päivänä tammikuuta 1994 Suomen lainsäädäntö saatettiin Euroopan unionin luottolaitosdirektiivejä vastaavalle tasolle.

Luottolaitostoiminnasta annetun lain voimaantulo merkitsi pienille paikallispankeille vakavaraisuusvaatimuksen täyttämisen vaikeutumista, sillä niiden keskinäisten vakuutusyhtiöiden myöntämillä luottokantavakuutuksilla ei enää ollut merkitystä saamisten riskiryhmittelyssä ja sitä kautta vakavaraisuussuhdetta korottavaa vaikutusta. Aikaisemmatkin lainmuutokset olivat merkinneet vakavaraisuusvaatimusten kiristymistä. Osuuspankkien yhteisömuoto rajoittaa niiden mahdollisuutta nopeasti kerätä merkittäviä oman pääoman lisäyksiä.

Luottolaitostoiminnasta annetussa laissa asetetaan samanlaiset vaatimukset jokaiselle yksittäiselle luottolaitokselle ja sen konsolidointiryhmälle. Laissa ei ole vakavaraisuuden, maksuvalmiuden, riskikeskittymien ja omien varojen määrän yhteistarkastelun sallivaa poikkeusmahdollisuutta niissäkään tilanteissa, joissa samaan ryhmittymään kuuluvat luottolaitokset ovat toistensa sitoumuksista vastuussa.

Monessa Euroopan unionin jäsenmaassa on osuuspankkien toimintaa tehostettu ja vakautettu ottamalla käyttöön kansalliseen lainsäädäntöön sisällytetty direktiivien mukainen yhteenliittymäjärjestelmä.

Kansalliseen lainsäädäntöön on näissä maissa otettu säännökset, joiden mukaan maksuvalmiutta, vakavaraisuutta ja riskien hallintaa koskevia luottolaitoskohtaisia säännöksiä ei sovelleta sellaisiin luottolaitoksiin, jotka kuuluvat niitä yhdistävään keskusyhteisöön. Tällöin säännösten noudattamisesta vastaa kokonaisuus, jonka muodostavat luottolaitokset ja niiden keskusyhteisö yhdessä.

Samoin perustein ryhdyttiin Suomessa osuuspankkien osalta selvittämään yhteenliittymäjärjestelmään siirtymistä ja sen edellyttämiä muutoksia lainsäädäntöön. Tarkoituksena on edistää paikallispankkitoiminnan ja sitä kautta koko maamme pankkitoiminnan vakautta. Ryhmäohjausta ja valvontaa kehittämällä ja tehostamalla on tavoitteena luoda Euroopan unionin direktiivien mukainen yhteisvastuuseen perustuva järjestelmä, joka mahdollistaa ryhmäkokonaisuuden huomioonottamisen tiettyjen toimintaa koskevien säännösten osalta. Tavoitteena on myös ennaltaestävällä tavalla rajoittaa yksittäisen paikallispankin sellaista riskinottoa ja toimintaa, joka vaarantaa sen olemassaolon ja ryhmän vakauden. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole puuttua paikallispankkien toimintaan itsenäisinä pankkeina.

Yhteisvastuuseen perustuvaa järjestelmää on Euroopan unionin jäsenmaissa käytännössä toteutettu vain osuuskuntamuotoisten pankkien piirissä. Järjestelmän toteuttamiselle muunkin tyyppisissä paikallispankkiryhmissä ei ole estettä. Suomen säästöpankkien piirissä ei järjestelmän käyttöönotto tällä hetkellä ole ajankohtainen eikä säästöpankeissa ole nähty lainsäädännön muuttamista tarpeelliseksi. Tämän vuoksi esitetään tässä yhteydessä muutettavaksi vain osuuspankkeja koskevia säännöksiä. Järjestelmä on tarvittaessa laajennettavissa koskemaan myös säästöpankkeja.

Tavoitteena on luoda järjestelmä, jossa osuuspankkeja tarkastellaan ja valvotaan ryhmän yhdistettyjen lukujen perusteella (konsolidoidusti) erityisesti sovellettaessa vakavaraisuutta, maksuvalmiutta ja riskikeskittymiä koskevia säännöksiä. Samalla olisi edellytettävä, että osuuspankkeja voidaan ohjata keskitetysti siten, että osuuspankkeja ohjaavalla keskusyhteisöllä on riittävät ohjaamismahdollisuudet ja -valtuudet. Näin vakautetaan osuuspankkiryhmän toimintaa ja sitä kautta koko pankkijärjestelmää. Yhteisvastuuseen jo nykysäännöstenkin mukaan sitoutuneet, asiansa moitteettomasti hoitaneet osuuspankit voisivat yhteenliittymäjärjestelmässä nykyistä paremmin vaikuttaa siihen, ettei yksittäinen osuuspankki liiallisella riskinotolla vaaranna ryhmän vakautta ja aiheuta lisää taloudellisia rasitteita ryhmän muille jäsenille.

Kaikkia direktiiveissä mainittuja poikkeusmahdollisuuksia ei ole syytä tässä yhteydessä sallia. Uusien pankkien perustamisen ja perustamisessa vaadittavien pääomien osalta olisi säilytettävä nykyisen lainsäädännön mukainen menettely. Direktiivien mukaista mahdollisuutta verrata kiinteistö- ja osakeomistusten suhdetta koko luottolaitosryhmän taseeseen tai omiin varoihin ei ole Suomen oloissa myöskään syytä ottaa lainsäädäntöön.

4.2. Kilpailun edistäminen

Suomen Säästöpankki - SSP Oy:n liiketoiminnan myynti neljälle pankille ja pankkiryhmälle ja erityisesti kahden suurimman liikepankin yhdistyminen ovat omiaan keskittämään maamme entisestäänkin varsin keskittyneitä pankkimarkkinoita ja siten vähentämään kilpailua. Pankkialalla kilpailu tapahtuu merkittäviltä osin pankkiryhmien välisenä kilpailuna. Syntyneessä tilanteessa on kilpailun kannalta tärkeää, että osuuspankkiryhmä säilyttää yhteenliittymäjärjestelmässä kilpailukykynsä. Tämän vuoksi on tarpeen selventää kilpailunrajoituksia koskevia säännöksiä siten, että yhteenliittymässä keskusyhteisö ja jäsenluottolaitokset voivat jatkaa nykyistä hintayhteistyötään kilpailunrajoituksista annetun lain 6 §:n 1 kohdan kilpailunrajoituksia koskevien säännösten estämättä.

4.3. Konsolidoitu valvonta

Keskeisenä tavoitteena on osuuspankkiryhmää koskevan valvonnan tehostaminen ja valvonnassa välttämättömän tiedonsaannin parantaminen ja turvaaminen. Tarkoituksena on kehittää yhteenliittymäjärjestelmää koskevaa lainsäädäntöä siten, että se mahdollistaa koko yhteenliittymän taloudellisen aseman ja riskien konsolidoidun tarkastelun. Yhteenliittymän taloudellista asemaa ja riskejä koske-

via tietoja, kuten tuloslaskelmaa ja tasetta, maksuvalmiutta, omia varoja, vakavaraisuussuhdetta ja asiakasriskikeskittymiä, tarkastellaan konsolidointipohjalta Euroopan unionin luottolaitosten konsolidoidusta valvonnasta annetun neuvoston direktiivin ja luottolaitostoiminnasta annetun lain säännöksiä noudattaen.

Konsolidoidun valvonnan avulla voidaan arvioida paitsi yhteenliittymän taloudellista asemaa ja riskejä myös jäsenluottolaitosten konsolidointiryhmiin kuuluvien muiden yritysten mahdollisia vaikutuksia yhteenliittymän luottolaitoksiin. Yhteenliittymän konsolidointipohjainen tarkastelu on tärkeää myös sen vuoksi, että esimerkiksi vakavaraisuuden ja asiakasriskien osalta yhteenliittymän valvonta rakentuu pitkälti konsolidoitujen tunnuslukujen pohjalle.

Luottolaitosten konsolidoitua valvontaa koskevat säännökset ovat keskeinen ja viime vuosina voimakkaasti kehittynyt osa Euroopan unionin pankkilainsäädäntöä. Säännöstöä on viime vuosina kehitetty esimerkiksi siten, että konsolidointi on laajennettu kattamaan periaatteessa kaikki luotto- ja rahoituslaitostoimintaa harjoittavat yhteisöt samoin kuin rahoitusalan holdingyhtiöt. Keskeistä säännöstön kehittämisessä on nimenomaan ollut tarve parantaa viranomaisten mahdollisuuksia arvioida luottolaitosten taloudellista asemaa ja riskinottoa silloin, kun ne ovat osa laajaa ja toiminnoiltaan eriytynyttä yritysryhmää.

Vuoden 1992 konsolidoitua valvontaa koskevassa direktiivissä, jonka keskeiset periaatteet sisältyvät Suomessa luottolaitostoiminnasta annettuun lakiin, todetaan, että luottolaitosten konsolidoidun valvonnan tavoitteena on nimenomaan luottolaitosten tallettajien etujen suojelu ja rahoitusjärjestelmän vakauden varmistaminen. Direktiivissä korostetaan myös, että konsolidoitua valvontaa, jotta se olisi tehokasta, on voitava soveltaa kaiken tyyppisiin pankkiryhmiin. Direktiivissä lähtökohtana on, että toimivaltaisilla viranomaisilla on oltava riittävät oikeudelliset keinot mainitunlaisen konsolidoidun valvonnan toteuttamiseksi.

Direktiivissä todetaan erityisesti, että jäsenvaltiot voivat kieltäytyä myöntämästä pankkitoimilupaa tai voivat peruuttaa myöntämänsä pankkitoimiluvan, kun on kyse rakenteeltaan sellaisista ryhmistä, joita on pidettävä sopimattomina pankkitoiminnan harjoittamiseen nimenomaan siitä syystä, että ryhmää ei voida valvoa tyydyttävästi.

Yhteenliittymän yhtenä perusedellytyksenä tulee olla, että keskusyhteisön ja sen jäsenluottolaitosten omia varoja, vakavaraisuutta sekä suuria asiakasriskejä valvotaan konsolidoidusti. Valvonnan perusteena ovat näin ollen ne luvut, jotka muodostuvat, kun keskusyhteisö ja sen konsolidointiryhmä sekä jäsenluottolaitokset ja niiden konsolidointiryhmät näiltä osin yhdistellään. Esityksen peruslähtökohtana on, että yhteenliittymään kuuluvien yhteisöjen toiminta on kokonaisuutena viranomaisvalvonnassa.

5. Keinot

5.1. Osuuspankkien yhteenliittymä

Esityksessä ehdotetaan Suomen lainsäädäntöön otettavaksi säännökset Euroopan unionin luottolaitosdirektiivien mukaisesta yhteisvastuuseen perustuvasta osuuspankkien yhteenliittymästä. Pääasiassa osuuspankkilakiin tehtävillä muutoksilla tehtäisiin mahdolliseksi konsolidoidusti valvottavan yhteenliittymän muodostaminen.

Osuuspankit ja osuuspankkilaissa (1271/90) tarkoitetut osakeyhtiömuotoiset pankit sekä osuuspankkien keskusrahalaitoksena toimiva liikepankki, jotka kuuluvat jäseninä niitä ohjaamaan oikeutettuun keskusyhteisöön, muodostaisivat yhdessä keskusyhteisön ja kaikkien näiden konsolidointiryhmiin kuuluvien yhteisöjen kanssa osuuspankkien yhteenliittymän. Kuuluessaan yhteenliittymään luottolaitosta eivät koskisi tietyt luottolaitoskohtaiset säännökset. Tällöin säännösten noudattamisesta vastaisi konsolidoidusti valvottu kokonaisuus, yhteenliittymä.

Yhteenliittymässä keskusyhteisöllä ja jäsenluottolaitoksilla olisi yhteisvastuu toistensa veloista ja sitoumuksista laissa säädetyllä tavalla. Keskusyhteisöllä olisi velvollisuus ohjata jäsenluottolaitosten toimintaa maksuvalmiuden, vakavaraisuuden ja riskien hallinnan turvaamiseksi sekä velvollisuus valvoa niiden toimintaa. Keskusyhteisöä ja jäsenluottolaitoksia ja kaikkien näiden konsolidointiryhmiin kuuluvia yhteisöjä valvottaisiin vakavaraisuuden, maksuvalmiuden ja asiakasriskien osalta konsolidoidusti.

Lakiesitys perustuu erityisesti Alankomaiden vastaavasta järjestelmästä saatuihin myönteisiin kokemuksiin. Vaikkei ehdotettu

järjestelmä kaikilta osin vastaakaan Alankomaissa noudatettua, on sitä kuitenkin pidetty mallina varsinkin keskusohjausta ja siihen liittyvää sääntökokonaisuutta kehitettäessä. Järjestelmän keskeiset pääperiaatteet on katsottu aiheelliseksi ottaa esitykseen sisältyviin lakeihin.

Osuuspankkien yhteenliittymän rakenteelliselle muodostamiselle asetetaan lakiesityksessä edellytys, että osuuspankkien keskusrahalaitoksena toimivan liikepankin tulee olla keskusyhteisön tytäryritys. Tällä varmistetaan, että keskusyhteisön ohjaus ja valvonta kohdistuu myös liikepankki OKO:on. Koordinoitua ryhmäohjausta vahvistetaan lisäksi sillä, että keskusyhteisön johtokunnan puheenjohtaja toimii myös kyseisen liikepankin johtokunnan puheenjohtajana. Liikepankin omistajavalvontaa tehostetaan siten, että keskusyhteisön hallintoneuvoston jäsenet muodostavat liikepankin hallintoneuvoston jäsenten enemmistön. Näillä osuuspankkiryhmän keskusrahalaitoksena toimivan liikepankin OKO:n omistusta ja hallintoa koskevilla säännöksillä estetään pankin keskusyhteisön ohjauksesta riippumaton ja valvomaton toiminta.

Esityksen lähtökohtana on, että yhteenliittymä on rakenteeltaan vakaa ja pysyvä. Lakiesitykseen sisältyvät säännökset keskusyhteisöön liittymisestä, eroamisesta ja erottamisesta sekä niihin tilanteisiin liittyvistä velvoitteista. Keskusyhteisöstä eroamisen ehtona on, että yhteenliittymälle laskettu vakavaraisuus säilyy säädetyn mukaisena jäsenluottolaitoksen eroamisesta huolimatta. Eronnut tai erotettu jäsen on yhteisvastuussa eroamisen jälkeenkin, jos jokin jäsenluottolaitos tai keskusyhteisö asetetaan selvitystilaan viiden vuoden kuluessa siitä tilinpäätöspäivästä, joka lähinnä seuraa eroamista tai erottamista. Lisäksi eronnut tai erotettu jäsenluottolaitos olisi vastuussa tänä aikana perittävistä ylimääräisistä maksuista. Riittävän pitkä määräaika turvaa sen, ettei jäsenluottolaitos voi tarkoituksellisesti välttää lain mukaista yhteisvastuutaan eroamalla keskusyhteisöstä jonkin toisen jäsenluottolaitoksen selvitystilan uhatessa.

5.2. Yhteenliittymän oikeudellinen luonne

Yhteenliittymän voisivat muodostaa osuuspankit ja osuuspankkilain 41 a ja 41 b §:ssä tarkoitetut osakeyhtiömuotoiset pankit sekä osuuspankkien keskusrahalaitoksena toimiva liikepankki ja niiden keskusyhteisö. Keskusyhteisöön kuuluminen perustuisi vapaaehtoisuuteen. Liittyminen keskusyhteisöön tapahtuisi tekemällä päätös keskusyhteisöön kuulumista koskevien määräysten ottamisesta jäsenluottolaitoksen sääntöihin tai yhtiöjärjestykseen.

Yhteenliittymäjärjestelmässä keskusyhteisöllä olisi velvollisuus antaa ohjeita jäsenluottolaitosten toiminnasta niiden maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden sekä riskien hallinnan turvaamiseksi. Lisäksi keskusyhteisöllä olisi velvollisuus yleisesti valvoa jäsenluottolaitosten toimintaa. Keskusyhteisön ohjausvalta ei oikeuttaisi puuttumaan jäsenluottolaitoksen normaaliin ja terveeseen liiketoimintaan, joka ei vaaranna maksuvalmiutta, vakavaraisuutta taikka riskien hallintaa. Pankkitoiminnassa perittävistä tai maksettavista hinnoista keskusyhteisö voisi antaa suosituksia.

Suomen yhteisöoikeudessa vakiintuneen kannan mukaisesti yhteisön määräämisvalta toiseen yhteisöön toteutuu pääsääntöisesti siten, että määräämisvaltaa käyttävä yhteisö valitsee määräämisvallan kohteena olevan yhteisön hallintoneuvoston tai hallituksen. Mikäli määräämisvalta joko omistuksen tai yhdessä omistuksen tai sopimuksen kautta oikeuttaa valitsemaan hallinnon enemmistön on kysymys konsernisuhteesta. Tältä pohjalta on tarkasteltu yhteenliittymäjärjestelmää koskevan lainsäädännön kehittämistä suhteessa yhteisöoikeudelliseen lainsäädäntöömme.

Suomen osakeyhtiö- ja osuuskuntaoikeudessa on katsottu vallitsevan periaate, ettei osakeyhtiö tai osuuskunta voi tehdä sellaista sopimusta, jossa sopimuskumppani oikeutetaan antamaan yhtiötä tai osuuskuntaa ja sen asianmukaisia hallintoelimiä sitovia ohjeita. Periaatteen on katsottu ulottuvan yhtiöjärjestys- ja sääntömääräyksiin. Varauksellinen suhtautuminen tämän tyyppiseen määräämisvaltasuhteeseen on johtunut muun muassa siitä, että sanotunlainen määräämisvalta veisi tehokkuutta yhteisölainsäädännön valta-, vastuu- ja vähemmistösäännöksiltä.

Keskusyhteisön ohjaus- ja valvontaoikeus ei merkitsisi sitä, etteivät jäsenluottolaitokset olisi oikeudellisesti itsenäisiä. Niiden päätöksentekoa, hallintoa ja hallintoelinten vastuuta koskisivat osuuspankkilain, liikepankkilain (1269/90), osuuskuntalain (247/54) ja osakeyhtiölain (734/78) säännökset. Keskusyhteisön ohjausoikeuden ja yhteisöoikeu-

dellisten säännösten yhteensovittaminen perustuu siihen, että laissa säädetään, millä edellytyksillä yhteenliittymä voi syntyä ja mistä seikoista keskusyhteisön ja jäsenyhteisön säännöissä tai yhtiöjärjestyksessä on määrättävä. Yksityisoikeudellisten yhteisöjen itsenäisyyttä on lainsäädäntötasolla aikaisemminkin rajoitettu sallimalla yhtiöjärjestyksessä tai säännöissä oikeus määrätä, että tietyissä yksilöidyissä tilanteissa ulkopuolisella on määräämisvaltaa osuuskunnan tai osakeyhtiön asioissa. Lainsäädäntöteitse on ilman yhtiöjärjestys- tai sääntömääräyksiäkin rajoitettu juridisten henkilöiden itsenäisyyttä.

Jäsenluottolaitoksen tulisi noudattaa sellaisia keskusyhteisön ohjeita, jotka ovat sisällöltään lain sekä sääntö- ja yhtiöjärjestysmääräysten mukaisia ja jotka on annettu keskusyhteisön toimivallan puitteissa. Lain, sääntöjen tai yhtiöjärjestyksen vastaisia ohjeita jäsenyhteisö ei saisi eikä olisi velvollinen noudattamaan. Jäsenluottolaitoksen hallintoelinten vastuu määräytyisi kyseistä yhteisöä koskevien lakien mukaan. Keskusyhteisön ohjeita toteuttaessaan jäsenluottolaitoksen hallintoelinten olisi noudatettava samanlaista huolellisuutta kuin muissakin hallintotehtävissä.

Keskusyhteisön hallintoelinten vastuu vahingosta, joka aiheutuu niiden ohjatessa jäsenluottolaitosten toimintaa, määräytyy osuuskuntalain 161 §:n mukaisesti. Lainkohdan perusteella keskusyhteisön hallintohenkilöillä on vahingonkorvausvastuu niin keskusyhteisön omia jäseniä ja velkojia kohtaan kuin myös jäsenluottolaitoksen jäseniä ja niiden velkojia kohtaan. Korvausvastuun syntymisen edellytyksenä on, että hallintohenkilöt ovat toiminnassaan tahallisesti tai huolimattomuudesta rikkoneet lakia tai keskusyhteisön sääntöjä.

Yhteenliittymä ei olisi yhteisöoikeudellinen oikeushenkilö vaan keskusyhteisöstä, sen jäsenluottolaitoksista ja niiden konsolidointiryhmiin kuuluvista yhteisöistä muodostuva kokonaisuus. Juridisesti yhteenliittymällä ei olisi omia varoja eikä vastuita, mutta yhteenliittymään kuuluvien yhteisöjen konsolidoitua taloudellista asemaa on tarpeen seurata, koska yhteisöjen toimintaa säätelevät normit ovat määrätyissä asioissa sidoksissa kokonaisuuden taloudelliseen tilaan. Yhteenliittymälle laskettavia omia varoja, vakavaraisuutta, maksuvalmiutta ja riskikeskittymiä seurattaisiin noudattaen soveltuvin osin luottolaitostoiminnasta annetun lain säännöksiä. Yhteenliittymälle laadittavasta tilinpäätöksestä ja muista sitä koskevista selvityksistä ja asioista huolehtisi keskusyhteisö.

5.3. Yhteenliittymän suhde konserniin ja konsolidointiryhmään

Yhteenliittymä ei muodostaisi konsernia eivätkä yhteenliittymään kuuluvat yhteisöt olisi konsernisuhteessa keskenään. Konsernisuhde syntyy kirjanpitolain (655/73) 22 a §:n mukaan määräämisvallasta, jonka antaa joko omistus, joka tuo yli puolet omistettavan yhteisön äänimäärästä, tai oikeudesta nimittää enemmistö toisen yhteisön hallinnon jäsenistä. Yhteenliittymässä keskusyhteisöllä ei olisi jäsenluottolaitoksissa enemmistölle kuuluvaa äänivaltaa vastaavaa valtaa eikä lain, sääntöjen, yhtiöjärjestyksen taikka sopimuksen perusteella oikeutta nimittää osaakaan jäsenluottolaitosten hallintoelinten jäsenistä.

Luottolaitostoiminnasta annetun lain 5 §:n 2 momentin mukaan: "Konsolidointiryhmään luetaan luottolaitos, sen omistusyhteisö sekä luotto- tai rahoituslaitos, joka on luottolaitoksen tai sen omistusyhteisön tytäryritys. Konsolidointiryhmään luetaan lisäksi luotto- tai rahoituslaitos, jolla on luottolaitoksen tai sen omistusyhteisön tai niiden tytäryrityksen kanssa yhteinen hallinto tai jota johdetaan luottolaitoksen, sen omistusyhteisön tai niiden tytäryrityksen kanssa yhteisesti."

Konsolidointiryhmää koskeva määrittely ei sovellu osuuspankkien yhteenliittymään. Yhteenliittymän keskusyhteisö ei ole omistusyhteisö eikä jäsentensä tytäryhtiö. Yhteenliittymään kuuluvilla luottolaitoksilla ei ole lain tarkoittamaa yhteistä hallintoa eikä niitä johdeta yhteisesti. Yhteenliittymään kuuluvat luottolaitokset päättävät itse liiketoiminnastaan ja voitonjaostaan. Kun yhteenliittymä ei ole konsolidointiryhmä, ei myöskään luottolaitostoiminnasta annetun lain 81 §:n mukaista voiton jakamisen kieltoa koskevaa säännöstä sovelleta yhteenliittymään ja siihen kuuluvaan luottolaitokseen.

5.4. Ryhmäohjaus ja vakauden turvaaminen

Ehdotetun lainsäädännön keskeisiä tavoitteita on tehostaa osuuspankkiryhmän ohjausta ja valvontaa kokonaisuutena ja kaikilla tasoilla selkiinnyttää valvontavastuita ja -

periaatteita. Tämän kautta voidaan ryhmän vakaus turvaten myöntää poikkeuksia eräistä luottolaitostoiminnasta annetun lain jäsenluottolaitoksille asettamista vaatimuksista. Esityksessä ryhmän sisäistä ohjausta kehitettäisiin siten, että yhteenliittymän keskusyhteisölle annettaisiin velvollisuus ohjata jäsenluottolaitosten toimintaa niiden maksuvalmiuden, vakavaraisuuden ja riskien hallinnan turvaamiseksi sekä velvollisuus valvoa niiden toimintaa.

Keskusyhteisön ohjausta kehitettäisiin siten, että se voisi hyvissä ajoin puuttua yksittäisen jäsenluottolaitoksen liian riskipitoiseen toimintaan. Jäsenluottolaitos joutuisi näin sopeuttamaan toimintansa omiin voimavaroihinsa ja jos riskinottoa haluttaisiin kasvattaa, edellytettäisiin keskusyhteisön lupaa. Näin luotaisiin järjestelmä, jossa ennaltaehkäisevällä tavalla valvotaan yksittäisen jäsenluottolaitoksen sellaisia toimia, joista tosiasiallisen yhteisvastuun kautta voisi aiheutua ongelmia koko yhteenliittymälle.

Yhteenliittymän eri osia valvottaisiin ja tarkasteltaisiin yhteenliittymäjärjestelmässä jatkuvasti ja systemaattisesti myös yhtenä kokonaisuutena. Yhteenliittymätason riskit ja uhat tulisivat aikaisempaa paremmin esille ja näin niihin voitaisiin puuttua nopeammin.

Yhteenliittymäjärjestelmässä pankki- ja tarkastussalaisuus eivät myöskään enää olisi esteenä tarkoituksenmukaiselle yhteenliittymän etujen mukaiselle tietojen vaihdolle ja toiminnalle. Täten muiden muassa vakavaraisuuden valvonnan ja riskien hallinnan kannalta keskeinen tieto olisi kaikkien sitä tarvitsevien saatavilla.

5.4.1. Hallintoneuvosto ja johtokunta

Jäsenluottolaitosten hallintoneuvostojen ja johtokuntien valvontavastuut säilyisivät yhteenliittymäjärjestelmässä nykyisellään.

Keskusyhteisön hallintoneuvoston tehtävänä olisi muiden tehtävien ohella muun muassa vahvistaa ryhmän yhteiset tavoitteet ja toimintalinjaukset sekä valvoa niiden toteuttamista. Sen lisäksi hallintoneuvoston olisi toimitutettava valitsemillaan tarkastajilla vähintään kerran vuodessa keskusyhteisön hoidon ja hallinnon tarkastus.

Keskusyhteisön johtokunta vastaisi keskusyhteisölle kuuluvan ohjaus- ja valvontavelvollisuuden täyttämisestä.

5.4.2. Maksuvalmius

Esityksen mukaan maksuvalmiusvaatimus asetettaisiin konsolidoidusti yhteenliittymälle ja erikseen jäsenluottolaitoksille.

Keskusyhteisöllä ja siihen kuuluvilla luottolaitoksilla tulisi olla maksuvalmiutensa tukena kassavaranto, joka olisi vähintään 10 prosenttia näiden kaikista veloista, lukuun ottamatta sellaisia velkoja, jotka jäsenluottolaitokset ovat saaneet Suomen valtion määrättyyn tarkoitukseen antamista varoista sekä velkoja Suomen Pankille. Asetettu maksuvalmiusvaatimus vastaisi luottolaitostoiminnasta annetun lain yleistä luottolaitosten maksuvalmiusvaatimusta.

Yksittäisiä jäsenluottolaitoksia koskevat maksuvalmiusvaatimukset eivät asiallisesti muuttuisi. Jäsenluottolaitoksen kassavarantoon voitaisiin siten edelleen lukea muun muassa luottolaitostoiminnasta annetussa laissa tarkoitetut saamiset yhteenliittymän keskusrahalaitoksena toimivalta liikepankilta.

5.4.3. Vakavaraisuus

Yhteenliittymässä vakavaraisuutta tarkasteltaisiin ensisijaisesti yhteenliittymälle laskettuna vakavaraisuutena. Tästä lähtökohdasta yksittäisen pankin säädetyn vakavaraisuusrajan tilapäinen alittuminen olisi mahdollinen, eikä tällainen tila sinänsä olisi lainvastainen. Tarkoitus ei kuitenkaan ole sallia yhdenkään pankin toimivan pysyvästi lain mukaisen vakavaraisuustason alapuolella. Ohjausjärjestelmän tulee sisältää ohjaustoimenpiteet ja keinot, joilla tällainen pankki joko ohjataan laissa edellytetylle tasolle tai sulautetaan toiseen pankkiin.

Luottolaitostoiminnasta annetun lain mukaista vakavaraisuussuhdetta laskettaessa yhteenliittymä rinnastettaisiin luottolaitokseen Rahoitustarkastuksen antamien määräysten mukaisesti. Vakavaraisuuden arvioinnin varsinaisena tarkastelukohteena olisi siis yhteenliittymälle eli keskusyhteisölle ja siihen kuuluville jäsenluottolaitoksille ja näiden konsolidointiryhmiin kuuluvien yritysten muodostamalle kokonaisuudelle laskettu konsolidoitu vakavaraisuus.

Yhteenliittymälle lasketun vakavaraisuuden olisi oltava luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvun mukainen. Vakavaraisuutta laskettaessa OVR:n vaikutus olisi otettava huomioon siltä osin kuin vakuusrahastoon kuu-

luvat luottolaitokset ovat keskusyhteisön jäseninä.

Yhteenliittymän omista varoista eliminoitaisiin vakuusrahaston tekemät oman pääoman ehtoiset sijoitukset jäsenluottolaitoksiin. OVR:n omaan pääomaan kuuluvia varoja käsiteltäisiin Rahoitustarkastuksen määräämällä tavalla.

Jos yhteenliittymälle laskettu vakavaraisuus alenee alle luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvussa säädetyn vähimmäistason, olisi keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten viipymättä ryhdyttävä toimenpiteisiin vakavaraisuuden saattamiseksi säädetylle tasolle. Rahoitustarkastus asettaisi määräajan, jonka kuluessa vaatimus on täytettävä. Jos vakavaraisuus ei palaudu rahoitustarkastuksen asettamassa määräajassa laissa säädetylle vähimmäistasolle, olisi seurauksena yhteenliittymän purkaminen.

Mitä luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvussa on säädetty luottolaitoksen vakavaraisuudesta, ei sovellettaisi jäsenluottolaitokseen tai sen konsolidointiryhmään. Yhteenliittymän vakavaraisuuden säilymisen kannalta on kuitenkin tärkeää, että kunkin jäsenluottolaitoksen ja sen konsolidointiryhmän vakavaraisuus säilyy lain asettamalla vähimmäistasolla. Yksittäisen jäsenluottolaitoksen vakavaraisuus saattaa kuitenkin tilapäisesti alentua säädetystä tasosta. Tällöin on tarkoituksenmukaista, että luottolaitos ensisijaisesti itse ryhtyy toimenpiteisiin vakavaraisuuden saattamiseksi luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvun mukaiselle vähimmäistasotasolle. Keskusyhteisön olisi esityksen mukaan silloin asetettava Rahoitustarkastuksen määräämien perusteiden mukaisesti määräaika näille toimenpiteille. Määräaika voisi olla pankin tila, olosuhteet ja tukimahdollisuudet huomioon ottaen niin pitkä, että se mahdollistaa pankin omatoimisen selviytymisen. Muihin luottolaitoksiin verrattuna ei tällöin olisi kysymys luottolaitostoiminnasta annetun lain vastaisesta tilasta, jos yhteenliittymän vakavaraisuus on laissa vaaditulla tasolla.

5.4.4. Riskien hallinta

Lainsäädäntöuudistuksen tavoitteena on osuuspankkiryhmän riskien hallinnan tehostaminen ja parantaminen. Esityksen mukaan keskusyhteisö tai jäsenluottolaitos taikka niiden konsolidointiryhmiin kuuluva yhteisö ei saisi toiminnassaan ottaa niin suurta riskiä, että siitä aiheutuu olennaista vaaraa keskusyhteisön, jäsenluottolaitoksen tai yhteenliittymälle lasketulle vakavaraisuudelle. Riskien hallitsemiseksi keskusyhteisöllä edellytetään olevan koko yhteenliittymään nähden riittävät riskien valvontajärjestelmät. Myös jäsenluottolaitoksella ja sen konsolidointiryhmään kuuluvalla yhteisöllä edellytetään olevan sen omaan toimintaan nähden riittävät riskien valvontajärjestelmät.

Esityksessä ei ole yksityiskohtaisesti määritelty, miten riskien hallinta tulisi yhteenliittymässä järjestää. Tähän tulee kuitenkin kiinnittää erityisen suurta huomiota yhteenliittymän riskien hallintaa organisoitaessa.

Keskusyhteisö huolehtisi siitä, että sillä on riittävät voimavarat ja keinot riskien havaitsemiseen sekä niiden hoidon tehokkaaseen ohjaamiseen ja valvontaan ja että näitä voimavaroja käytetään erityisesti suojaamaan yhteenliittymän muita jäseniä yksittäisen jäsenen mahdolliselta vahingolliselta toiminnalta.

Yhteenliittymässä asiakasriskejä tarkasteltaisiin kaksitahoisesti, toisaalta koko yhteenliittymän osalta ja toisaalta erikseen jäsenluottolaitoksen osalta.

Voimassa olevat säännökset omien varojen perusteella laskettavista riskikeskittymäkielloista saattavat aiheuttaa sen, että kooltaan pieni vakavarainenkin osuuspankki voi joutua pidättymään pienehköstäkin luototuksesta, vaikka edellytykset muutoin olisivat olemassa. Tämän vuoksi lakiesityksessä sallittaisiin asiakasriskejä koskeviin rajoituksiin joustavuutta siten, että jäsenluottolaitos voisi keskusyhteisön erityisluvalla saada yksittäisiä asiakasriskejä koskevan enimmäisprosenttimäärän korotetuksi enimmillään kaksinkertaiseksi luottolaitostoiminnasta annetun lain asiakasriskirajoituksia koskeviin säännöksiin nähden.

Tarkoituksena ei ole suosia luotonantoon liittyvän riskinoton lisääntymistä - luotonannon tulee tapahtua lakia, vahvistettuja ohjeita ja viranomaismääräyksiä noudattaen keskusyhteisön valvonnassa. Yhteenliittymän puitteissa olisi kuitenkin keskusyhteisön luvan varainen mahdollisuus aikaisempaa korkeampiin jäsenluottolaitoksen omiin varoihin suhteutettuihin asiakasriskien enimmäismääriin. Suuriksi luokiteltavat asiakasriskit ohjattaisiin kaikki keskusyhteisön hyväksyttäviksi. Näin merkittävät riskipäätökset tulisivat valvontaan.

Enintään 250 000 ecua vastaavan markka-

määrän suuruisia asiakasriskejä koskevan luvan keskusyhteisö voisi myöntää luottolaitoskohtaisesti edellä tarkoitetun kaksinkertaisen enimmäismäärän rajoissa.

Koko yhteenliittymän puitteissa tapahtuvaa riskinottoa ja asiakasriskien määrää rajoitettaisiin. Laskettaessa koko yhteenliittymän asiakasriskejä rinnastettaisiin yhteenliittymä luottolaitokseen. Yhteenliittymässä sallittu asiakasriskin enimmäismäärä olisi viisi prosenttiyksikköä luottolaitostoiminnasta annetun lain mukaista luottolaitoksen yleistä 25 prosentin enimmäismäärää alhaisempi. On katsottu tarkoituksenmukaiseksi rajoittaa yhteenliittymätasolla suuria asiakasriskien keskittymiä ja niiden muodostamista. Tällä pyritään rajoittamaan ja estämään jäsenluottolaitosten riskien kohoamisesta aiheutuvaa yhteenliittymän kokonaisriskien lisääntymistä. Yhteenliittymässä suurten asiakasriskien yhteismäärä rajoitettaisiin 500 prosenttiin yhteenliittymälle lasketuista omista varoista, kun vastaava enimmäisraja muutoin luottolaitostoiminnasta annetun lain mukaan olisi 800 prosenttia.

Yhteenliittymätasolla suuria vastuita siten alennettaisiin luottolaitostoiminnasta annetussa laissa sallituista enimmäisrajoista sen vastapainoksi, että yksittäisillä jäsenluottolaitoksilla olisi yhteenliittymässä erityislupamenettelyn avulla mahdollisuus poiketa asiakasriskejä koskevista rajoituksista.

5.5. Tarkastustoimi yhteenliittymässä

Lakiesitys ei muuttaisi Rahoitustarkastuksen asemaa. Rahoitustarkastus saisi keskusyhteisöltä yhteenliittymälle laskettavien maksuvalmiuden, riskikeskittymien ja vakavaraisuuden valvontaan tarvittavat tiedot luotettavasti yhdisteltyinä.

Lakiesityksen mukaan osuuspankkitarkastus lakkaisi. Keskusyhteisölle puolestaan tulisi lakisääteinen oikeus ja velvollisuus valvoa jäsenluottolaitoksia ja niiden konsolidointiryhmiä. Sen lisäksi kukin jäsenluottolaitos järjestäisi sisäisen valvonnan toteuttamiseksi sisäisen tarkastuksen joko itse tai keskusyhteisön avulla.

5.5.1. Keskusyhteisön tarkastustoimi

Yhteenliittymään kuuluvat jäsenluottolaitokset ja niiden konsolidointiryhmät olisivat suoraan, kuten nykyisinkin, Rahoitustarkastuksen valvonnassa. Osuuspankkiryhmään kuuluva julkisluontoisena tehtävänä harjoitettu tarkastus lakkaisi, kun osuuspankkitarkastusta koskevat säännökset kumotaan. Keskusyhteisölle tuleva tarkastustehtävä olisi luonteeltaan sisäistä tarkastusta.

Keskusyhteisön on lakiesityksen mukaan valvottava, että siihen kuuluvat jäsenluottolaitokset konsolidointiryhmineen toimivat rahoitusmarkkinoita koskevien lakien, asetusten, viranomaisten antamien ohjeiden ja määräysten, keskusyhteisön antamien ohjeiden sekä sääntöjensä ja yhtiöjärjestystensä mukaisesti. Keskusyhteisölle esitetään säädettäväksi ilmoitusvelvollisuus Rahoitustarkastukselle valvottavan säännösten vastaisesta toiminnasta. Ilmoitusvelvollisuuden rikkominen esitetään rangaistavaksi osuuspankkirikkomuksena. Keskusyhteisö ja jäsenluottolaitokset ovat velvolliset antamaan Rahoitustarkastukselle sen harjoittamaa valvontaa varten tarpeelliset tiedot.

Jotta valvonta olisi tehokasta, on keskusyhteisöllä ja sen edustajalla oltava valvontaa varten riittävät valtuudet. On välttämätöntä, että keskusyhteisölle ja sen edustajalle annetaan laissa soveltuvin osin samat koollekutsumis-, läsnäolo-, tarkastus- ja tietojensaantioikeudet kuin Rahoitustarkastuksella on. Rahoitustarkastuksella on tämän lisäksi sille julkisen vallan käyttäjänä kuuluvia oiceuksia.

Keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten yhteisvastuu edellyttää tiukkaa sisäistä kurinalaisuutta. Keskusyhteisön tulee järjestää tarkastustoimi siten, että se on tehokasta, ammattitaitoista ja riippumatonta tarkastettavasta toiminnasta. Tarkastustoimessa tulee noudattaa hyvää tarkastustapaa.

Lakiesityksessä säilytetään pankki- ja tarkastussalaisuus tavanomaisine poikkeuksineen. Yhteenliittymään kuuluva yhteisvastuun periaate edellyttää kuitenkin yhteenliittymän sisällä sovellettavia poikkeuksia pankki- ja tarkastussalaisuuteen. Lakiesityksen mukaan salassapitovelvollisilla olisi oikeus antaa tietoja keskusyhteisölle, OVR:lle ja OVYlle sekä keskusyhteisön määräämissä rajoissa toisilleen. Poikkeukset ovat tarpeellisia varsinkin riskienhallinnan ja tarkastuksen näkökulmasta.

5.5.2. Jäsenluottolaitosten sisäinen tarkastus

Sisäinen valvonta kuuluu jokaisen jäsenluottolaitoksen johdon tehtäviin. Tämän to-

teuttamiseksi on jäsenluottolaitosten järjestettävä sisäinen tarkastus.

Yhteenliittymämallissa keskusyhteisön tarkastustoiminnon tehtäviin kuuluisi osuuspankkien sisäisen tarkastustoiminnan konsultointi ja ohjaaminen. Suurimpiin osuuspankkeihin on tarkoituksenmukaista järjestää päätoiminen sisäinen tarkastus. Pienten osuuspankkien sivutoimisena hoidettu sisäinen tarkastus voidaan hoitaa esimerkiksi tarjoamalla keskusyhteisön tarkastustoiminnosta jäsenpankeille sisäisen tarkastuksen palvelua tai ottamalla usealle pankille yhteinen sisäinen tarkastaja.

Jäsenluottolaitoksen sisäinen tarkastus on jäsenluottolaitoksen johdon organisoimaa, sille raportoivaa ja sitä palvelevaa toimintaa. Keskusyhteisö antaa jäsenluottolaitoksen sisäisen tarkastuksen järjestämistä ja toimintaa koskevia ohjeita.

5.6. Tilinpäätös ja tilintarkastus

5.6.1. Laskentaperiaatteet ja ohjeistus

Yhteenliittymän taloudellista arviointia varten laadittaisiin keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten ja niiden konsolidointiryhmiin kuuluvien yhteisöjen yhdistelty (konsolidoitu) tilinpäätös. Yhdistely käsittäisi myös sellaiset yhteisöt, jotka eivät kuulu keskusyhteisön eikä minkään jäsenluottolaitoksen konsolidointiryhmiin, mutta joiden äänivallasta keskusyhteisö ja jäsenluottolaitokset yhdessä omistavat yli puolet. Kaikkien laskennassa mukana olevien yhteisöjen sisäinen omistus, keskinäiset saatava- ja velkasuhteet sekä keskinäiset liiketapahtumat eliminoitaisiin.

Konsolidoitu tilinpäätös laadittaisiin Rahoitustarkastuksen tarkemmin määräämällä tavalla. Määräykset koskisivat erityisesti tarvittavien lisätietojen määrää. Vähimmäisvaatimuksena on, että yhteenliittymästä saadaan valvonnan kannalta olennaiset ja riittävät tiedot.

Yhdistellyn tilinpäätöksen laadintaa varten luottolaitokset toimittavat keskusyhteisölle tilinpäätöksensä, tilintarkastuskertomuksensa ja eliminointeja varten tarvittavat tiedot yhteenliittymän sisäisestä omistuksesta, keskinäisistä saatava- ja velkasuhteista sekä keskinäisistä liiketapahtumista. Tiedot annetaan keskusyhteisön ohjeistamalla tavalla ja niiden tulee olla jäsenluottolaitoksen vastuullisten henkilöiden ja tilintarkastajien varmentamia. Jos jäsenluottolaitoksen tilintarkastaja on tehnyt huomautuksia kirjanpidon, tilinpäätöksen tai hallinnon suhteen, on tätä koskeva raportti liitettävä keskusyhteisölle tuleviin asiakirjoihin.

Aikataulusyistä yhteenliittymästä laadittavaan konsolidoituun tilinpäätökseen saatetaan vaatia tiedot jo ennen kuin jäsenluottolaitoksen tilinpäätös on lopullisesti käsitelty eri hallintoelimissä. Keskusyhteisölle tulevat tiedot on varmistettava merkinnällä siitä, missä vaiheessa tilinpäätöksen käsittely on, ja tilinpäätöksen tultua lopullisesti hyväksytyksi, on myös tästä saatava vahvistus. Jos tilinpäätökseen on tullut muutoksia, ne on raportoitava yksityiskohtaisesti.

Yhdisteltyyn tilinpäätökseen sisällytettävien yhteisöjen oman pääoman muodostavat osuuspankkien omat pääomat ja OKO:n omasta pääomasta se osa, joka on muiden kuin yhteenliittymään kuuluvien yhteisöjen omistuksessa. Sisäisen omistuksen eliminoinnista syntyvät erot (konsernireservit ja -aktiivat) käsitellään pääsääntöisesti yhteenliittymälle lasketussa omassa pääomassa lisäyksenä tai vähennyksenä.

Keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten konsolidoidun tilinpäätöksen laatiminen edellyttää, että kunkin yhteisön erillistilinpäätöksessä noudatetaan yhtenäisiä, rahoitustarkastuksen määräämiä laskenta- ja tilinpäätösperiaatteita. Keskusyhteisön tehtävänä olisi antaa jäsenluottolaitoksille tätä koskevat ohjeet. Jäsenluottolaitosten tilintarkastajien tulee valvoa, että ohjeita on noudatettu. Keskusyhteisö antaisi myös ohjeet siitä, missä muodossa ja millä aikataululla jäsenluottolaitosten ja näiden konsolidointiryhmien tiedot on toimitettava yhdistelemistä varten. Näihin tietoihin on liitettävä jäsenluottolaitoksen tilintarkastajan antama varmennus siitä, että yhteisiä laskenta- ja tilinpäätösperiaatteita on noudatettu samoin kuin mahdolliset tilintarkastajien antamat lisätiedot ja huomautukset tilinpäätöksen sisällön tai esittämistavan johdosta.

5.6.2. Tilintarkastus

Yhteenliittymälle laadittavan yhdistellyn tilinpäätöksen tarkastavat keskusyhteisön osuuskunnan kokouksen valitsemat tilintarkastajat. Samat tilintarkastajat ovat myös keskusyhteisön oman tilinpäätöksen ja konsernitilinpäätöksen tarkastajina.

Jäsenluottolaitosten tilintarkastajat tarkastavat niiden erillistilinpäätökset hyvän tilintarkastustavan edellyttämässä laajuudessa.

Keskusyhteisön tilintarkastajien tehtävänä on tarkastaa, että jäsenluottolaitoksille on annettu ohjeistus tilinpäätösten yhtenäisistä periaatteista sekä keskusyhteisölle raportoinnista. Samoin tilintarkastajien tulee mahdollisuuksien mukaan varmistua siitä, että ohjeita on noudatettu. Tilintarkastajien tulee varmistua siitä, että tiedot kaikista jäsenluottolaitoksista on saatu ja sisällytetty yhdisteltyyn tuloslaskelmaan ja taseeseen. Edelleen tilintarkastajan on tarkastettava, että yhteenliittymälle laadittava tuloslaskelma ja tase on yhdistelty oikein ja eliminoinnit on oikein tehty.

Keskusyhteisön tilintarkastajat voivat olla yhteydessä yhteenliittymään kuuluviin yhteisöihin ja niiden tilintarkastajiin ja ovat oikeutetut saamaan lisätietoa näiltä yhteenliittymälle laadittavaa tuloslaskelmaa ja tasetta varten. Yhteydenpito-oikeus on molemminpuolinen pankkisalaisuusmääräysten sitä estämättä. Keskusyhteisön tilintarkastajat eivät kuitenkaan ole vastuussa jäsenluottolaitosten tilinpäätösten oikeellisuudesta. Tältä osin tehtävä ei eroa tavanomaisesta tilintarkastajan tehtävästä konsernitilinpäätöksen tarkastamisessa. Erityisesti ulkomaisten tytäryhtiöiden ja osakkuusyhtiöiden sisällyttämisessä konsernitilinpäätökseen joudutaan luottamaan paikallisten tilintarkastajien työhön, kun ensin on varmistuttu siitä, että riittävät ohjeet on näille annettu ja asiaankuuluvat raportit on näiltä saatu. Luottolaitostoiminnasta annettu laki edellyttää, että kaikissa osuuspankeissa on oltava vähintään yksi KHT-pätevyyden omaava tilintarkastaja.

5.7. Kilpailu

Pankkiryhmien välisen kilpailun kannalta on tärkeää, että osuuspankkiryhmä säilyttää yhteenliittymäjärjestelmässä kilpailukykynsä. Kilpailuneuvosto myönsi 29 päivänä lokakuuta 1993 osuuspankeille luvan harjoittaa hintayhteistyötä kilpailunrajoituksista annetun lain 6 § 1 kohdan estämättä viiden vuoden ajan päätöksen antamisesta. Lakiesityksessä ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan yhteenliittymässä keskusyhteisö ja jäsenluottolaitokset voivat pysyvästi harjoittaa hintayhteistyötä antamalla hinnoittelua koskevia suosituksia.

5.8. Osuuspankkiryhmän perustamat osakeyhtiömuotoiset pankit

Joulukuun 15 päivänä 1993 voimaan tulleella lailla osuuspankkilain muuttamisesta (1126/93) osuuspankkilakiin lisättiin uusi 6 a luku. Siinä säädetään osakeyhtiön perustamisesta jatkamaan osuuspankin toimintaa sekä osuuspankin muuttamisesta osakeyhtiöksi. Osuuspankin toiminnan harjoittaminen osakeyhtiömuodossa tuli mahdolliseksi kahdella tavalla. Osuuspankki voi perustaa osakeyhtiön, jonka osakkeet osuuskunta merkitsee ja johon siirretään osuuspankin pankkitoiminta kaikkine varoineen ja velkoineen. Toiseksi valtion tai Valtion vakuusrahaston tukitoiminnan kohteeksi tullut osuuspankki voidaan suoraan muuttaa osakeyhtiöksi.

Yhteenliittymäjärjestelmää koskevien säännösten ohella ehdotetaan osuuspankkilain 6 a lukua muutettavaksi siten, että lakiin lisättäisiin säännökset, joiden mukaisesti OVR:n välittömien tukitoimien kohteeksi joutuneen osuuspankin liiketoiminta voitaisiin siirtää yhdelle tai useammalle osakeyhtiömuotoiselle pankille, jonka keskusyhteisö, osuuspankkien keskusrahalaitoksena toimiva liikepankki tai osuuspankit taikka jotkut niistä perustavat. Liiketoiminnan siirtäminen osuuspankkiryhmän omistamalle tai jakaminen osuuspankkiryhmän omistamille osakeyhtiömuotoisille pankeille olisi mahdollista siinä tilanteessa, jossa OVR on jo antanut tukea osuuspankille, mutta osuuspankki ei tukitoimista huolimatta pysty säilyttämään vakavaraisuuttaan säädetyllä tasolla vaan tarvitsee lisää OVR:n tukea.

Taloudellisissa vaikeuksissa olevan pankin tervehdyttäminen voi vaatia riskipitoisten ja huonotuottoisten tase-erien siirtämistä pois tuettavan pankin omistuksesta. Omaisuuserien eriyttämisen kautta voidaan paitsi tervehdyttää tuettavan pankin taserakennetta myös pienentää vakavaraisuusvaatimuksesta aiheutuvaa pankin oman pääoman tarvetta. Huonotuottoisten tase-erien erottamisen avulla kyetään parantamaan terveen pankkitoiminnan tuloksentekoedellytyksiä. Kun sijoittajien luottamus saneerattuun pankkiin palautuu, pankin varainhankinnan kustannukset alenevat ja pankin edellytykset hankkia omaehtoisesti omaa pääomaa paranevat. Pankin kannattavuus paranee ja pankin vakavaraisuus kyetään säilyttämään.

Osuuspankin toiminnan jatkaminen osa-

keyhtiömuotoisissa pankeissa toteutettaisiin siten, että tukitoimien kohteeksi joutunut osuuspankki, muut osuuspankit, osuuspankkien keskusrahalaitoksena toimiva liikepankki, tai osuuspankkien yhteenliittymän keskusyhteisö ja jäsenluottolaitokset tai osa niistä perustaisivat yhden taikka useampia osakeyhtiömuotoisia pankkeja, joihin siirrettäisiin tuetun osuuspankin liiketoiminta. Tuettu osuuspankki jatkaisi osuuskuntana siten kuin jäsenet päättävät. Osakeyhtiömuotoiset pankit olisivat osuuspankkiryhmän ja sitä kautta välillisesti osuuspankkien jäsenten omistamia ja toimisivat ryhmän osuustoiminnallisten periaatteiden mukaisesti.

Toiminnan siirtäminen tai jakaminen olisi mahdollista vain OVR:n aloitteesta. OVR:n tuen varaan joutuneen osuuspankin toiminnan siirtämisestä sen ja osuuspankkiryhmän perustamille osakeyhtiöille päättäisi osuuspankin osuuskunnan kokous.

Uusien pankkien perustamiseen ja osuuspankin toiminnan siirtämiseen sille olisi saatava ministeriön lupa ja ministeriön vahvistus osakeyhtiömuotoisten pankkien yhtiöjärjestyksille. Ministeriöllä olisi oikeus antaa osakeyhtiöiden perustamista ja toiminnan siirtämistä koskevia määräyksiä.

Osuuspankin varat, velat ja varaukset sekä muut oikeudet ja velvoitteet siirtyisivät sillä tavoin kuin nykyisessä osuuspankkilain 6 a luvussa on säädetty.

Osakeyhtiömuotoiset pankit olisivat OVR:n jäseniä. Niillä olisi oikeus käyttää pankin yhteisömuotoa osoittavan tunnuksen lisäksi toiminimessään sanaa tai yhdysosaa "osuuspankki" niin kauan kuin pankki kuuluu OVR:oon. Siinä tapauksessa, että toimintaa siirtävä osuuspankki on keskusyhteisön jäsen, tulee muodostettavien osakeyhtiömuotoisten pankkien myös liittyä keskusyhteisön jäseneksi.

6. Esityksen vaikutukset

6.1. Vaikutukset valtion talouteen

Esityksellä ei ole välittömiä valtiontaloudellisia vaikutuksia. Koska esityksen avulla pyritään vakauttamaan osuuspankkiryhmän toimintaa ja vähentämään toiminnan riskialttiutta, pienenee osuuspankkiryhmän mahdollisuus joutua valtion tukitoimien kohteeksi entisestään.

Osuuspankkiryhmän uudelleenjärjesteleminen esityksen mukaiseksi yhteenliittymäjärjestelmäksi saattaa edellyttää jossain määrin lisävoimavaroja Rahoitustarkastukseen. Koska Rahoitustarkastuksen toimintakustannukset katetaan valvottavilta perittävin maksuin, eivät tarvittavat lisävoimavarat merkitse lopullisia lisäyksiä julkisiin menoihin.

6.2. Taloudelliset vaikutukset osuuspankkiryhmälle

Esityksen tarkoittaman osuuspankkien yhteenliittymän muodostaminen ei kokonaisuudessaan lisäisi osuuspankkiryhmän kustannuksia nykyisestä.

Keskusyhteisölle tulevat ohjaus-, valvonta- ja tarkastustehtävät eivät juuri lisäisi Osuuspankkikeskuksen nykyisten tehtävien määrää. Toimintoja olisi kuitenkin tarpeen järjestää uudelleen.

Ryhmän laskennan, riskien hallinnan ja muun tietohallinnan kehittämiseen tarvittavat järjestelmät edellyttäisivät siirtymävaiheessa kehittämisinvestointeja, jotka toisaalta olisi joka tapauksessa toteutettava. Järjestelmiä kehittämällä voidaan arvioida saatavan myöhemmin kustannussäästöjä erityisesti riskien hallinnan tehostamisen kautta tappioiden vähentymisenä.

Esitykseen sisältyvä jäsenluottolaitoksen vakavaraisuuden määräaikainen joustomahdollisuus vähentäisi osuuspankkiryhmän välitöntä sisäistä ongelmapankkien tukemistarvetta. Samalla menettely asettaisi nykyistä suuremmat vaatimukset vaikeuksiin joutuneille jäsenluottolaitoksille tervehdyttää taloudellista tilannettaan ilman ryhmän tukea. Ryhmän sisäisen vakauden lisääntyminen parantaisi ryhmän edellytyksiä hoitaa omin voimavaroin nykyisen pankkikriisin aiheuttamia ongelmia.

Jäsenluottolaitosten valvonnan ja tarkastamisen sekä niiden vaatimien tietojärjestelmien keskittäminen keskusyhteisöön mahdollistaa valvonnasta ja tarkastamisesta aiheutuvien kokonaiskustannusten säilymisen nykyisellä tasolla.

6.3. Muut vaikutukset osuuspankeille ja niiden jäsenille

Esityksen tarkoittama lainsäädäntö antaa mahdollisuuden osuuspankkiryhmälle järjestäytyä yhteenliittymäksi, jonka muodostumisen perustana on jäsenyys keskusyhteisössä. Yhteenliittymän keskusyhteisönä tulisi toimimaan osuuskuntamuotoon muutettava

Osuuspankkien Keskusliitto r.y. (jäljempänä OKL). Yhteisömuodon muutos toteutettaisiin taloudellista toimintaa harjoittavan yhdistyksen muuttamisesta osuuskunnaksi annetun lain (502/89) mukaisesti. Päätös sääntöjen muuttamisesta on mainitun lain mukaan tehtävä yhdistyksen säännöissä määrätyllä tavalla. OKL:n sääntöjen mukaan päätös edellyttää kahden kolmasosan (2/3) enemmistön annetuista äänistä. Kullakin jäsenosuuspankilla on OKL:n sääntöjen mukaan yksi ääni alkavaa 500 jäsentä kohden. OKO:lla on yksi ääni.

Yhteenliittymään kuuluminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Jokainen liittyvä luottolaitos päättäisi itsenäisesti sääntöjensä tai yhtiöjärjestyksensä muuttamisesta ja liittymisestä keskusyhteisön jäseneksi. Lakiesitykseen ja osuuspankkien nykyisten sääntöjen perusteella tässä tarkoitetut sääntömuutokset käsiteltäisiin yhdessä osuuskunnan kokouksessa kahden kolmasosan (2/3) äänten enemmistöllä. Sama ääntenenemmyys vaadittaisiin myös OKO:n yhtiöjärjestyksen muutoksen osalta.

Yhteenliittymässä jäsenluottolaitokset olisivat erillisiä oikeushenkilöitä ja niiden tulisi toimia myönnetyn toimiluvan edellyttämällä tavalla. Kunkin jäsenluottolaitoksen oma hallinto huolehtisi ja vastaisi luottolaitoksen toiminnasta yhteisöä koskevien lakien mukaan.

Se seikka, tulisiko liittymisellä olemaan taloudellista vaikutusta osuuspankin tai yksittäisen jäsenen tai OKO:n osakkeenomistajan asemaan, on vaikeasti arvioitavissa. Osuuspankit ja OKO ovat lain mukaan velvolliset kuulumaan jäseninä OVR:oon ja ovat vakuusrahaston sääntöjen sekä toteutettujen ryhmäpäätösten perusteella tosiasiallisessa yhteisvastuussa keskenään. Yhteenliittymässä jäsenluottolaitoksen vastuu muiden yhteenliittymään kuuluvien sitoumuksista olisi nykyistä yhteisvastuuta täydentävä ja täsmentävä sekä laissa säädetyllä tavalla toissijaista. Ensisijainen yhteisvastuu toteutuisi edelleen vakuusrahaston kautta. Näin ollen pankkien yhteisvastuu yhteenliittymässä säilyisi tosiasiallisesti samanlaisena ja lakiesityksen yhteisvastuuta koskevat säännökset täsmentävät yhteisvastuun sisällön ja toteuttamisen selvitystilan estämiseksi ja selvitystilamenettelyssä.

Osuuspankkiryhmän kokonaisedun saavuttamiseksi ja vakauden turvaamiseksi tämän esityksen pyrkimyksenä on, että kaikki osuuspankit ja OKO olisivat mukana yhteenliittymässä. Ryhmän jokaisen pankin mukanaolo ei kuitenkaan olisi toimivan yhteenliittymän muodostamiselle välttämätöntä. Liittyminen yhteenliittymään on ryhmän kunkin pankin päätöksenvarainen asia. Yhteenliittymän ulkopuolelle jättäytyvän pankin toimintaan sovellettaisiin rahoituslainsäädäntöä kaikilta osin ja ilman yhteenliittymän jäsenpankeille mahdollisia valvonnallisia poikkeuksia. Valvonnallisesti tällainen luottolaitos siirtyisi myös rahoitustarkastuksen välittömän tarkastuksen alaiseksi. Ulkopuolelle jättäytyvä jäsenpankki olisi OVR:n jäsenenä yhteisvastuussa vakuusrahastolain ja vakuusrahaston sääntöjen ja sen tekemien päätösten mukaisesti. Osuuspankkiryhmän sisäinen asia on, miten ryhmässä tuotetaan ja järjestetään keskitetyt ja muut ryhmän sisäiset palvelut.

Yhteenliittymän tavoitteena on parantaa ja tehostaa keskusyhteisön ohjausta ja valvontaa ja saada kontrolliin yksittäisten jäsenluottolaitosten liian riskipitoinen toiminta. Tällöin yhteisvastuusta aiheutuvat kustannukset voisivat vähetä niin yhteenliittymään kuuluvien kuin sen ulkopuolelle mahdollisesti jättäytyvienkin luottolaitosten osalta.

7. Asian valmistelu

Yhteenliittymäjärjestelmään siirtymistä on osuuspankkiryhmässä tutkittu ja valmisteltu jo muutaman vuoden ajan. Ryhmässä tehdyn valmistelun pohjalta valtiovarainministeriö asetti tarvittavaa lainsäädäntöä valmistelevan työryhmän 15 päivänä joulukuuta 1994.

Työryhmän tehtävänä oli valmistella hallituksen esityksen muotoon osuuspankkeja koskevaan lainsäädäntöön tarvittavat muutokset siten, että osuuspankkeja voidaan, ryhmässä toteutettava yhteisvastuu huomioonottaen, tarkastella ja valvoa ryhmän yhdistettyjen lukujen perusteella ainakin sovellettaessa vakavaraisuutta ja riskikeskittymiä koskevia säännöksiä. Valmisteluun ovat osallistuneet valtiovarainministeriön, Suomen Pankin, Rahoitustarkastuksen ja Osuuspankkien Keskusliiton edustajat.

Esitys perustuu valtiovarainministeriön asettaman työryhmän ehdotukseen.

Työryhmän ehdotuksesta on pyydetty lausunnot oikeusministeriöltä, kilpailuvirastolta, Suomen Pankilta, Rahoitustarkastukselta, Suomen Pankkiyhdistykseltä, Säästöpankkiliitolta ja Osuuspankkien Keskusliitolta.

8. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

8.1. Arvopaperimarkkinalain vaikutukset

Osuuspankkien yhteenliittymässä keskusyhteisö ja jäsenluottolaitokset vastaavat toistensa veloista ja sitoumuksista. Useat osuuspankit, OKO ja eräät tytäryhtiöt ovat laskeneet liikkeeseen julkisesti noteerattuja arvopapereita. Niillä on arvopaperimarkkinalain (495/89) 2 luvun 7 §:ssä tarkoitettu velvollisuus tiedottaa kaikki sellaiset päätökset sekä liikkeeseenlaskijaa ja sen toimintaa koskevat seikat, jotka ovat omiaan vaikuttamaan arvopaperin arvoon. Esityksen mukainen järjestelmän muutos laajentaa tiedonantovelvollisuuden koko ryhmää koskevaksi, kun merkityksellisten tapahtumien vaikutukset on arvioitava yhteenliittymäkokonaisuuden pohjalta. Tämän takia on tärkeää, että osuuspankkiryhmässä on ohjein määritelty selkeä ja keskitetty tiedonantovelvollisuus, jotta sisäpiirin ulkopuolelle ei annettaisi sisäpiirintietoa ennen kuin se on arvopaperimarkkinalain 2 luvun 7 §:ssä tarkoitetulla tavoin julkistettu.

8.2. Hallituksen esitys luottolaitoksia koskevan lainsäädännön muuttamisesta

Eduskunnan käsiteltävänä on samanaikaisesti tämän esityksen kanssa hallituksen esitys luottolaitoksia koskevan lainsäädännön muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi muun muassa luottolaitostoiminnasta annetun lain luottolaitosten vakavaraisuutta koskevia säännöksiä. Ehdotetut muutokset on otettu huomioon myös tässä esityksessä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Osuuspankkilaki

2 a luku. **Osuuspankkien yhteenliittymä**

7 a §. Pykälän 1 momentti sisältää osuuspankkien yhteenliittymän määritelmän. Määritelmä vastaa Euroopan unionin ensimmäisen luottolaitosdirektiivin 2 artiklan 4 kohdan a alakohdan mukaista määritelmää. Direktiivin mukaan samassa jäsenvaltiossa olevat luottolaitokset, jotka kuuluvat pysyvästi niitä valvovaan ja samaan jäsenvaltioon sijoittuneeseen keskuslaitokseen, voidaan vapauttaa 3 artiklan 2 kohdan 1 alakohdan 1, 2 ja 3 luetelmakohtaan, 3 artiklan 2 kohdan 2 alakohtaan ja 3 artiklan 4 kohtaan ja 6 artiklaan sisältyvistä vaatimuksista. Yhteistarkastelun alaiseksi on myöhemmin saatettu toisessa luottolaitosdirektiivissä oleva omien varojen suhteellista määrää koskeva vaatimus, suurien asiakasriskien valvontaa ja rahoitusta koskeva asiakasriskien keskittymisrajoitus sekä toisen luottolaitosdirektiivin mukaiset omistusrajoitukset muihin kuin luottolaitoksiin.

Osuuspankit ja osuuspankkilain 41 a ja 41 b §:ssä tarkoitetut osakeyhtiömuotoiset pankit sekä osuuspankkien keskusrahalaitoksena toimiva liikepankki, jotka kuuluvat jäseninä (*jäsenluottolaitos*) niitä ohjaamaan oikeutettuun osuuskuntaan (*keskusyhteisöön*), muodostavat yhdessä keskusyhteisön, keskusyhteisön konsolidointiryhmään kuuluvien yhteisöjen ja jäsenluottolaitosten konsolidointiryhmiin kuuluvien yhteisöjen kanssa tässä laissa tarkoitettavan osuuspankkien yhteenliittymän.

Lakiesityksen mukaan osuuspankkien yhteenliittymän muodostumiselle asetetaan Euroopan yhteisöjen direktiivimääräyksiin perustuvat perusedellytykset. Keskusyhteisö ja siihen kuuluvat luottolaitokset vastaavat laissa säädetyllä tavalla toistensa veloista ja sitoumuksista. Keskusyhteisön ja kaikkien siihen kuuluvien luottolaitosten ja näiden konsolidointiryhmiin kuuluvien yhteisöjen vakavaraisuutta, maksuvalmiutta ja asiakasriskejä valvotaan kokonaisuutena konsolidoidusti. Lisäksi yhteenliittymän keskusyhteisöllä on velvollisuus antaa ohjeita jäsenluottolaitoksille niiden maksuvalmiuden, vakavaraisuuden ja riskien hallinnan turvaami-

seksi.

Keskusyhteisön jäseninä voivat olla osuuspankit ja osuuspankkilain 41 a ja 41 b §:ssä tarkoitetut osakeyhtiömuotoiset pankit sekä osuuspankkien keskusrahalaitoksena toimiva liikepankki, Osuuspankkien Keskuspankki Oy (OKO). Jäsenluottolaitosten konserneihin kuuluvat tytäryritykset eivät ole yhteenliittymän jäseniä. Yhteenliittymän valvonta tulisi kuitenkin ulottumaan keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten konsolidointiryhmiin kuuluviin yhteisöihin.

Yhteenliittymän muodostamisen edellytykseksi on pykälän 1 momentin 3 kohdassa asetettu myös se, että OKO on keskusyhteisön jäsen ja sen tytäryritys. Lisäedellytyksenä on vielä, että keskusyhteisön johtokunnan puheenjohtaja toimii myös OKO:n johtokunnan puheenjohtajana, ja että keskusyhteisön hallintoneuvoston jäsenet muodostavat OKO:n hallintoneuvoston jäsenten enemmistön.

OKO on tällä hetkellä noin 95-prosenttisesti osuuspankkien hallitsema ja omistama. Muita osakkaita OKO:lla on lähes 30 000. OKO on myös pörssiyhtiö. Asettamalla yhteenliittymän syntymisen ehdoksi OKO:n siirtymisen keskusyhteisön tytäryhtiöksi ja varmistamalla keskusyhteisön ohjaus ja valvonta OKO:n hallintoneuvostossa ja johtokunnassa varmistetaan koordinoidun ohjausvaltuuden ulottuminen koko yhteenliittymään. Siten ehkäistään mahdollinen ohjeiden ristiriitaisuus, jollainen saattaisi syntyä keskusyhteisön ja osuuspankkien keskusrahalaitoksena toimivan OKO:n toisistaan riippumattomasta toiminnasta. Keskusyhteisön tytäryhtiönä OKO voisi toimia edelleen pörssiyhtiönä sekä säilyttää asemansa ulkopuolisen rahoituksen hankkijana ja osuuspankkiryhmän maksuvalmiuden hoitajana.

Osuuspankkien yhteenliittymän keskusyhteisö tulisi olemaan ryhmän osuustoiminnallinen tausta huomioonottaen yhteisömuodoltaan osuuskunta. Osuuskunta olisi tällöin niin sanottu toisen asteen osuuskunta, joka mahdollistaa äänivallan jakamisen ja painottamisen osuuskunnan omistajien eli jäsenten kesken siten, että se tukee myös tervettä omistajavalvontaa.

Ensimmäisen luottolaitosdirektiivin 2 artiklan 4 kappaleessa säädettynä yhtenä edellytyksenä yhteenliittymän muodostumiselle on, että keskuslaitokseen kuuluvien laitosten sitoumukset ovat kokonaisuudessaan keskusyksikön takaamia tai luottolaitosten kesken vallitsee yhteisvastuullisuus. Direktiivit eivät edellytä, että yksittäisen luottolaitoksen tai keskuslaitoksen vastuu toisen luottolaitoksen sitoumuksista olisi ensisijaista tai omavelkaista siten, että velkoja voisi velan eräännyttyä kääntyä maksun saamiseksi kenen tahansa luottolaitoksen tai keskuslaitoksen puoleen. Velkojien oikeussuojan kannalta riittävänä on pidettävä sitä, että velkoja voi luottolaitoksen selvitystilassa tai konkurssissa saada suorituksensa laissa erikseen säännellyssä järjestyksessä muiden luottolaitosten varoista. Mainitulla tavalla luottolaitosten yhteisvastuu on järjestetty myös eräissä muissa Euroopan unionin maissa, kuten Alankomaissa.

Esityksen mukaan keskusyhteisö ja siihen kuuluvat luottolaitokset ovat yhteisvastuussa sellaisista toistensa sitoumuksista, joita ei saada perityksi luottolaitoksen tai keskusyhteisön selvitystilassa tai konkurssissa. Sanotun kaltainen yhteisöjen keskinäinen yhteisvastuu ei sellaisenaan ole uusi lainsäädännössämme. Vastaava säännös on lakimääräisenä vakuutusyhdistyslain (1250/87) 13 luvun 16 §:ssä.

Yhteistoiminta ja yhteisvastuu ovat osuustoiminnallisten organisaatioiden peruspiirteitä. Luonnollinen syy tähän kehitykseen on ollut toiminnan paikallisuus, jolloin yksikkökoko on jäänyt pieneksi tai pienehköksi. Useimmissa Euroopan maissa on osuuspankkien toiminta tämän tyyppistä ja sen johdosta on myös Euroopan yhteisöjen luottolaitosdirektiiveissä tunnustettu yhteisvastuun merkitys silloin, kun yhteisvastuun avulla korvataan pankin yrityskoon pienuudesta aiheutuvia ongelmia. Kun omaa pääomaa, vakavaraisuutta, maksuvalmiutta ja riskikeskittymiä voidaan esitetyin tavoin tarkastella ryhmäkokonaisuuden puitteissa, korostuu ryhmän sisäisen keskitetyn ohjauksen sekä valvonnan merkitys.

Pykälän 3 momentissa todetaan, että keskusyhteisö on luottolaitostoiminnasta annetun lain 3 §:ssä tarkoitettu rahoituslaitos. Ottaen huomioon keskusyhteisön toiminnan ohjaavana ja valvovana yhteisönä on tarkoituksenmukaista, että keskusyhteisö ei harjoita luottolaitostoimintaa yleisöltä hankituilla takaisinmaksettavilla varoilla.

Pykälän 1 momentin 2 kohdassa edellytetään, että keskusyhteisöä ja kaikkia jäsenluottolaitoksia ja niiden konsolidointiryhmiin kuuluvia yhteisöjä valvotaan konsolidoidusti vakavaraisuuden, maksuvalmiuden ja asia-

kasriskien osalta. Valvonnan perusteena ovat keskusyhteisön ja sen konsolidointiryhmän sekä jäsenluottolaitosten ja niiden konsolidointiryhmien yhdistellyt luvut. Valvottavina ovat siten yhtäältä yhteenliittymä kokonaisuutena ja toisaalta yksittäinen jäsenluottolaitos konsolidointiryhmineen.

Ensimmäiseen luottolaitosdirektiiviin perustuen pykälän 4 momentissa edellytetään, että keskusyhteisöllä on velvollisuus antaa ohjeita jäsenluottolaitoksille niiden toiminnasta maksuvalmiuden, vakavaraisuuden ja riskien hallinnan turvaamiseksi sekä velvollisuus valvoa niiden toimintaa. Tästä tulee myös sisältyä määräykset keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten sääntöihin tai yhtiöjärjestykseen, kuten 7 i §:ssä säädetään. Jäsenpankkien konsolidoitua valvontaa varten keskusyhteisö antaisi jäsenluottolaitoksille ohjeita, joilla turvataan jäsenluottolaitosten omistuksessa tai määräysvallassa olevien yhteisöjen maksuvalmius, vakavaraisuus ja riskien hallinta.

Luottolaitostoiminnasta annetussa laissa on määritelty käsitteet 'luottolaitos', 'rahoituslaitos', 'omistusyhteisö', 'konserni' ja 'luottolaitoksen konsolidointiryhmä'. Yhteenliittymän kannalta keskeisimmät vertailut on tehtävä 'konserni'- ja 'konsolidointiryhmä' -määritelmien suhteen.

Luottolaitostoiminnasta annetun lain konsernimääritelmä sisältää viittauksen kirjanpitolain mukaiseen konserniin. Vuoden 1993 alussa voimaan tulleiden kirjanpitolain konsernitilinpäätöstä koskevien säännösten (22 a ja 22 b §) mukaan konsernisuhde syntyy omistuksen tai määräämisvallan johdosta. Määräämisvalta perustuu puolestaan yhtiöjärjestyksen, yhtiösopimuksen tai niihin verrattavien sääntöjen nojalla saatuun oikeuteen nimittää osa toisen kirjanpitovelvollisen hallinnon jäsenistä. Kun tämä oikeus yhdessä omistuksen tai jäsenyyden tuottaman äänivallan kanssa tuottaa oikeuden nimittää tällaisen toimielimen jäsenten enemmistö, on kyseessä konserni. Myös sopimuksella saatu vastaavan tyyppinen määräämisvalta synnyttää konsernin. Lakiesityksen mukainen yhteenliittymäjärjestelmä ei sisällä kirjanpitolain mukaista omistusta tai määräämisvaltaa, joten yhteenliittymä ei muodosta konsernia.

Luottolaitostoiminnasta annetun lain konsolidointiryhmän määritelmä vastaa luottolaitosten konsolidoitua valvontaa koskevan neuvoston direktiivin (92/30/ETY) 1 artiklan mukaista luottolaitoksen konsolidoidun valvonnan soveltamisalaa. Konsolidointiryhmää käytetään lain mukaisten luottolaitoksen omien varojen ja vakavaraisuuden sekä suuria vastuita ja osakeomistusta koskevien rajoitusten laskemisessa. Luottolaitoksen konsolidointiryhmä on luottolaitostoiminnasta annetun lain 5 §:n 2 momentissa määritelty seuraavasti:

"Konsolidointiryhmään luetaan luottolaitos, sen omistusyhteisö sekä luotto- tai rahoituslaitos, joka on luottolaitoksen tai sen omistusyhteisön tytäryritys. Konsolidointiryhmään luetaan lisäksi luotto- tai rahoituslaitos, jolla on luottolaitoksen tai sen omistusyhteisön tai niiden tytäryrityksen kanssa yhteinen hallinto tai jota johdetaan luottolaitoksen, sen omistusyhteisön tai niiden tytäryrityksen kanssa yhteisesti."

Konsolidointiryhmää koskeva määrittely ei sovellu esityksessä tarkoitettuun luottolaitosten yhteenliittymään. Yhteenliittymän keskusyhteisö ei ole jäsenluottolaitosten omistusyhteisö eikä jäsentensä tytäryhtiö. Keskusyhteisöllä on jäsenluottolaitostensa osuuskunnan kokouksessa valitsema hallintoneuvosto, mutta keskusyhteisöllä ei ole oikeutta nimittää jäsenluottolaitosten hallintoelinten jäseniä. Yhteenliittymään kuuluvilla luottolaitoksilla ei muutoinkaan tulisi olemaan yhteistä hallintoa. Keskusyhteisön velvollisuus antaa ohjeita määrätyissä asioissa ei merkitse sitä, että keskusyhteisöä ja jäsenluottolaitoksia johdettaisiin yhteisesti.

Luotolaitostoiminnasta annetun lain 5 §:n 2 momentissa säädetty konsolidointiryhmän määritelmä koskee vain luottolaitoksen konsolidointiryhmää. Koska yhteenliittymän keskusyhteisö olisi rahoituslaitos on tarpeen määritellä erikseen keskusyhteisön konsolidointiryhmä. Pykälän 2 momentissa oleva keskusyhteisön konsolidointiryhmän määritelmä vastaa luottolaitostoiminnasta annetun lain mukaista luottolaitoksen konsolidointiryhmän määritelmää sellaisena kuin se on eduskunnan käsiteltävänä olevassa esityksessä luottolaitoksia koskevan lainsäädännön muuttamisesta.

7 b §. Maksuvalmiusvaatimus asetetaan konsolidoidusti yhteenliittymälle ja erikseen jäsenluottolaitoksille. Pykälän 1 momentissa säädetään keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten konsolidoidusta maksuvalmiudesta.

Maksuvalmiuden on oltava turvattu luottolaitostoiminnasta annetun lain 7 luvun mukaisesti ja sen tukena tulee olla kassavaranto, joka on vähintään 10 prosenttia yhteen-

liittymälle lasketuista kaikista veloista, lukuun ottamatta sellaisia velkoja, jotka jäsenluottolaitokset ovat saaneet Suomen valtion määrättyyn tarkoitukseen antamista varoista, sekä velkoja Suomen Pankille.

Pykälän 2 momentissa on säännös niistä luottolaitostoiminnasta annetun lain 67 §:n 2 momentissa tarkoitetuista eristä, jotka luetaan yhteenliittymälle laskettavaan konsolidoituun kassavarantoon. Sanotussa lainkohdassa määritellyistä kassavarantoeristä on poistettu saamiset yhteenliittymään kuuluvilta luottolaitoksilta. Yhteenliittymälle näin laskettu maksuvalmiusvaatimus vastaa luottolaitostoiminnasta annetun lain yleistä luottolaitosten maksuvalmiusvaatimusta.

Pykälän 3 momentissa on säädetty jäsenluottolaitoksen maksuvalmiudesta. Yksittäisiä jäsenluottolaitoksia koskevat maksuvalmiusvaatimukset eivät asiallisesti muutu nykyisestä. Jäsenluottolaitoksen maksuvalmiuden on oltava turvattu luottolaitostoiminnasta annetun lain 7 luvun mukaisesti. Jäsenluottolaitoksen kassavarantoon voidaan edelleen lukea luottolaitostoiminnasta annetun lain 67 §:n 2 momentin mukaiset kuukauden kuluessa erääntyvät saamiset yhteenliittymän keskusrahalaitoksena toimivalta liikepankilta.

7 c §. Pykälä sisältää riskien hallintaa koskevan yleissäännöksen, joka asettaa keskusyhteisölle ja jäsenluottolaitokselle luottolaitostoiminnasta annetun lain mukaisen yleisen vakavaraisuuden vaarantamista koskevan kiellon, joka ulotetaan koskemaan myös yhteenliittymää. Pykälän mukaan keskusyhteisö tai jäsenluottolaitos taikka niiden konsolidointiryhmiin kuuluva yhteisö ei saa toiminnassaan ottaa niin suurta riskiä, että siitä aiheutuu olennaista vaaraa keskusyhteisölle, jäsenluottolaitokselle tai yhteenliittymälle lasketulle vakavaraisuudelle. Luottolaitostoiminnasta annetun lain 68 §:n tavoin keskusyhteisöllä tulee olla koko yhteenliittymään nähden riittävät riskien valvontajärjestelmät. Näiden järjestelmien on katettava kaikki riskit. Keskusyhteisön on kyettävä valvomaan muun muassa yhteenliittymän korko-, valuutta-, rahoitus- ja luottoriskejä konsolidoidusti. Tämän lisäksi jäsenluottolaitoksella ja sen kanssa samaan konsolidointiryhmään kuuluvalla yhteisöllä on oltava toimintaansa nähden riittävät riskien valvontajärjestelmät.

7 d §. Pykälässä on säännös suurten asiakasriskien ilmoittamisesta. Säännös vastaa luottolaitostoiminnasta annetun lain 69 ja 71 §:ien mukaista asiakasriskien ilmoittamisvelvollisuutta. Yhteenliittymään kuuluvan jäsenluottolaitoksen on ilmoitettava suuret asiakasriskit vähintään neljä kertaa vuodessa sekä Rahoitustarkastukselle että keskusyhteisölle. Keskusyhteisön tulee ilmoittaa koko yhteenliittymälle lasketut suuret asiakasriskit Rahoitustarkastukselle.

7 e §. Pykälään sisältyvät säännökset suurten asiakasriskien määrällisistä rajoista. Asiakasriskejä tarkastellaan yhtäältä koko yhteenliittymän riskeinä ja toisaalta erikseen jäsenluottolaitoksen osalta.

Asiakasriskillä tarkoitetaan säännöksessä luottolaitostoiminnasta annetun lain 69 §:n 2 momentissa määriteltyä asiakasriskiä.

Pykälän 1 momentti koskee ja rajoittaa koko yhteenliittymän puitteissa tapahtuvaa riskinottoa ja asiakasriskien määrää. Laskettaessa koko yhteenliittymän asiakasriskejä rinnastetaan yhteenliittymä luottolaitokseen. Asiakasriskin enimmäismäärä rajataan suhteessa yhteenliittymälle laskettaviin omiin varoihin. Luottolaitostoiminnasta annetun lain 70 §:n 1 momentissa ensimmäisenä mainittu asiakasriski ei saa ylittää 20 prosenttia yhteenliittymälle lasketuista omista varoista. Yhteenliittymälle sallitun riskin enimmäismäärä on yleistä luottolaitoksen 25 prosentin enimmäismäärää alhaisempi. Pyrkimyksenä on rajoittaa merkittävän suuria asiakasriskien keskittymiä ja niiden muodostamista. Luottolaitostoiminnasta annetun lain 70 §:n 1 momentissa mainitun, luottolaitoksen emo- tai tytäryrityksenä olevaa luottolaitosta koskevan asiakasriskin enimmäismäärä on 15 prosenttia, kun se muutoin luottolaitosten osalta on 20 prosenttia. Yhteenliittymälle laskettujen suurten asiakasriskien yhteismäärä rajoitetaan 500 prosenttiin yhteenliittymälle lasketuista omista varoista, kun vastaava enimmäisraja muutoin luottolaitostoiminnasta annetun lain mukaan on 800 prosenttia.

Jäsenluottolaitosten asiakasriskejä koskevat luottolaitostoiminnasta annetun lain 70 ja 106 §:ssä tarkoitetut asiakasriskejä koskevat rajoitukset. Tästä säädetään pykälän 2 momentissa. Jäsenluottolaitoksen asiakasriskejä rajoitetaan siten luottolaitoskohtaisesti samalla tavalla kuin tähänkin asti. Sanotun lain 106 §:n mukaiset siirtymäsäännökset ovat voimassa myös yhteenliittymän jäsenluottolaitoksen osalta.

Pykälän 3 momentti antaa keskusyhteisölle

valtuuden myöntää luvan poiketa yksittäistä asiakasriskiä koskevasta rajoituksesta. Laissa on kuitenkin asetettu enimmäismäärät, joiden rajoissa keskusyhteisö voi myöntää poikkeuslupia. Luottolaitostoiminnasta annetun lain 70 §:n 1 momentissa ensimmäisenä mainittu yksittäistä asiakasriskiä koskeva lupa ei saa ylittää 50 prosenttia tai toisena mainittu tarkoitettu asiakasriski 40 prosenttia eikä sanotun pykälän 2 momentissa tarkoitettu suurten asiakasriskien yhteismäärä 1 200 prosenttia laskettuna luottolaitoksen omista varoista. Tässä tarkoitettuja kunkin jäsenluottolaitoksen omiin varoihin suhteutettavia enimmäisrajoja sovellettaisiin vain poikkeuksellisesti ja keskusyhteisön edellytetään noudattavan varovaista harkintaa lupia myöntäessään. Lupaa harkittaessa on varmistuttava siitä, että jäsenluottolaitos toimii terveiden luotonmyöntämisperusteiden pohjalta ja menettelee näin kunkin luvan kohteena olevan asiakaskokonaisuuden osalta.

Lupamenettely voisi käytännössä johtaa hyvinkin suureen määrään poikkeuslupa-asioita, sillä valtaosa osuuspankeista on keskisuuria ja pieniä osuuspankkeja, joiden omat varat ovat varsin vähäiset. Käytännössä pienetkin luotot edellyttäisivät voimavaroja sitovan käsittelyn, vaikka suuresta hajonnasta ja yhteisvastuujärjestelmästä seuraa, että niistä ei kokonaisuutena muodostu merkittävää riskiä. Tällä perusteella keskusyhteisölle annetaan pykälän 3 momentissa myös valtuus myöntää luottolaitoskohtaisia poikkeuslupia enintään 250 000 ecua vastaavan markkamäärän suuruisten asiakasriskien osalta. Luottolaitoskohtaisen poikkeusluvan saaneella jäsenpankilla voi olla mainittuun markkarajaan asti 25 prosenttia ylittäviä asiakasriskejä ilman, että jokaista asiakasriskiä pitäisi erikseen käsitellä keskusyhteisön lupamenettelyssä. Annettaessa luottolaitoskohtaisia lupia ei kuitenkaan voida ylittää momentissa todettuja enimmäisrajoja. Keskusyhteisön edellytetään kussakin tapauksessa arvioivan jäsenluottolaitoksen tilan, hoitotason ja riskienvalvontajärjestelmän toimivuuden. Keskusyhteisön edellytetään myös jatkuvasti valvovan jäsenluottolaitoksen riskien ottoa ja tarvittaessa peruuttavan myönnetyn luvan.

Myöntäessään asiakasriskejä koskevia poikkeuslupia keskusyhteisön tulee ottaa huomioon jäsenluottolaitoksen vakavaraisuus. Jos luvan myöntämisestä seuraava sitoumusmäärän kasvu johtaisi jäsenluottolaitoksen vakavaraisuuden alenemiseen alle luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvussa tarkoitetun tason, keskusyhteisö ei saa myöntää lupaa. Tästä on säännös pykälän 4 momentissa.

Pykälän 5 momentissa asetetaan keskusyhteisölle velvollisuus määrätä vuosittain markkamääräinen enimmäisraja, johon saakka jäsenluottolaitos voi myöntää luottoja tai antaa sitoumuksia samaan taloudelliseen etuyhteyteen kuuluvien asiakkaiden osalta. Vahvistetun rajan ylittäville kyseisen asiakaskokonaisuuden sitoumuksille on haettava keskusyhteisön lupa. Asiakaskokonaisuudella tarkoitetaan luottolaitostoiminnasta annetun lain 69 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiakkaan määrittelyä. Lupa on haettava silloinkin, kun asiakkaalla on sitoumuksia eri jäsenluottolaitoksissa ja näiden sitoumukset yhteensä ylittävät kyseisen rajan. Osuuspankkien keskusrahalaitoksena toimivan liikepankin ei kuitenkaan tarvitse hakea tässä tarkoitettua lupaa, koska OKO on keskusyhteisön tytäryritys ja sen luotonanto sitä kautta on keskusyhteisön valvonnassa. Tässä tarkoitetun markkamääräisen rajan määräisi keskusyhteisön hallintoneuvosto vahvistaessaan jäsenpankkien ohjauksen ja valvonnan periaatteet.

7 f §. Pykälässä käsitellään yhteenliittymälle laskettavaa vakavaraisuutta. Pykälän 1 momentin mukaan luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvun mukaista omien varojen vähimmäismäärää laskettaessa yhteenliittymä rinnastetaan luottolaitokseen rahoitustarkastuksen antamien määräysten mukaisesti. Pykälän 2 momentin mukaan yhteenliittymälle lasketun vakavaraisuuden tulee olla luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvun mukainen. Vakavaraisuutta laskettaessa OVR:n vaikutus on otettava huomioon siltä osin kuin vakuusrahastoon kuuluvat luottolaitokset ovat keskusyhteisön jäseninä. OVR on viime vuosina tukenut osuuspankkeja merkitsemällä niiden liikkeelle laskemia pääomatodistuksia OKO:sta ja osuuspankeista saaduin lainavaroin. Tämän vuoksi yhteenliittymälle lasketuista omista varoista vähennetään OVR:n tekemät oman pääoman ehtoiset sijoitukset jäsenluottolaitoksiin ja niiden konsolidointiryhmiin kuuluviin yhteisöihin. OVR:n omaan pääomaan kuuluvia varoja käsitellään vakavaraisuutta laskettaessa Rahoitustarkastuksen määräämällä tavalla.

Jos yhteenliittymälle laskettu vakavarai-

suus alenee alle luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvussa säädetyn vähimmäistason, keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten on pykälän 3 momentin mukaan viipymättä ilmoitettava tästä Rahoitustarkastukselle ja ryhdyttävä toimenpiteisiin vakavaraisuuden saattamiseksi säädetylle tasolle. Rahoitustarkastuksen on tällöin asetettava määräaika, jonka kuluessa vaatimus on täytettävä. Vastaava säännös on luottolaitosten osalta luottolaitostoiminnasta annetun lain 80 §:ssä sellaisena kuin se on ehdotettu muutettavaksi eduskunnan käsiteltävänä olevassa esityksessä luottolaitoksia koskevan lainsäädännön muuttamisesta. Jos vakavaraisuus ei palaudu Rahoitustarkastuksen asettamassa määräajassa laissa säädetylle vähimmäistasolle, jatkomenettelynä on tämän lain 84 d §:n mukainen yhteenliittymän purkaminen.

Jäsenluottolaitokseen ei suoraan sovelleta luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 lukua. Jäsenluottolaitoksella on kuitenkin keskusyhteisön jäsenenä velvollisuus osaltaan ylläpitää yhteenliittymälle laskettua vakavaraisuutta. Pykälän 4 momentti koskee menettelyä silloin, kun jäsenluottolaitoksen tai sen konsolidointiryhmän vakavaraisuus alenee alle luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvussa säädetyn vähimmäistason. Tämän lain 7 a §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisesti vakavaraisuuden arvioinnin pääperiaatteena on yhteenliittymän eli keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten ja näiden konsolidointiryhmiin kuuluvien yritysten kokonaisuuden konsolidoitu vakavaraisuustarkastelu. Yhteenliittymälle lasketun vakavaraisuuden säilymisen kannalta on oleellista, että myös jäsenluottolaitosten vakavaraisuus säilyy lain asettamalla vähimmäistasolla. Koska yksittäisen jäsenluottolaitoksen vakavaraisuus saattaa tilapäisesti alentua säädetystä tasosta, on tarkoituksenmukaista, että luottolaitos itse ryhtyy toimenpiteisiin vakavaraisuuden saattamiseksi säädetylle tasolle. Keskusyhteisön on pykälän mukaan asetettava Rahoitustarkastuksen määräämien perusteiden mukaisesti määräaika näille toimenpiteille. Määräaika voi olla luottolaitoksen tila ja olosuhteet huomioon ottaen niin pitkä, että se mahdollistaa omatoimisen selviytymisen.

Ehdotetussa pykälässä on otettu huomioon eduskunnan käsiteltävänä oleva esitys luottolaitoksia koskevan lainsäädännön muuttamisesta.

7 g §. Pykälässä säädetään yhteenliittymään kuuluvan luottolaitoksen omien varojen vähimmäismäärästä. Luottolaitostoiminnasta annetun lain mukaan luottolaitoksen omien varojen tulee aina olla vähintään perustamispääoman suuruiset. Perustamispääoman on oltava vähintään viittä miljoonaa ecua vastaava markkamäärä, kuitenkin aina vähintään 30 miljoonaa markkaa. Luottolaitostoiminnasta annetun lain 104 §:n 1 momentin mukaan omien varojen vähimmäisvaatimus ei koske luottolaitosta, jolla jo lain voimaantullessa oli toimilupa luottolaitoksen toiminnan harjoittamiseen. Tällaisen luottolaitoksen, jonka omien varojen määrä lain voimaantullessa 1 päivänä tammikuuta 1994 alitti edellä mainitun vähimmäistason, omien varojen määrä ei kuitenkaan saa alentua siitä, mikä se oli 2 päivänä toukokuuta 1992. Saman lain 104 §:n 3 momentin mukaan kahden tai useamman edellä tarkoitetun luottolaitoksen sulautuessa on vastaanottavan luottolaitoksen tai perustettavan uuden luottolaitoksen omien varojen määrän oltava vähintään sulautuvien luottolaitosten sulautumishetkellä yhteenlaskettujen omien varojen suuruiset.

Säännöksessä on asetettu omien varojen vähimmäisvaatimus myös jäsenluottolaitokselle. Jos jäsenluottolaitoksen omien varojen määrä alenee alle luottolaitostoiminnasta annetun lain 104 §:n 1 momentissa säädetyn määrän tai 3 momentissa säädettyjen yhteenlaskettujen omien varojen määrän, on jäsenluottolaitoksen määräajan kuluessa saatettava omat varat mainittujen säännösten mukaiselle vähimmäismäärän tasolle.

Kun omien varojen määrän aleneminen saattaa tapahtua tilanteissa, jolloin luottolaitoksen vakavaraisuussuhde on edelleen varsin korkea, on katsottu tarkoituksenmukaiseksi, että vakavaraisuussuhteen ollessa vähintään 10 prosenttia, keskusyhteisö asettaa jäsenluottolaitokselle määräajan, jonka kuluessa omien varojen on saavutettava säännösten mukainen vähimmäismäärä. Siinä tapauksessa, että vakavaraisuussuhde on 10 prosenttia alhaisempi, määräajan asettaa Rahoitustarkastus.

Niissä tapauksissa, joissa luottolaitoksen omien varojen määrä ei asetetun määräajan kuluessa saavuta säädettyä tasoa, Rahoitustarkastus voi esittää ministeriölle luottolaitoksen toimiluvan peruuttamista. Luottolaitostoiminnasta annetun lain 104 § säännökset koskevat vain jo ennen lain voimaantuloa toimineita luottolaitoksia. Jos perustetaan uusi luottolaitos, tulee sen aina täyttää luot-

tolaitostoiminnasta annetun lain mukainen omien varojen määrä.

7 h §. Kilpailunrajoituksista annetun lain 6 §:n mukaan samalla tuotanto- tai jakeluportaalla toimivat elinkeinonharjoittajat tai näiden yhteenliittymät eivät saa sopimuksella, päätöksellä tai niihin rinnastettavalla menettelyllä määrätä tai suosittaa elinkeinotoiminnassa perittäviä tai maksettavia hintoja tai vastikkeita tai rajoittaa tuotantoa, taikka jakaa markkinoita tai hankintalähteitä, elleivät ne ole välttämättömiä järjestelyille, jotka tehostavat tuotantoa tai jakelua taikka edistävät teknistä tai taloudellista kehitystä ja hyöty pääosaltaan tulee asiakkaalle tai kuluttajille.

Kilpailuneuvosto on tulkinnut lakia kilpailunrajoituksista niin, että kutakin osuuspankkia pidetään itsenäisenä elinkeinonharjoittajana eikä osuuspankkiryhmää ole luettu yhdeksi kilpailulliseksi kokonaisuudeksi. Kilpailuneuvosto on kuitenkin myöntänyt osuuspankkiryhmälle vuoden 1997 lopussa päättyväksi määräajaksi luvan hinnoittelua koskevaan yhteistyöhön.

Yhteenliittymäjärjestelmässä osuuspankit ja niiden keskusrahalaitoksena toimiva liikepankki perustaisivat niitä ohjaamaan oikeutetun osuuskunnan, keskusyhteisön ja liittyisivät siihen muodostaakseen yhdessä osuuspankkien yhteenliittymän ja vahvistaakseen sen avulla juridisia ja taloudellisia toimintaedellytyksiään. Yhteenliittymässä jäsenluottolaitokset voivat tehdä keskusyhteisöosuuskuntaan kuuluen laajaa osuustoiminnallista yhteistyötä. Yhteistoiminnalla voidaan saavuttaa merkittäviä kustannusten säästöjä huolehtimalla atk-järjestelmistä, tuotekehittelystä, markkinoinnista, liiketaloudellisesta suunnittelusta, lainopillisista palveluista, koulutuksesta ja kaluston hankinnasta yhteisesti. Yhteistoiminnan luonne edellyttää, että osuuskunta ohjaa jäseniään noudattamaan yhteistyöllä laadittua strategiaa ja käyttämään yhteistyöllä kehitettyjä järjestelmiä yhdessä sovittujen periaatteiden mukaisesti. Lisäksi keskusyhteisöllä on lain mukaan velvollisuus antaa ohjeita jäsenluottolaitosten toiminnasta niiden maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden sekä riskien hallinnan turvaamiseksi. Tarkoituksenmukainen toiminta yhteenliittymässä edellyttää, että keskusyhteisö voi antaa hinnoittelua koskevia suosituksia.

Pykälässä säädetään, että keskusyhteisöllä on kilpailunrajoituksista annetun lain 6 §:n 1 kohdassa säädetystä poiketen oikeus antaa jäsenluottolaitoksille suosituksia luottolaitostoiminnasta perittävistä tai maksettavista hinnoista tai vastikkeista.

Ehdotettu säännös vastaa eduskunnan talousvaliokunnan kilpailun rajoituksista annetun lain käsittelyn yhteydessä ottamaa kantaa, jonka mukaan "... valiokunta katsoo, että paikallispankkiryhmät kokonaisuutena on rinnastettava valtakunnallisiin liikepankkeihin. Paikallispankkiryhmän sisällä itsenäisille omilla alueillaan toimiville pankeille voidaan antaa menettelytapa- ja toimintaohjeita. Nämä eivät ole kiellettyjä kilpailunrajoituksia. Kilpailutilannetta arvioitaessa tärkeimpänä kriteerinä on pidettävä sitä, että samalla alueella toimivien pankkien kesken on vapaa kilpailu."

7 i §. Keskusyhteisönä tulisi olemaan osuuskunta ja jäsenluottolaitokset olisivat osuuskunta- tai osakeyhtiömuotoisia. Keskusyhteisön sääntöihin on siten sovellettava osuuskuntalain 5 §:n säännöksiä ja jäsenluottolaitosten sääntöihin osuuskuntamuotoisessa pankissa osuuskuntalain 5 §:n, osuuspankkilain 5 §:n sekä luottolaitostoiminnasta annetun lain 14 §:n säännöksiä ja osakeyhtiömuotoisessa pankissa osakeyhtiölain 2 luvun 3 §:n sekä luottolaitostoiminnasta annetun lain 14 §:n säännöksiä. Pykälässä säädetään seikoista, jotka yhteenliittymässä on sisällytettävä keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten sääntöihin tai yhtiöjärjestyksiin muualla laissa säädetyn lisäksi.

Pykälän 1 momentissa on lueteltu ne yhteenliittymäjärjestelmän keskeiset kohdat, joiden on sisällyttävä keskusyhteisön sääntöihin. Niissä on määrättävä, että keskusyhteisö, sen jäsenluottolaitokset ja niiden konsolidointiryhmiin kuuluvat yhteisöt muodostavat lain 7 a §:ssä tarkoitetun osuuspankkien yhteenliittymän. Niihin tulee sisältyä määräys siitä, että keskusyhteisö ja jäsenluottolaitokset vastaavat toistensa veloista ja sitoumuksista tämän lain 84 a ja 84 b §:n mukaisesti. Keskusyhteisö ja siihen kuuluvat luottolaitokset eivät anna asiasta muuta erillistä sitoumusta.

Keskusyhteisön sääntöihin tulee sisältyä määräys keskusyhteisön velvollisuudesta antaa jäsenluottolaitoksille ohjeita tämän lain 7 a §:n 3 momentin perusteella sekä velvollisuudesta valvoa niiden toimintaa.

Pykälän 2 momentin mukaan jäsenluottolaitoksen säännöissä tai yhtiöjärjestyksessä on määrättävä, että keskusyhteisö, sen jäsen-

luottolaitokset ja niiden konsolidointiryhmiin kuuluvat yhteisöt muodostavat tämän lain 7 a §:ssä tarkoitetun osuuspankkien yhteenliittymän. Lisäksi niihin tulee sisältyä määräys siitä, että jäsenluottolaitos vastaa keskusyhteisön ja siihen kuuluvien muiden jäsenluottolaitosten veloista ja sitoumuksista tämän lain 84 a ja 84 b §:n mukaisesti. Jäsenluottolaitoksen säännöissä tai yhtiöjärjestyksessä on myös oltava määräys keskusyhteisön tämän lain 7 a §:ään perustuvasta ohjaus- ja valvontaoikeudesta.

7 j §. Keskusyhteisön olisi toimitettava Rahoitustarkastukselle eräitä tietoja ennen kuin se aloittaa toimintansa. Säännös vastaa luottolaitostoiminnasta annetun lain 17 §:ssä luottolaitoksille asetettua velvollisuutta.

7 k §. Pykälässä säädetään keskusyhteisöön liittymisestä ja sitä koskevasta päätöksenteosta.

Lain 7 i §:n mukaan jäsenluottolaitoksen säännöissä tai yhtiöjärjestyksessä on oltava määräykset keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten välisestä yhteisvastuusta ja keskusyhteisön ohjaus- ja valvontavallasta. Keskusyhteisöön liittyminen tapahtuisi tekemällä päätös 7 i §:ssä tarkoitettujen määräysten ottamisesta jäsenluottolaitoksen sääntöihin tai yhtiöjärjestykseen. Liittymistä ja sääntöjen muuttamista koskeva päätös olisi pätevä vain, jos sen puolesta olisi osuuskunnan kokouksessa annettu vähintään kaksi kolmasosaa äänestykseen osallistuneiden äänistä tai, jos sitä olisi yhtiökokouksessa kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä ja kokouksessa edustetuista osakkeista. Ehdotettu määräenemmistö vastaisi enemmistöä, jolla osuuspankkien sääntöjä voidaan normaalijärjestyksessä muuttaa ja jolla osakeyhtiölain 9 luvun 14 §:n mukaan yhtiöjärjestystä voidaan muuttaa.

Osuuspankkien säännöissä on määräyksiä pankin sääntöjen muuttamisesta. Niissä on tehty mahdolliseksi useimpien sääntömuutosten käsittely yhdessä osuuskunnan tai edustajiston kokouksessa ja määrätty, että muutospäätös on pätevä, jos muutosehdotuksen puolesta on annettu vähintään 2/3 äänestykseen osallistuneiden äänistä. Normaalijärjestys ei kuitenkaan ole riittävä, jos päätös koskee jäsenen oikeutta erota osuuspankista tai jos sillä rajoitetaan jäsenen oikeutta osuuspankin omaisuuteen tai voittoon (kohta a) taikka jos päätös koskee osuuspankin toimialan olennaista muuttamista tai lisämaksuvelvollisuuden tai ylimääräisen maksun määräämistä tai enentämistä taikka niihin sovellettavan laskemisperusteen muuttamista tai lisäosuusmaksua koskevien määräysten poistamista näistä säännöistä (kohta b), taikka jos päätös koskee osuusmaksun korottamista (kohta c). Näissä tapauksissa sääntöjen muuttaminen edellyttää, että päätös tehdään kahdessa perättäisessä osuuskunnan kokouksessa ja sen hyväksymisen puolesta annetaan viimeksi pidetyssä kokouksessa, kohdassa a kaikki äänestykseen osallistuneiden äänet, kohdassa b vähintään 3/4 äänestykseen osallistuneiden äänistä ja kohdassa c 2/3 äänestykseen osallistuneiden äänistä.

Keskusyhteisöön kuuluminen ei rajoita osuuspankin jäsenen oikeutta erota osuuspankista eikä vaikuta osuuspankin jäsenen lisämaksuvelvollisuuteen tai häneltä perittävien ylimääräisten maksujen määräämisperusteisiin eikä se vaikuta jäsenten lisäosuustai osuusmaksuihin.

Keskusyhteisöön liittyminen ja sen edellyttämät sääntömuutokset tulisi säätää tehtäväksi normaalijärjestyksestä poiketen vain, jos katsottaisiin, että sääntömuutoksella rajoitetaan jäsenen oikeutta osuuspankin omaisuuteen tai voittoon taikka, että se merkitsisi osuuspankin toimialan olennaista muuttamista.

Osuuspankit ovat yhteisömuodoltaan osuuskuntia, joihin sovelletaan osuuskunnista voimassa olevaa lainsäädäntöä, mikäli osuuspankkilaissa tai luottolaitostoiminnasta annetussa laissa ei toisin säädetä. Osuuskuntalain mukaan osuuskunnan tarkoituksena on jäsentensä taloudenpidon tai elinkeinon tukemiseksi harjoittaa taloudellista toimintaa siten, että jäsenet osallistuvat siihen käyttämällä hyväkseen yhteisön palveluksia. Osuuspankkilaki puolestaan säätää, että osuuspankki on luottolaitostoiminnasta annetussa laissa tarkoitettu talletuspankki. Osuuspankkien nykyisten sääntöjen mukaan niiden tarkoituksena on jäsentensä talouden tai elinkeinon tukemiseksi harjoittaa pankkitoimintaa siten kuin siitä on säädetty luottolaitostoiminnasta annetussa laissa ja osuuspankkilaissa. Lisäksi osuuspankkien toimialaa koskevissa sääntömääräyksissä todetaan, että osuuspankin palveluksia saavat käyttää muutkin kuin jäsenet. Osuuspankin toimialan kannalta on siten oleellista luottolaitostoiminnan harjoittaminen, joka pysyy samana keskusyhteisöön liittymisen jälkeenkin.

Jäsenen oikeudesta osuuspankin omaisuuteen ja voittoon on säännöksiä osuuspankki-

laissa, luottolaitostoiminnasta annetussa laissa ja osuuspankin säännöissä. Osuuspankkilain mukaan pankin selvitystila- tai konkurssimenettelyssä on velkojen ja osuuspääoman takaisin maksun jälkeen jäljelle mahdollisesti jäävät varat siirrettävä OVR:oon käytettäväksi valtiovarainministeriön määräämällä tavalla, ellei pankin säännöissä ole toisin määrätty. Sääntöjen mukaan osuuspankkia purettaessa ei mahdollisesti jäljellä olevaa omaisuuden säästöä sitten, kun velat on maksettu tai tarpeelliset varat pantu erilleen ja jäsenet ovat saaneet lisäosuusmaksut ja muut osuusmaksut korkoineen, saa jakaa jäsenten kesken, vaan ylijäämä on siirrettävä OVR:oon käytettäväksi valtiovarainministeriön määräämällä tavalla.

Osuuspankkien sääntöjen mukaan tilikauden voitosta sekä käyttämättömästä voitosta edellisiltä tilikausilta voidaan tietyin edellytyksin maksaa korkoa lisäosuusmaksuille ja muille osuusmaksuille. Osuuspankin jäsenellä ei ole subjektiivista oikeutta voittovaroihin, vaan voiton käyttämisestä päätetään vuosittain osuuskunnan kokouksessa.

Koskien osuuspankin toimialaa sekä sen jäsenten oikeutta osuuspankin omaisuuteen ja voittoon olennaisia seikkoja osuuspankkien yhteenliittymässä ovat 7 a §:n 1 momentin 1 kohdan mukainen keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten keskinäinen vastuu toistensa veloista ja sitoumuksista lain 84 a ja 84 b §:n mukaisesti sekä 3 momentin mukainen keskusyhteisön velvollisuus antaa ohjeita jäsenluottolaitosten toiminnasta niiden maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden sekä riskien hallinnan turvaamiseksi.

Osuuspankkien voimassa olevien sääntöjen mukaan osuuspankit ovat velvollisia noudattamaan niitä osuuspankin hallintoa ja hoitoa koskevia ohjeita, joita OKL antaa. Lisäksi sääntöjen mukaan OKL:n johtokunnan nimeämällä edustajalla on oikeus olla läsnä osuuspankin johtokunnan, hallintoneuvoston ja osuuskunnan kokouksessa ja osallistua keskusteluihin niissä sekä saada pöytäkirjaan merkityksi mahdollisesti esittämänsä huomautukset. Lakiehdotukseen otettu säännös keskusyhteisön ohjeidenantovelvollisuudesta ei siten merkitsisi oleellista muutosta nykytilanteeseen verrattuna. Osuuspankkien toiminta on pitkälti perustunut yhteistoimintaan muiden osuuspankkien kanssa ja yhtenäisesti toimivan osuuspankkiryhmän olemassaoloon. Liikkeenjohdollisesti osuuspankit ovat tähänkin asti olleet sääntöjensä mukaan velvollisia noudattamaan OKL:n ohjeita ja yleensä noudattaneetkin niitä. Osuuspankit eivät myöskään ole itsenäisesti huolehtineet liiketoiminnassaan välttämättömistä atk-järjestelmistä, tuotekehittelystä, markkinoinnista, liiketaloudellisesta suunnittelusta, riskien hallinnasta, lainopillisista palveluista, koulutuksesta, kalustohankinnoista taikka tukkuvarainhankinnasta. Sanotut toiminnat on hoidettu yhteistyössä ja yhteisiä päätöksiä noudattaen.

Osuuspankkien vakaan toiminnan ja talletajien saamisten turvaamiseksi osuuspankkien on lakisääteisesti kuuluttava OVR:oon. Vakuusrahastoon kuuluvan pankin on vuosittain suoritettava tallettajien saamisten turvaamiseksi ja vakuusrahaston muiden velvoitteiden täyttämiseksi riittävä kannatusmaksu. Kannatusmaksun vuosittainen enimmäismäärä on säädetty laissa. Viime vuosina OVR ei ole voinut turvata jäsenpankkiensa vakaata toimintaa yksinomaan jäsenpankeilta kerätyillä maksuilla, vaan on joutunut turvautumaan myös velanottoon niin, että jo annettua tukea joudutaan keräämään osuuspankeilta myös tulevina vuosina. Siten vakuusrahasto on luonteeltaan jäsenpankkien keskinäinen yhteisö, jonka kautta kaikki jäsenpankit ovat viime kädessä vastuussa toistensa vakaan toiminnan edellytyksistä ja tallettajien saamisten turvaamisesta. Yhteenliittymässä yhteisvastuun sisältö ei olennaisesti muuttuisi nykyisestä yhteisvastuusta. Ensisijainen yhteisvastuu toteutuisi nykyisen kaltaisesti edelleen vakuusrahaston kautta. Keskusyhteisö voisi kerätä jäsenluottolaitoksilta ylimääräisiä maksuja käytettäväksi jonkun jäsenluottolaitoksen selvitystilan ehkäisemiseksi tarvittaviin tukitoimiin vain, ellei jäsenluottolaitoksen toimintaa saada vakuusrahaston tuella turvatuksi. Yhteisvastuu selvitystilassa olevan keskusyhteisön tai jäsenluottolaitoksen veloista toteutuisi ainoastaan, mikäli selvitystilaa ei pystytä ehkäisemään ensisijaisesti vakuusrahaston ja toissijaisesti keskusyhteisön tukitoimin. Selvitystilauhan alaisen taikka selvitystilaan joutuneen jäsenluottolaitoksen tallettajien ja muiden velkojien sekä jäsenten taikka omistajien kannalta heitä turvaa ensisijaisesti jäsenluottolaitoksen kuuluminen OVR:oon ja toissijaisesti sen kuuluminen keskusyhteisöön.

Kun nykyisinkään osuuspankin jäsenillä ei ole oikeutta osuuskunnan substanssiin osuuskunnan purkautuessa, ei ehdotettu yhteisvastuu toisen jäsenluottolaitoksen sitoumuksista

muuttaisi jäsenen oikeutta osuuspankin omaisuuteen.

Fuusioituminen toiseen osuuspankkiin on osuuspankin ja sen jäsenten kannalta monella tavoin oleellisempi muutos kuin liittyminen keskusyhteisöön. Fuusiota koskeva päätös voidaan osuuskuntalain mukaan tehdä 2/3 äänten enemmistöllä.

7 l §. Pykälässä on säädetty jäsenluottolaitoksen oikeudesta erota keskusyhteisöstä ja jäsenluottolaitoksen erottamisesta. Lähtökohtana on, että keskusyhteisön jäsenyys on jatkuvaa. Jäsenluottolaitoksen eroaminen on kuitenkin mahdollista edellyttäen, että yhteenliittymälle laskettu vakavaraisuus säilyy luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvun mukaisena eroamisen jälkeenkin. Halutessaan erota keskusyhteisöstä jäsenluottolaitoksen tulee päättää 7 i §:ssä tarkoitettujen sääntö- tai yhtiöjärjestysmääräysten muuttamisesta, mikä käytännössä merkitsisi näiden määräysten poistamista säännöistä tai yhtiöjärjestyksestä. Tätä koskeva päätös olisi pätevä vain, jos sen puolesta on annettu tai sitä kannattaa 2/3 enemmistö annetuista äänistä tai osakkeista.

Jäsenluottolaitoksen erottaminen keskusyhteisöstä on mahdollista osuuskuntalain mukaisesti.

Yhteenliittymän vakautta ja pysyvyyttä turvataan lisäksi sillä, että eronnut tai erotettu jäsenluottolaitos vastaa yhteenliittymään kuuluvan toisen jäsenluottolaitoksen tai keskusyhteisön veloista ja sitoumuksista, jos luottolaitos tai keskusyhteisö asetetaan selvitystilaan viiden vuoden kuluessa siitä tilinpäätöspäivästä, joka lähinnä seuraa eroamista tai erottamista. Eronnut tai erotettu jäsenluottolaitos on myös velvollinen suorittamaan mainitulta ajalta sellaiset ylimääräiset maksut, jotka keskusyhteisöllä on oikeus periä jäsenluottolaitoksen selvitystilan estämiseksi.

7 m §. Talletuspankin toiminimessä on oltava sana tai yhdysosa "pankki" ja siitä on ilmettävä pankin yhteisömuoto. Talletuspankin lisäksi ainoastaan Suomen Pankki ja Pohjoismaiden Investointipankki sekä luottolaitostoiminnasta annetun lain nojalla entiset kiinnitysluottopankit saavat käyttää toiminimessään tai muuten toimintaansa osoittamaan nimitystä "pankki". Valtiovarainministeriö voi antaa talletuspankin tytäryritykselle luvan käyttää toiminimessään nimitystä "pankki" tai viittausta talletuspankin toimintaan. Keskusyhteisö rinnastetaan tässä suhteessa tytäryhtiöön niin, että valtiovarainministeriö voi antaa keskusyhteisölle luvan pankki-nimen käyttöön tai viittaukseen talletuspankin toimintaan.

7 n §. Pykälän 1 momentissa säädetään keskusyhteisön tilinpäätöksen ja sen konsernitilinpäätöksen laatimisesta ja tilintarkastuksesta. Näiden osalta noudatetaan luottolaitostoiminnasta annetun lain säännöksiä.

Pykälän 2 momentissa säädetään, että keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten sekä näiden konsolidointiryhmien tilinpäätöksistä on laadittava yhdistelty tilinpäätös yhteenliittymän taloudellista arviointia varten. Arvioinnin kattavuuden varmistamiseksi yhdistely käsittää myös sellaiset yhteisöt, jotka eivät kuulu keskusyhteisön tai minkään jäsenluottolaitoksen konsolidointiryhmiin, mutta joiden äänivallasta nämä yhdessä omistavat yli puolet. Siten tällaiset yhteisöt tulevat myös konsolidoidun valvonnan piiriin. Yhdistellyn tilinpäätöksen laatiminen tapahtuu noudattaen soveltuvin osin luottolaitoksen konsernitilinpäätöksen laadintaa koskevia periaatteita, joiden mukaan yhteenliittymään kuuluvat luotto- ja rahoituslaitokset sekä palveluyritykset otetaan huomioon niin sanotun täyden yhdistelymenetelmän mukaisesti ja mahdolliset elinkeinoyritykset pääomaosuusmenetelmän mukaisesti. Yhdistelty tilinpäätös on laadittava Rahoitustarkastuksen antamien määräysten mukaisesti.

Yhteenliittymään kuuluvien yhteisöjen sisäiset omistukset eliminoidaan. Eliminoinnista syntyvät erot (konsernireservit - passiivat) käsitellään pääsääntöisesti yhteenliittymälle lasketussa omassa pääomassa lisäyksenä tai vähennyksenä.

Yhdistellyn tilinpäätöksen laatiminen edellyttää, että yhteenliittymään kuuluvien luotto- ja rahoituslaitosten omat tilinpäätökset laaditaan Rahoitustarkastuksen määräysten mukaisesti. Keskusyhteisön tehtävänä on antaa yhteisöille tätä koskevat tarkemmat ohjeet. Yhteisöjen tilintarkastajien tulee valvoa, että ohjeita on noudatettu.

Pykälän 3 momentissa säädetään, että yhdistellyn tilinpäätöksen tarkastavat keskusyhteisön tilintarkastajat noudattaen soveltuvin osin luottolaitostoiminnasta annetun lain säännöksiä.

Yhdistelty tilinpäätös ei muodosta kirjanpitolaissa tarkoitettua täydellistä konsernitilinpäätöstä. Täydellisen toimintakertomuksen ja täydellisten liitetietojen asemesta on tietoja annettava soveltuvin osin tuloksen ja ta-

loudellisen aseman arviointia varten. Rahoitustarkastus antaa määräykset yhteenliittymän liitetietojen ilmoittamisesta. Tuloslaskelman ja taseen lisäksi on annettava muun muassa selvitys laskentaperiaatteista ja tietoja yhteenliittymään kuuluvista yhteisöistä sekä taseen ulkopuolisista eristä, järjestämättömistä luotoista ja taseen perusteella lasketusta yhteenliittymän vakavaraisuudesta. Tilintarkastajan tulee keskusyhteisön tilintarkastuksen yhteydessä tarkastaa yhdistelty tilinpäätös. Keskusyhteisön tilintarkastuskertomuksesta on käytävä ilmi, antaako tilinpäätös oikeat ja riittävät tiedot yhteenliittymälle lasketun tuloksen ja taloudellisen aseman arviointia varten. Keskusyhteisön johtokunta on vastuussa siitä, että yhteenliittymän tuloslaskelma ja tase laaditaan niitä koskevien säännösten ja hyvän kirjanpitotavan mukaisesti.

41 a §. Pykälän 1 momenttiin on lisätty säännös, jonka mukaan OVR:n tuen varaan joutuneen osuuspankin liiketoiminta voidaan siirtää yhdelle tai useammalle osakeyhtiömuotoiselle pankille, jonka keskusyhteisö, osuuspankkien keskusrahalaitoksena toimiva liikepankki tai osuuspankit taikka jotkut niistä perustavat. Edellytyksenä liiketoiminnan siirtämiselle on, että OVR tekee asiaa koskevan aloitteen. Vakuusrahasto voi tehdä aloitteen siinä tapauksessa, että sen välitöntä tukea saanut osuuspankki ei tule selviämään tappioistaan ilman lisätukea. Tarkoitetut järjestelyt ovat mahdollisia vain OVR:n aloitteesta, koska osuuspankkiryhmän ohjausmahdollisuus ja OVR:n etu edellyttävät, että ryhmän tuen varassa toimivan pankin tervehdyttäminen tapahtuu ryhmän ohjaamalla tavalla.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 6 momentti, jonka mukaan toimintaa siirtävän osuuspankin ollessa keskusyhteisön jäsen, tulee muodostettavien osakeyhtiömuotoisten pankkien liittyä keskusyhteisön jäseniksi.

41 d §. Päätös osuuspankin toiminnan siirtämisestä tehtäisiin eri tavoin silloin, kun osuuspankki omasta aloitteestaan perustaa osakeyhtiön, jolle se siirtää toimintansa verrattuna tilanteeseen, jossa osuuspankkiryhmän tuen varassa olevan osuuspankin toiminta OVR:n aloitteesta siirretään ryhmän perustamalle yhdelle tai useammalle osakeyhtiömuotoiselle pankille. Lain 41 d §:n 1 momentti ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä edellytetty osuuskunnan kokouksen yksimielinen päätös koskee vain ensiksi mainittua tilannetta.

Jälkimmäisessä tapauksessa päätös voidaan tehdä yhdessä osuuskunnan kokouksessa läsnä olevien jäsenten äänten enemmistöllä vastaavasti kuin lain 41 b §:n mukaan valtion tai valtion vakuusrahaston tukitoimien kohteeksi tullut osuuspankki voidaan valtion aloitteesta muuttaa osakeyhtiömuotoiseksi pankiksi. Säädettäessä 41 b §:ää todettiin hallituksen esityksessä, että valtion tai valtion vakuusrahaston tuen varaan joutuneen osuuspankin muuttaminen osakeyhtiöksi saattaa olla tarpeen sekä valtion että osuuspankin jäsenten kannalta. Vastaavalla tavalla osuuspankkiryhmän ja ongelmapankin jäsenten enemmistön etu edellyttää, ettei vähemmistö voi estää ryhmän ja ongelmapankin kannalta tarpeellisia järjestelyjä silloin, kun pankki on osuuspankkiryhmän tuen varassa.

Pykälän 4 ja 5 momenttiin ehdotetaan säännökset siitä, kuinka pykälän 2 momentissa edellytetyt päätökset tehdään, kun osuuspankki siirtää toimintaansa osuuspankkiryhmän perustamille pankeille.

41 g §. Pykälän 2 momentissa säädetään osuustoiminnallisen osakeyhtiömuotoisen pankin perustamista koskevan osuuskunnan kokouksen päätöksen voimaantulosta. Momentin sanamuotoa ehdotetaan selvennettäväksi niin, että voimaantuloajankohta koskee myös sitä tapausta, että osuuspankin toiminta siirretään tai jaetaan osuuspankkiryhmän perustamille pankeille.

41 h §. Pykälän 1 momentin sanamuoto ehdotetaan selvennettäväksi niin, että säännös osuuspankin varojen, velkojen, varausten sekä muiden oikeuksien ja velvoitteiden siirtymisestä koskee myös tilannetta, jossa osuuspankki siirtää tai jakaa toimintaansa osuuspankkiryhmän perustamille pankeille.

41 j §. Kun osuuspankkiryhmässä ei enää uudessa järjestelmässä ole osuuspankkitarkastuksen kaltaista tarkastuselintä, pykälän 3 momenttia muutetaan niin, että siinä osuuspankkitarkastuksen tehtäväksi säädettyä valvontaa hoitaa yhteenliittymässä keskusyhteisö.

7 luku. Osuuspankkien yhteenliittymän valvonta

42 §. Osuuspankkien ja niiden tytäryrityssten toiminnan tarkastusta varten osuuspankkien keskusjärjestön tehtävänä on ollut tä-

män lain mukaan asettaa osuuspankkitarkastus, jonka toimintaa Rahoitustarkastus on ohjannut ja valvonut. Osuuspankkien yhteenliittymässä keskusyhteisöllä olisi ehdotetun 7 a §:n mukaan oikeus valvoa jäsenluottolaitosten toimintaa. Keskusyhteisön tehtävän olisi valvoa, että siihen kuuluvat jäsenluottolaitokset ja niiden konsolidointiryhmät toimivat rahoitusmarkkinoita koskevien lakien, asetusten, viranomaisten antamien ohjeiden ja määräysten, keskusyhteisön antamien ohjeiden sekä sääntöjensä ja yhtiöjärjestystensä mukaisesti. Sen vuoksi erillistä osuuspankkitarkastusta ei enää tarvita ja lain 7 luku ja sen otsikko ehdotetaan muutettavaksi.

Osuuspankkien yhteenliittymää valvovat Rahoitustarkastus ja keskusyhteisö. Esityksessä ei muuteta Rahoitustarkastuksen asemaa ylimpänä valvontaviranomaisena. Kun osuuspankkiryhmässä ei enää uudessa järjestelmässä ole osuuspankkitarkastuksen kaltaista tarkastuselintä, ovat jäsenluottolaitokset keskusyhteisön valvonnan ohella myös suoraan Rahoitustarkastuksen valvonnassa. Rahoitustarkastuksen edellytetään saavan keskusyhteisöltä yhteenliittymän valvontaan tarvittavat tiedot oikein yhdisteltyinä. Yhteenliittymän ulkopuolelle mahdollisesti jäävä osuuspankki olisi suoraan Rahoitustarkastuksen tarkastuksen ja valvonnan alainen.

43 §. Keskusyhteisö valvoo, että siihen kuuluvat jäsenluottolaitokset ja niiden konsolidointiryhmät toimivat rahoitusmarkkinoita koskevien lakien, asetusten, viranomaisten antamien ohjeiden ja määräysten, keskusyhteisön antamien ohjeiden sekä sääntöjensä ja yhtiöjärjestystensä mukaisesti. Kun keskusyhteisöllä ei ole kaikkia valvontaviranomaiselle rahoitustarkastuslaissa annettuja keinoja puuttua laillisuusvalvonnassa havaittuihin rikkeisiin, keskusyhteisön on viipymättä ilmoitettava niistä Rahoitustarkastukselle.

Jäsenluottolaitokset ja niiden konsolidointiryhmiin kuuluvat yritykset ovat lisäksi velvollisia antamaan keskusyhteisölle tiedot, jotka ovat tarpeen keskusyhteisön laissa säädettyjen tehtävien suorittamista varten. Keskusyhteisö voi asettaa määräajan, jonka kuluessa tiedot on toimitettava. Jos jäsenluottolaitokset tai niiden konsolidointiryhmiin kuuluvat yritykset eivät toimita keskusyhteisölle sen vaatimia tietoja, Rahoitustarkastuksella on oikeus salassapitovelvollisuuden estämättä antaa keskusyhteisölle sen tarvitsemat tiedot.

Keskusyhteisö ja jäsenluottolaitokset ovat velvollisia antamaan Rahoitustarkastukselle kaikki sen vaatimat tiedot ja selvitykset, jotka ovat tarpeen yhteenliittymän konsolidoitua valvontaa sekä keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten konsolidoitua valvontaa varten.

Keskusyhteisö ohjaa yhteenliittymän riskien hallintaa erityisesti siten, etteivät yksittäisen jäsenluottolaitoksen riskit pääse nousemaan yli sen oman kantokyvyn. Keskusyhteisö huolehtii siitä, että sen riskienhallintatoiminnolla on riittävät voimavarat riskien jatkuvaan seurantaan ja tehokkaaseen hallintaan ja että näitä voimavaroja käytetään erityisesti suojaamaan yhteenliittymän muita jäseniä yksittäisen jäsenen mahdolliselta vahingolliselta toiminnalta.

Laissa, säännöissä ja yhtiöjärjestyksissä annetaan myös tarvittavat valtuudet edellä mainittujen tehtävien toteuttamiseksi. Keskusyhteisön sisäisissä ohjeissa täsmennetään, millä tavalla se järjestää yhteenliittymän sisäisen valvonnan ja siihen liittyvät valtuudet.

Keskusyhteisön valvonta ja tarkastaminen täydentävät Rahoitustarkastuksen, tilintarkastajien ja hallintoelinten suorittamaa valvontaa ja tarkastamista.

44 §. Keskusyhteisön suorittaessa 42 ja 43 §:ssä tarkoitettua valvontatehtävää keskusyhteisön ja sen edustajan oikeuksista on soveltuvin osin voimassa, mitä rahoitustarkastuslain (503/93) 10 ja 11 §:ssä on säädetty Rahoitustarkastuksen ja sen edustajan koollekutsumis- ja läsnäolo-oikeudesta sekä tarkastus- ja tietojensaantioikeudesta.

Esityksen keskeisenä tavoitteena on tehostaa osuuspankkiryhmän valvontaa kokonaisuutena ja kaikilla tasoilla sekä selkiinnyttää valvontavastuita ja -periaatteita.

45 §. Pykälä koskee salassapitovelvollisuutta. Keskusyhteisön tai jäsenluottolaitoksen tai niiden konsolidointiryhmän toimielimen jäsen tai varajäsen tai niiden palveluksessa taikka niiden toimeksiannosta tehtävää suorittava on velvollinen pitämään salassa, mitä on saanut tietää keskusyhteisön tai jäsenluottolaitoksen tai niiden konsolidointiryhmän, niiden asiakkaan tai jonkun muun taloudellisesta asemaa tai henkilökohtaisia oloja koskevan seikan taikka liike- tai ammattisalaisuudesta, jollei se, jonka hyväksi vaitiolovelvollisuudesta on säädetty, anna suostumustaan sen ilmaisemiseen. Salassa pidettäviä tietoja ei saa antaa myöskään kes-

kusyhteisön tai jäsenluottolaitoksen tai niiden konsolidointiryhmään kuuluvan yhtiön osuuskunnan kokoukselle tai edustajistolle tai yhtiökokoukselle eikä kokoukseen osallistuvalle jäsenelle tai osakkeenomistajalle.

Yhtäältä pykälän 1 momentissa tarkoitetuilla yhteisöillä on velvollisuus antaa momentissa tarkoitettuja tietoja syyttäjä- ja esitutkintaviranomaiselle rikoksen selvittämiseksi sekä muulle viranomaiselle, jos tiedon antamisesta on erikseen säädetty laillaa. Toisaalta 1 momentissa tarkoitetuilla yhteisöillä on oikeus antaa momentissa tarkoitettuja tietoja keskusyhteisölle sekä OVR:lle ja OVYlle sekä keskusyhteisön määräämissä rajoissa toisilleen. Pykälässä tarkoitetuilla luottolaitoksilla on 1 momentin estämättä oikeus harjoittaa liiketoimintaan tavanomaisesti kuuluvaa luottotietotoimintaa.

Yhteenliittymäjärjestelmässä pankki- ja tarkastussalaisuus ei enää ole esteenä tarkoituksenmukaiselle yhteenliittymän etujen mukaiselle tietojen vaihdolle ja toiminnalle. Täten muun muassa vakavaraisuuden valvonnan ja riskienhallinnan kannalta keskeinen tieto on kaikkien sitä tarvitsevien saatavilla.

46 §. Koska osuuspankkien yhteenliittymä ei ole itsenäinen oikeushenkilö, sille ei voida asettaa rahoitustarkastuslain 23 §:ssä tarkoitettua uhkasakkoa. Jotta rahoitustarkastus voisi tehokkaasti valvoa yhteenliittymää, ehdotetaan lakiin otettavaksi säännös, että yhteenliittymää koskeva uhkasakko asetetaan yhteenliittymän keskusyhteisölle.

Samoin rahoitustarkastuslain 20 §:ssä tarkoitettu yhteenliittymää koskeva valvontamaksu määrätään keskusyhteisölle.

51 §. Pykälän 1 momentissa säädetään osuuspankin johtokunnan ilmoitusvelvollisuudesta siinä tapauksessa, että osuuspankkitarkastus havaitsee, että pankki on selvitystilauhan alainen. Kun osuuspankkiryhmässä ei enää uudessa järjestelmässä ole osuuspankkitarkastuksen kaltaista tarkastuselintä, on momenttia muutettu niin, että osuuspankkitarkastuksen sijaan tulee yhteenliittymässä keskusyhteisö.

61 §. Pykälän 1 momentin mukaan selvitystilassa olevalle osuuspankille on määrättävä yksi selvitysmies osuuspankkitarkastuksen esityksestä. Kun uudessa järjestelmässä ei enää ole osuuspankkitarkastusta, pykälää muutetaan niin, että osuuspankkitarkastuksen tehtävät yhteenliittymässä siirtyvät keskusyhteisölle.

8 a luku. **Osuuspankkien yhteenliittymän keskusyhteisöön kuuluvan luottolaitoksen selvitystila ja yhteenliittymän purkaminen**

84 a §. Jos jäsenluottolaitoksen johtokunta havaitsee pankin oman pääoman tappioiden johdosta vähentyneen siten, että sidotusta omasta pääomasta ainakin puolet on menetetty eikä jäsenluottolaitoksella ole omia varoja luottolaitostoiminnasta annetun lain 78 §:ssä säädettyä määrää, tai jos luottolaitos ei voi täyttää sitoumuksiaan ja jäsenluottolaitoksen toiminnan jatkamista ei saada OVR:n avustuksella tai avustuslainalla tai Rahoitustarkastuksen hyväksymällä muulla tavalla turvatuksi, esityksen mukaan olisi keskusyhteisöllä oikeus luottolaitoksen selvitystilan ehkäisemiseksi periä keskusyhteisöön kuuluvilta luottolaitoksilta keskusyhteisön säännöissä mainituin perustein ylimääräisiä maksuja käytettäväksi jäsenluottolaitoksen tukitoimiin. Ylimääräisiä maksuja voidaan tilikauden aikana periä enintään 0,5 prosenttia keskusyhteisöön kuuluvien luottolaitosten viimeksi vahvistettujen taseiden yhteenlasketusta loppusummasta.

Keskusyhteisöön kuuluvan luottolaitoksen selvitystila pyritään siten estämään ensin voimassa olevan osuuspankkilain mukaisin keinoin käyttäen ensisijaisesti vakuusrahaston apua. Ainoastaan siinä tapauksessa, ettei vakuusrahaston tukitoimin tai osuuspankkilain 51 §:n tai liikepankkilain 28 §:n muilla keinoin tilannetta saada korjatuksi, olisi keskusyhteisöllä oikeus periä edellä mainittuja ylimääräisiä maksuja.

Luottolaitostoiminnasta annetun lain 58 §:n mukaan vakuusrahaston kannatusmaksu on enintään yksi prosentti rahastoon kuuluvien pankkien viimeksi vahvistettujen taseiden yhteenlasketusta loppusummasta. Vakuusrahaston kannatusmaksun enimmäismääriä korotettiin 0,5 prosentista 1 prosenttiin lailla talletuspankkien toiminnasta annetun lain muuttamisesta (380/92). Tämän lain perustelujen mukaan 0,5 prosentin ylittävää kannatusmaksua vakuusrahasto saa periä kuitenkin ainoastaan niissä tapauksissa, joissa vakuusrahastolle on myönnetty tukilainaa Valtion vakuusrahastosta ja sen takaisin maksaminen edellyttää korkeampaa maksua. Muutoin vakuusrahaston kannatusmaksun enimmäismäärä on 0,5 prosenttia edellä tavoin laskettuna. Selvitystilan ehkäisemiseksi perittäisiin siten ensin vakuusrahaston kan-

natusmaksua 0,5 prosenttia ja jos tämä ei riittäisi, keskusyhteisö voisi periä 0,5 prosentin suuruista ylimääräistä maksua.

84 b §. Pykälässä on säädetty, millä tavoin keskusyhteisö ja jäsenluottolaitokset vastaavat toistensa veloista ja sitoumuksista sekä yhteisvastuun toteuttamistavasta.

Pykälän 1 momentin mukaan yhteisvastuu toteutuu siinä tapauksessa, että keskusyhteisö tai jäsenluottolaitos 84 a §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä huolimatta ajautuu selvitystilaan eikä sen velkoja saada suoritetuksi sen omista varoista. Vastuu vajauksen määrästä jakautuu keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten kesken viimeksi vahvistettujen taseiden loppusumman mukaisessa suhteessa. Velkojat saavat suorituksensa, kun selvitysmiehet ovat keränneet vajauksen siitä vastuussa olevilta. Ellei vajausta saataisi täytetyksi, selvitystilassa oleva yhteisö asetettaisiin konkurssiin.

Pykälän 2 momentissa ovat säännökset menettelystä, jolla yhteisvastuu toteutetaan. Jos selvitysmiehet toteavat, että selvitystilassa olevan keskusyhteisön tai jäsenluottolaitoksen velat ovat varoja suuremmat, heidän on laadittava laskelma vajauksen määrästä ja osittelulaskelma vajauksen peittämiseksi muilta yhteisvastuussa olevilta perittävistä maksuista. Rahoitustarkastus vahvistaa osittelulaskelman, jonka perusteella vajaus peritään, ja asettaa määräajan maksujen suorittamiselle. Jotta selvitystilamenettely ei aiheettomasti viivästyisi, voidaan maksujen perintä hoitaa Rahoitustarkastuksen vahvistaman laskelman perusteella niin kuin lainvoimaisen tuomion täytäntöönpanosta on säädetty. Jos maksua ei saada perityksi joltakin yhteisöltä, puuttuva määrä ositellaan muiden maksettavaksi. Mikäli vajausta ei näin menetellen saataisi täytetyksi, selvitystilassa olevan yhteisön omaisuus on luovutettava konkurssiin osuuspankkilain 76 §:n 2 momentin mukaisesti.

84 c §. Pykälän mukaan selvitystilassa olevan jäsenluottolaitoksen toimintaa ei saa jatkaa ilman keskusyhteisön suostumusta.

84 d §. Pykälässä on säännös yhteenliittymän purkautumisesta. Siinä tapauksessa, että yhteenliittymälle laskettu vakavaraisuus laskee alle luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvun mukaisen vähimmäistason eikä palaudu siihen rahoitustarkastuksen asettamassa määräajassa ja vähintään puolet yhteenliittymälle lasketusta sidotusta omasta pääomasta on menetetty taikka keskusyhteisö ei pysty vastaamaan sitoumuksistaan, on yhteenliittymä purettava. Keskusyhteisön hallituksen tai, keskusyhteisön ollessa selvitystilassa, selvitysmiesten on jaettava mahdollisesti syntynyt tappio yhteenliittymään kuuluvien luottolaitosten vastattavaksi 84 b §:n 2 momentin mukaisella tavalla.

84 e §. Pykälässä säädetään keskusyhteisön toiminnan keskeyttämisessä, selvitystilassa ja purkamisessa noudatettavista menettelytavoista. Niiden osalta noudatetaan osuuspankkilain menettelytapasäännöksiä.

91 §. Pykälässä säädetään osuuspankkitarkastuksen oikeudesta vahingonkorvauskanteen nostamiseen. Kun uudessa järjestelmässä ei enää ole osuuspankkitarkastusta, yhteenliittymässä annetaan keskusyhteisölle sama kanneoikeus, joka osuuspankkitarkastuksella oli.

92 §. Pykälän 2 momentissa säädetään salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomittavasta rangaistuksesta. Pykälän sanamuotoa muutetaan niin, että siinä viitataan kumottavan 47 §:n sijasta 45 §:ään, jossa säädetään salassapitovelvollisuudesta.

93 §. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 6 kohta. Osuuspankkilain 43 §:n 1 momentin mukaisen ilmoitusvelvollisuuden rikkominen esitetään rangaistavaksi osuuspankkirikkomuksena. Rangaistavaksi voi tulla vain se, jonka tehtäviin keskusyhteisön edustajana ilmoitusvelvollisuus kuuluu. Jotta laiminlyönti olisi rangaistava, sen pitää liittyä valvontatehtävän suorittamiseen, koska valvontatehtävissä toimivilta voidaan vaatia heidän asiantuntemukseensa perustuvaa vastuullisuutta ja arvostelukykyä. Myös keskusyhteisön johto on ilmoitusvelvollinen, mikäli se on saanut tietoonsa seikan, joka kuuluu ilmoitusvelvollisuuden piiriin.

95 §. Pykälän mukaan osuuspankki on saanut ainoastaan osuuspankkitarkastuksen määräämissä rajoissa tai sen erityisellä luvalla antaa luoton tai takauksen, josta pankin johtokunnan jäsen, toimitusjohtaja, tilintarkastaja tai toimihenkilö vastaa taikka jonka myöntämisestä on olennaista taloudellista etua edellä mainituille henkilöille. Pykälässä mainittujen luottolupien myöntäminen siirtyy Rahoitustarkastukselle tai, osuuspankin kuuluessa osuuspankkien yhteenliittymän keskusyhteisöön, keskusyhteisölle, kun osuuspankkitarkastuksen toiminta lakkaa.

Voimaantulosäännös. Yhteenliittymä tulee mahdolliseksi vasta lain voimaantultua. Yhteenliittymän muodostuminen edellyttää kes-

kusyhteisön perustamista, jäsenluottolaitosten sääntömuutoksia ja osuuspankkien keskusrahalaitoksena toimivan liikepankin omistusjärjestelyjä siten, että lain 7 a §:n yhteenliittymälle asetettamat kriteerit täyttyvät. Järjestelyt kestävät jonkin aikaa lain voimaan tultua. Osuuspankkien valvonta edellyttää, että osuuspankkitarkastus jatkaa toimintaansa siihen asti, kunnes yhteenliittymä on muodostunut. Yhteenliittymä muodostuu, kun sääntömuutokset ja keskusyhteisö on rekisteröity ja muut 7 a §:n yhteenliittymän muodostumiselle asettamat kriteerit ovat täyttyneet.

Voimaantulosäännöksessä säädetään, että osuuspankkilain 7 lukua, 41 j, 51, 61, 91 ja 95 §:iä sovelletaan muuttamattomina siihen asti, kunnes keskusyhteisö on rekisteröity. Myös luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 §:ää ja rahoitustarkastuslain 4 §:n 4 kohtaa sovelletaan muuttamattomina siihen asti, kunnes keskusyhteisö on rekisteröity.

Lakiesityksen 7 f §:n 4 momentti antaisi mahdollisuuden poiketa määräajaksi luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvun mukaisesta vakavaraisuusvaatimuksesta. Jos pankin sidotun oman pääoman määrästä on menetetty ainakin puolet, osuuspankkilain 50 ja 51 §:issä säädetty selvitystilasäännös johtaisi kuitenkin vakavaraisuusvaatimuksen alittavan pankin selvitystilaan. Tämän takia pankkia on edelleen pidettävä tukitoimenpiteillä vakavaraisena ilman, että 7 f §:n sisältämää mahdollisuutta voitaisiin käyttää. Tällöin ei saavutettaisi esityksessä tavoiteltua joustavuutta ongelmapankkien hoitamiseen.

Lakiesitys sisältää siirtymäsäännöksen, jonka mukaan yhteenliittymässä selvitystilaan asettamista koskevia säännöksiä ei sovellettaisi 31 päivänä joulukuuta 2005 päättyvän siirtymäkauden aikana sellaiseen jäsenluottolaitokseen, joka yksinomaan hoitaa ja realisoi Rahoitustarkastuksen hyväksymällä tavalla riskipitoista omaisuutta ja vastuita. Siirtymäsäännöstä voitaisiin soveltaa, jos yhteenliittymälle laskettu vakavaraisuus on luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvun mukainen. Siirtymäaikaa tarvittaisiin vuoteen 2005 asti, jotta ongelmat ehdittäisiin hoitaa ottaen huomioon perittävien saatavien ja vastuiden keskimääräinen juoksuaika.

Osuuspankkiryhmässä Suur-Helsingin Osuuspankkiin on keskitetty kaikki ryhmän pääkaupunkiseudun ongelma-asiakkuudet ja omistukset. Pankkia on avustettu ryhmän sisäisin tukitoimenpitein, mutta pankki on menettänyt yli puolet sidotusta omasta pääomasta ja pankki joutuisi selvitystilaan, jos sen vakavaraisuus laskisi alle lain edellyttämän vähimmäistason. Siirtymäsäännös mahdollistaisi ilman selvitystilaongelmaa pankin tappioiden loppuun hoitamisen yhteenliittymän sisällä siten, että pankin riskipitoisen omaisuuden ja vastuiden alasajo jäisi omaisuudenhoitoyhtiön tavoin Rahoitustarkastuksen hyväksymällä tavalla toimivan jäsenluottolaitoksen yksinomaiseksi tehtäväksi. Tällainen jäsenluottolaitos syntyisi erottamalla pankin terve ja ongelmallisin liiketoiminta toisistaan.

Rahamarkkinoiden vakauden ja pankkikilpailun neutraliteetin turvaamiseksi on tärkeää, että osuuspankkiryhmä tavoitteensa mukaisesti kantaa omin voimavaroin tappionsa. Siirtymäsäännöksen mukainen järjestely vahvistaisi entisestään osuuspankkiryhmän edellytyksiä täyttää tämä tavoitteensa.

Siirtymäsäännös ei vääristäisi pankkikilpailua, koska järjestely koskisi vain osuuspankkiryhmän sisäistä riskien alasajoa riskinhoitoyksiköllä, joka ei toimisi ollenkaan pankkiasiakkaisiin päin. Toimintamalli muistuttaa valtakunnallisen pankin sisällä tapahtuvaa riskienhoitoa erillisessä yksikössä. Tämä järjestely ei myöskään vaikuta velkojien asemaan, koska yksikön rahoitus hoidettaisiin kokonaan osuuspankkiryhmän sisältä.

Vastaavanlainen toiminta ilman selvitystilaongelmaa on mahdollista esimerkiksi Tanskassa ja Hollannissa, joissa selvitystilasäännöstä ei sovelleta ollenkaan yksittäiseen jäsenpankkiin yhteenliittymän ollessa vakavarainen.

1.2. Laki luottolaitostoiminnasta

9 §. Voimassa olevan lain mukaan osuuspankkeja valvoo osuuspankkitarkastus. Kun osuuspankkilakia muutettaessa osuuspankkitarkastusta koskevat säännökset kumotaan, osuuspankkien yhteenliittymään kuuluvia osuuspankkeja valvoo yhteenliittymän keskusyhteisö. Pykälään tehdään tätä koskeva muutos.

1.3. Rahoitustarkastuslaki

4 §. Koska osuuspankkilain muutoksella kumotaan osuuspankkitarkastusta koskevat säännökset, poistetaan pykälän 4 kohdasta maininta osuuspankkitarkastuksesta.

1.4. Kaupparekisterilaki

10 §. Pykälän 2 momenttia muutetaan siten, että yhteenliittymän jäsenluottolaitosta koskevista kaupparekisterimerkinnöistä on käytävä ilmi jäsenluottolaitoksen kuuluminen keskusyhteisöön.

2. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1996.

Edellä olevan perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

osuuspankkilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 41 a §:n 1 momentti, 41 d §:n 1 momentti, 41 g §:n 2 momentti, 41 h §:n 1 momentti, 41 j §:n 3 momentti, 7 luku, 51 §:n 1 momentti, 61 §:n 1 momentti, 91 §, 92 §:n 2 momentti, 93 §:n 4 ja 5 kohta ja 95 §,

sellaisina kuin niistä ovat 41 a §:n 1 momentti, 41 d §:n 1 momentti, 41 g §:n 2 momentti, 41 h §:n 1 momentti ja 41 j §:n 3 momentti 10 päivänä joulukuuta 1993 annetussa laissa (1126/93), 7 luku siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen, 51 §:n 1 momentti 30 päivänä joulukuuta 1993 annetussa laissa (1611/93) ja 92 §:n 2 momentti 21 päivänä huhtikuuta 1995 annetussa laissa (602/95), sekä

lisätään lakiin uusi 2 a luku, 41 a §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa 10 päivänä joulukuuta annetussa laissa, uusi 6 momentti, 41 d §:ään, sellaisena kuin se on viimeksi mainitussa laissa, uusi 3—5 momentti, uusi 8 a luku ja 93 §:ään uusi 6 kohta seuraavasti:

2 a luku

Osuuspankkien yhteenliittymä

7 a §

Osuuspankit ja 41 a ja 41 b §:ssä tarkoitetut osakeyhtiömuotoiset pankit sekä osuuspankkien keskusrahalaitoksena toimiva liikepankki, jotka kuuluvat jäseninä (*jäsenluottolaitos*) niitä ohjaamaan oikeutettuun osuuskuntaan (*keskusyhteisö*), muodostavat yhdessä keskusyhteisön, keskusyhteisön konsolidointiryhmään kuuluvien yhteisöjen ja jäsenluottolaitosten luottolaitostoiminnasta annetun lain 5 §:ssä tarkoitettuihin konsolidointiryhmiin kuuluvien yhteisöjen kanssa tässä laissa tarkoitetun *osuuspankkien yhteenliittymän*, jos:

1) keskusyhteisö ja jäsenluottolaitokset vastaavat toistensa veloista ja sitoumuksista tämän lain 84 a ja 84 b §:n mukaisesti;

2) keskusyhteisöä ja kaikkia jäsenluottolaitoksia ja niiden konsolidointiryhmiin kuuluvia yhteisöjä vakavaraisuuden, maksuvalmiuden ja asiakasriskien osalta valvotaan konsolidoidusti; ja

3) osuuspankkien keskusrahalaitoksena toimiva liikepankki on keskusyhteisön luottolaitostoiminnasta annetussa laissa tarkoitettu tytäryritys.

Keskusyhteisön konsolidointiryhmään luetaan keskusyhteisö, sen omistusyhteisö sekä luotto- tai rahoituslaitos tai palveluyritys, joka on keskusyhteisön tai sen omistusyhteisön tytäryritys. Konsolidointiryhmään luetaan lisäksi luotto- tai rahoituslaitos tai palveluyritys, jolla on keskusyhteisön tai sen omistusyhteisön tai niiden tytäryritysten kanssa yhteinen hallinto tai jota johdetaan keskusyhteisön, sen omistusyhteisön tai niiden tytäryrityksen kanssa yhteisesti.

Keskusyhteisön johtokunnan puheenjohtaja toimii 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun liikepankin johtokunnan puheenjohtajana. Keskusyhteisön hallintoneuvoston jäsenet muodostavat liikepankin hallintoneuvoston jäsenten enemmistön. Keskusyhteisö on luottolaitostoiminnasta annetun lain 3 §:ssä tar-

koitettu rahoituslaitos.

Keskusyhteisöllä on velvollisuus antaa jäsenluottolaitoksille ohjeita niiden toiminnasta maksuvalmiuden, vakavaraisuuden ja riskien hallinnan turvaamiseksi sekä velvollisuus valvoa niiden toimintaa.

7 b §

Keskusyhteisön ja siihen kuuluvien luottolaitosten konsolidoidun maksuvalmiuden on oltava turvattu luottolaitostoiminnasta annetun lain 7 luvun mukaisesti. Maksuvalmiuden tukena on oltava kassavaranto, joka on vähintään 10 prosenttia näiden kaikista veloista, lukuunottamatta sellaisia velkoja, jotka jäsenluottolaitokset ovat saaneet Suomen valtion määrättyyn tarkoitukseen antamista varoista, sekä velkoja Suomen Pankille.

Keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten konsolidoituun kassavarantoon luetaan luottolaitostoiminnasta annetun lain 67 §:n 2 momentissa tarkoitetuista eristä:

1) keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten kassa;

2) kuukauden kuluessa erääntyvät jäsenluottolaitosten saamiset Suomen Pankilta ja siihen rinnastuvilta keskuspankeilta;

3) kuukauden kuluessa erääntyvät jäsenluottolaitosten saamiset yhteenliittymään kuulumattomilta kotimaisilta ja niihin rinnastuvilta ulkomaisilta luottolaitoksilta nettomääräisinä; sekä

4) helposti markkinoitavat saamistodisteet Rahoitustarkastuksen määräysten mukaisesti.

Jäsenluottolaitoksella tulee olla luottolaitostoiminnasta annetun lain 67 §:n mukainen kassavaranto. Jäsenluottolaitoksen kassavarantoon voidaan lukea viimeksi mainitun pykälän 2 momentin mukaiset kuukauden kuluessa erääntyvät saamiset osuuspankkien keskusrahalaitoksena toimivalta liikepankilta bruttomääräisinä.

7 c §

Keskusyhteisö tai jäsenluottolaitos taikka niiden konsolidointiryhmiin kuuluva yhteisö ei saa toiminnassaan ottaa niin suurta riskiä, että siitä aiheutuu olennaista vaaraa keskusyhteisön, jäsenluottolaitoksen tai koko yhteenliittymälle lasketulle vakavaraisuudelle. Keskusyhteisöllä tulee olla koko yhteenliittymään nähden riittävät riskien valvontajärjestelmät. Jäsenluottolaitoksella ja sen kanssa samaan konsolidointiryhmään kuuluvalla yhteisöllä on oltava toimintaansa nähden riittävät riskien valvontajärjestelmät.

7 d §

Jäsenluottolaitoksen on luottolaitostoiminnasta annetun lain 69 §:n ja 71 §:n mukaisesti ilmoitettava suuret asiakasriskit vähintään neljä kertaa vuodessa Rahoitustarkastukselle ja keskusyhteisölle, jonka on puolestaan ilmoitettava koko yhteenliittymälle lasketut suuret asiakasriskit Rahoitustarkastukselle.

7 e §

Asiakasriskejä laskettaessa yhteenliittymä rinnastetaan luottolaitokseen. Yhteenliittymälle lasketuista omista varoista laskettu asiakasriski ei saa nousta sellaiseen määrään, että luottolaitostoiminnasta annetun lain 70 §:n 1 momentissa ensimmäisenä mainittua asiakasriski ylittää 20 prosenttia tai toisena mainittu asiakasriski 15 prosenttia taikka pykälän 2 momentissa mainittu suurten asiakasriskien yhteismäärä 500 prosenttia.

Jäsenluottolaitoksen ja sen konsolidointiryhmän asiakasriskejä koskevat luottolaitostoiminnasta annetun lain 70 ja 106 §:ssä tarkoitetut asiakasriskejä koskevat rajoitukset.

Keskusyhteisö voi myöntää jäsenluottolaitokselle ja sen konsolidointiryhmälle luvan poiketa yksittäistä asiakasriskiä koskevasta rajoituksesta. Luottolaitostoiminnasta annetun lain 70 §:n 1 momentissa ensimmäisenä mainittu asiakasriski ei saa kuitenkaan ylittää 50 prosenttia tai toisena mainittu asiakasriski 40 prosenttia eikä pykälän 2 momentissa mainittu suurten asiakasriskien yhteismäärä 1 200 prosenttia. Enintään 250 000 ecua vastaavan markkamäärän suuruisia asiakasriskejä koskevan luvan keskusyhteisö voi myöntää luottolaitoskohtaisesti tässä momentissa tarkoitettujen enimmäismäärien rajoissa.

Keskusyhteisö ei saa myöntää 3 momentissa tarkoitettua lupaa, jos luvan mahdollistama sitoumusmäärän kasvu johtaisi jäsenluottolaitoksen vakavaraisuuden alenemiseen alle luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvussa tarkoitetun vähimmäistason.

Keskusyhteisön on vuosittain määrättävä luottolaitostoiminnasta annetun lain 69 §:n 2 momentissa tarkoitetun asiakaskokonaisuuden sitoumusten markkamääräinen enimmäisraja, jonka ylittäville sitoumuksille on haettava keskusyhteisön lupa. Osuuspankkien keskusrahalaitoksena toimivan liikepankin ja sen konsolidointiryhmään kuuluvan yhteisön ei kuitenkaan tarvitse hakea tässä tar-

koitettua lupaa.

7 f §

Luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvun mukaista omien varojen vähimmäismäärää laskettaessa yhteenliittymä rinnastetaan luottolaitokseen Rahoitustarkastuksen antamien määräysten mukaisesti.

Yhteenliittymälle lasketun vakavaraisuuden tulee olla luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvun mukainen. Vakavaraisuutta laskettaessa yhteenliittymän omista varoista vähennetään jäsenluottolaitoksen tai sen konsolidointiryhmään kuuluvan yhteisön liikkeeseen laskemat ja osuuspankkien vakuusrahaston merkitsemät pääomatodistukset ja muut oman pääoman ehtoiset erät. Vakavaraisuutta laskettaessa osuuspankkien vakuusrahaston omaan pääomaan kuuluvia varoja käsitellään Rahoitustarkastuksen määräämällä tavalla.

Jos yhteenliittymälle lasketut omat varat vähenevät alle luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvussa säädetyn vähimmäismäärän, on keskusyhteisön viipymättä ilmoitettava siitä Rahoitustarkastukselle. Keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten on lisäksi viipymättä ryhdyttävä toimenpiteisiin omien varojen määrää koskevien vaatimusten täyttämiseksi. Rahoitustarkastuksen on asetettava määräaika, jonka kuluessa vaatimus on täytettävä.

Mitä luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvussa säädetään omien varojen vähimmäismäärästä, ei sovelleta jäsenluottolaitokseen tai sen konsolidointiryhmään. Jos jäsenluottolaitoksen tai sen konsolidointiryhmän omat varat vähenevät alle luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvussa säädetyn vähimmäismäärän, on luottolaitoksen kuitenkin viipymättä ryhdyttävä toimenpiteisiin vakavaraisuutensa vahvistamiseksi. Keskusyhteisön on asetettava Rahoitustarkastuksen määräämien perusteiden mukaisesti määräaika näille toimenpiteille.

7 g §

Jos jäsenluottolaitoksen omien varojen määrä alenee alle luottolaitostoiminnasta annetun lain 104 §:n 1 momentissa säädetyn määrän tai 3 momentissa säädettyjen yhteenlaskettujen omien varojen määrän, on jäsenluottolaitokselle asetettava määräaika, jonka kuluessa omien varojen on saavutettava mainittujen säännösten mukainen vähimmäismäärä. Määräajan asettaa keskusyhteisö, jos jäsenluottolaitoksen 78 §:n mukaan laskettu omien varojen vähimmäismäärä on vähintään 10 prosenttia. Omien varojen vähimmäismäärän ollessa tätä alhaisempi, määräajan asettaa Rahoitustarkastus. Jos jäsenluottolaitoksen omien varojen määrä ei määräajan kuluessa saavuta säädettyä tasoa, Rahoitustarkastus voi esittää ministeriölle luottolaitoksen toimiluvan peruuttamista.

7 h §

Keskusyhteisöllä on poiketen siitä, mitä kilpailunrajoituksista annetun lain (480/92) 6 §:n 1 kohdassa säädetään, oikeus antaa jäsenluottolaitoksille suosituksia luottolaitostoiminnassa perittävistä tai maksettavista hinnoista tai vastikkeista.

7 i §

Sen lisäksi, mitä osuuskuntalain 5 §:ssä säädetään, keskusyhteisön säännöissä on määrättävä:

1) että keskusyhteisö, jäsenluottolaitokset ja niiden konsolidointiryhmiin kuuluvat yhteisöt muodostavat tämän lain 7 a §:ssä tarkoitetun osuuspankkien yhteenliittymän;

2) että keskusyhteisö ja jäsenluottolaitokset vastaavat toistensa veloista ja sitoumuksista 84 a ja 84 b §:n mukaisesti, sekä

3) että keskusyhteisöllä on velvollisuus 7 a §:n perusteella antaa jäsenluottolaitoksille ohjeita niiden toiminnasta maksuvalmiuden, vakavaraisuuden ja riskien hallinnan turvaamiseksi sekä velvollisuus valvoa niiden toimintaa.

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, jäsenluottolaitoksen säännöissä tai yhtiöjärjestyksessä on määrättävä,

1) että luottolaitos, keskusyhteisö, keskusyhteisöön kuuluvat muut luottolaitokset ja niiden konsolidointiryhmiin kuuluvat yhteisöt muodostavat 7 a §:ssä tarkoitetun osuuspankkien yhteenliittymän,

2) että jäsenluottolaitos vastaa keskusyhteisön ja siihen kuuluvien muiden jäsenluottolaitosten veloista ja sitoumuksista 84 a ja 84 b §:n mukaisesti, sekä

3) että keskusyhteisöllä on 7 a §:n perusteella oikeus antaa jäsenluottolaitokselle ohjeita sen toiminnasta maksuvalmiuden, vakavaraisuuden ja riskien hallinnan turvaamiseksi sekä oikeus valvoa niiden toimintaa.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetuille keskusyhteisön ja jäsenluottolaitoksen sääntöjen tai yhtiöjärjestysten kohdille sekä niiden muutoksille on haettava ministeriön vah-

vistus. Ministeriön on pyydettävä asiasta Rahoitustarkastuksen lausunto.

7 j §

Keskusyhteisö ei saa aloittaa toimintaansa ennen kuin ministeriö on vahvistanut sen säännöt ja keskusyhteisö on toimittanut Rahoitustarkastukselle:

1) jäljennöksen ministeriön keskusyhteisön sääntöjen vahvistamista koskevasta päätöksestä;

2) keskusyhteisöä koskevan täydellisen otteen kaupparekisteristä, johon sisältyvät säännöt;

3) hallintoneuvoston ja hallituksen jäsenten ja varajäsenten, toimitusjohtajan ja varatoimitusjohtajan sekä tilintarkastajien ja varatilintarkastajien nimet ja muut tarvittavat tiedot; sekä

4) hallintoneuvoston vahvistamat keskusyhteisön toimintaa ja hallintoneuvoston valitsemia tarkastajia koskevat yleiset ohjeet.

Jos 1 momentissa mainituissa tiedoissa tapahtuu muutos, se on viipymättä ilmoitettava Rahoitustarkastukselle.

7 k §

Osuuspankit ja 41 a ja 41 b:ssä tarkoitetut osakeyhtiömuotoiset pankit sekä osuuspankkien keskusrahalaitoksena toimiva liikepankki voivat liittyä keskusyhteisön jäseneksi tekemällä päätöksen 7 i §:ssä tarkoitettujen määräysten ottamisesta luottolaitoksen sääntöihin tai yhtiöjärjestykseen. Päätös on pätevä vain, jos sen puolesta on osuuskunnan kokouksessa annettu vähintään kaksi kolmasosaa äänestykseen osallistuneiden äänistä tai jos sitä on yhtiökokouksessa kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä ja kokouksessa edustetuista osakkeista.

7 l §

Jäsenluottolaitoksella on oikeus erota keskusyhteisöstä päättämällä sääntöjen tai yhtiöjärjestyksen 7 i §:ssä tarkoitettujen määräysten muuttamisesta sekä ilmoittamalla siitä kirjallisesti keskusyhteisön johtokunnalle, jos yhteenliittymälle laskettu vakavaraisuus säilyy 7 f §:ssä säädetyn mukaisena eroamisen jälkeenkin. Päätös on pätevä vain, jos sen puolesta on annettu tai sitä kannattaa 7 k §:n mukainen äänten ja osakkeiden enemmistö. Vakavaraisuuden säilyminen on todettava keskusyhteisön tilintarkastajien varmentamalla laskelmalla.

Jäsenluottolaitos voidaan erottaa keskusyhteisöstä osuuskuntalain 21 §:n mukaisesti.

Eronnut tai erotettu jäsenluottolaitos vastaa kuitenkin yhteenliittymään kuuluvan toisen jäsenluottolaitoksen tai keskusyhteisön veloista ja sitoumuksista, jos yhteenliittymään kuuluva jäsenluottolaitos tai keskusyhteisö asetetaan selvitystilaan viiden vuoden kuluessa siitä tilinpäätöspäivästä, joka lähinnä seuraa eroamista tai erottamista. Eronnut tai erotettu jäsenluottolaitos on myös velvollinen suorittamaan sellaiset ylimääräiset maksut, jotka keskusyhteisöllä on 84 a §:n perusteella oikeus periä jäsenluottolaitoksilta edellä sanotulta ajalta.

7 m §

Ministeriö voi antaa keskusyhteisölle luvan käyttää toiminimessään nimitystä "pankki" tai viittausta talletuspankin toimintaan.

7 n §

Keskusyhteisön tilinpäätöksen ja konsernitilinpäätöksen laatimisessa sekä tilintarkastuksessa noudatetaan luottolaitostoiminnasta annetun lain säännöksiä.

Keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten sekä niiden konsolidointiryhmien tilinpäätöksistä laaditaan yhdistelty tilinpäätös Rahoitustarkastuksen antamien määräysten mukaisesti. Yhdistelty tilinpäätös käsittää myös sellaiset yhteisöt, joiden äänivallasta edellä sanotut yhteisöt omistavat yhdessä yli puolet.

Keskusyhteisön tilintarkastajien on, noudattaen soveltuvin osin luottolaitostoiminnasta annetun lain säännöksiä, tarkastettava yhdistelty tilinpäätös, joka on esiteltävä ja annettava tiedoksi keskusyhteisön varsinaiselle osuuskunnan kokoukselle.

6 a luku

Osakeyhtiön perustaminen jatkamaan osuuspankin toimintaa sekä osuuspankin muuttaminen osakeyhtiöksi

41 a §

Osuuspankki voi, siinä järjestyksessä kuin tässä luvussa säädetään, perustaa osakeyhtiön, jonka tarkoituksena on siirtyvän toiminnan jatkaminen ja jonka kaikki osakkeet toimintaa siirtävä osuuskunta merkitsee ja siirtää osuuspankin harjoittaman toiminnan sille. Sellainen osuuspankki, joka on tullut Osuuspankkien vakuusrahaston välittömän tuen kohteeksi, voi Osuuspankkien vakuusrahaston aloitteesta siirtää toimintansa yhdel-

le tai useammalle osakeyhtiömuotoiselle pankille, jonka 7 a §:ssä tarkoitettu keskusyhteisö, osuuspankkien keskusrahalaitoksena toimiva liikepankki tai osuuspankit taikka jotkut niistä perustavat. Osuuspankkien vakuusrahasto voi tehdä tätä koskevan aloitteen, jos sen tuen kohteena olevan osuuspankin omat varat eivät ilman lisätukea riitä kattamaan pankille kertyneitä tappioita. Tässä momentissa tarkoitetut osakeyhtiöt ovat osuustoiminnallisia osakeyhtiömuotoisia pankkeja.

— — — — — — — — — — — — — — —

Jos 1 momentissa tarkoitettu osuuspankki kuuluu jäsenenä 7 a §:ssä tarkoitettuun keskusyhteisöön, on tässä pykälässä tarkoitettujen osakeyhtiömuotoisten pankkien myös liityttävä keskusyhteisön jäseneksi.

41 d §

Päätös 41 a §:n 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitetun osakeyhtiön perustamisesta ja osuuspankin toiminnan siirtämisestä sille on tehtävä osuuskunnan kokouksessa osuuskuntalain 63 §:ssä säädetyllä tavalla. Päätös ei kuitenkaan ole pätevä, elleivät kaikki äänestykseen osallistuneet ole viimeksi pidetyssä osuuskunnan kokouksessa yhtyneet siihen.

— — — — — — — — — — — — — — —

Päätös 41 a §:n 1 momentin toisessa virkkeessä tarkoitetun osakeyhtiön tai osakeyhtiöiden perustamisesta ja osuuspankin toiminnan siirtämisestä sille tai niille on tehtävä osuuskunnan kokouksessa läsnä olevien jäsenten äänten enemmistöllä.

Edellä 3 momentissa tarkoitetun toimintaa siirtävän osuuskunnan kokouksen on päätettävä tämän pykälän 2 momentin 4—6 kohdassa mainituista asioista.

Edellä 3 momentissa tarkoitettujen osuustoiminnallisten osakeyhtiömuotoisten pankkien perustamiskokouksessa on:

1) hyväksyttävä toimintaa jatkavien pankkien yhtiöjärjestykset;

2) päätettävä osakepääoman muodostamisesta ja suuruudesta;

3) jos liiketoiminta jaetaan kahdelle osuustoiminnalliselle osakeyhtiömuotoiselle pankille, päätettävä toiminnan jakamisesta; sekä

4) valittava pankkien hallintoneuvoston jäsenet, tilintarkastajat ja varatilintarkastajat.

41 g §

— — — — — — — — — — — — — — —

Edellä 41 a §:n 1 momentissa tarkoitetun pankin tai pankkien perustamista ja 41 b §:ssä tarkoitetuksi pankiksi muuttamista koskeva osuuskunnan kokouksen päätös sekä keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten 41 a §:n 1 momentissa tarkoitetun pankin perustamista koskevat päätökset tulevat voimaan, kun ministeriön 41 f §:n 1 momentissa tarkoitettu lupa sekä ministeriön vahvistamat yhtiöjärjestykset ja osuuskunnan sääntöjen muutos on merkitty kaupparekisteriin.

41 h §

Perustettaessa 41 a §:n 1 momentissa tarkoitettu pankki tai pankkeja ja muutettaessa osuuspankki 41 b §:ssä tarkoitetuksi pankiksi osuuspankin varat, velat ja varaukset sekä muut oikeudet ja velvoitteet siirtyvät toimintaa jatkavalle pankille tai jatkaville pankeille.

— — — — — — — — — — — — — — —

41 j §

— — — — — — — — — — — — — — —

Ministeriö antaa tarkemmat määräykset 1 momentissa tarkoitetusta siirtymisestä. Ennen määräysten antamista ministeriön on pyydettävä Rahoitustarkastuksen, Osuuspankkien vakuusrahaston sekä Liikepankkien ja Postipankki Oy:n vakuusrahaston lausunto. Osuuspankkien yhteenliittymään kuuluvan liikepankin toimintaa siirtymäaikana valvoo yhteenliittymän keskusyhteisö.

7 luku

Osuuspankkien yhteenliittymän valvonta

42 §

Osuuspankkien yhteenliittymää valvovat Rahoitustarkastus ja 7 a §:ssä tarkoitettu keskusyhteisö.

43 §

Keskusyhteisö valvoo, että siihen kuuluvat jäsenluottolaitokset ja niiden konsolidointiryhmät toimivat rahoitusmarkkinoita koskevien lakien, asetusten, viranomaisten antamien ohjeiden ja määräysten, keskusyhteisön antamien ohjeiden sekä sääntöjensä ja yhtiöjärjestystensä mukaisesti. Jos keskusyhteisö valvontatehtävää suorittaessaan havaitsee, ettei valvottavan toiminta ole edellä sanottujen säännösten mukaista, keskusyhteisön on ilmoitettava asiasta Rahoitustarkastukselle viipymättä.

Jäsenluottolaitos ja sen konsolidointiryh-

mään kuuluva yritys on velvollinen antamaan keskusyhteisölle kaikki sen vaatimat tiedot ja selvitykset, jotka ovat tarpeen keskusyhteisön tässä laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi. Keskusyhteisö voi asettaa määräajan, jonka kuluessa tiedot on annettava. Rahoitustarkastuksella on oikeus rahoitustarkastuslain (503/93) 18 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus antaa keskusyhteisölle tässä momentissa tarkoitettuja tietoja, jos keskusyhteisö ei saa tietoja jäsenluottolaitokselta tai sen konsolidointiryhmään kuuluvalta yritykseltä asettamassaan määräajassa.

Keskusyhteisö ja jäsenluottolaitos sekä niiden konsolidointiryhmään kuuluva yritys on velvollinen antamaan Rahoitustarkastukselle kaikki sen vaatimat tiedot ja selvitykset, jotka ovat tarpeen yhteenliittymän konsolidoitua valvontaa sekä keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten konsolidoitua valvontaa varten.

44 §

Keskusyhteisön suorittaessa 42 ja 43 §:ssä tarkoitettua valvontatehtävää keskusyhteisön ja sen edustajan oikeuksista on soveltuvin osin voimassa, mitä Rahoitustarkastuslain 10 ja 11 §:ssä säädetään rahoitustarkastuksen ja sen edustajan koollekutsumis- ja läsnäolooikeudesta sekä tarkastus- ja tietojensaantioikeudesta.

45 §

Joka 7 a §:ssä tarkoitetun keskusyhteisön tai jäsenluottolaitoksen tai niiden konsolidointiryhmän toimielimen jäsenenä tai varajäsenenä tai niiden palveluksessa taikka niiden toimeksiannosta tehtävää suorittaessaan on saanut tietää keskusyhteisön tai jäsenluottolaitoksen tai niiden konsolidointiryhmän, niiden asiakkaan tai jonkun muun taloudellista asemaa tai henkilökohtaisia oloja koskevan seikan taikka liike- tai ammattisalaisuuden, on velvollinen pitämään sen salassa, jollei se, jonka hyväksi vaitiolovelvollisuudesta on säädetty, anna suostumustaan sen ilmaisemiseen. Salassa pidettäviä tietoja ei saa myöskään antaa keskusyhteisön tai jäsenluottolaitoksen tai niiden konsolidointiryhmään kuuluvan yhtiön osuuskunnan kokoukselle tai edustajistolle tai yhtiökokoukselle eikä kokoukseen osallistuvalle jäsenelle tai osakkeenomistajalle.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuilla yhteisöillä on velvollisuus antaa momentissa tarkoitettuja tietoja syyttäjä- ja esitutkintaviranomaiselle rikoksen selvittämiseksi sekä muulle viranomaiselle, jos tiedon antamisesta on erikseen lailla säädetty.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuilla yhteisöillä on oikeus antaa momentissa tarkoitettuja tietoja keskusyhteisölle, Osuuspankkien vakuusrahastolle ja Osuuspankkien keskinäiselle vakuutusyhtiölle, sekä keskusyhteisön määräämissä rajoissa toisilleen.

Edellä tarkoitetuilla luottolaitoksilla on 1 momentin estämättä oikeus harjoittaa liiketoimintaan tavanomaisesti kuuluvaa luottotietotoimintaa.

46 §

Rahoitustarkastuslain 20 §:ssä tarkoitettu valvontamaksu ja 23 §:ssä tarkoitettu uhkasakko, joka koskee osuuspankkien yhteenliittymää, määrätään keskusyhteisölle.

51 §

Jos tilintarkastajat, osuuspankin kuuluessa osuuspankkien yhteenliittymän keskusyhteisöön, keskusyhteisö taikka Rahoitustarkastus toteavat, että vähintään puolet osuuspankin sidotusta omasta pääomasta on menetetty eikä pankilla ole omia varoja luottolaitostoiminnasta annetun lain 78 §:ssä säädettyä määrää eikä pankin toiminnan jatkamista saada osuuspankkien vakuusrahaston avustuksella tai avustuslainalla tai Rahoitustarkastuksen hyväksymällä muulla tavalla turvatuksi tai että pankki ei voi täyttää sitoumuksiaan, pankin johtokunnan on viipymättä ilmoitettava siitä ministeriölle ja Osuuspankkien vakuusrahastolle.

— — — — — — — — — — — — — — —

61 §

Kun osuuskunnan kokous on päättänyt asettaa osuuspankin selvitystilaan, sen on valittava vähintään kaksi selvitysmiestä toimittamaan pankin selvitys. Selvitysmiehistä ainakin yhden on oltava pankin velkojien edustaja. Selvitysmiesten vaalista on viipymättä ilmoitettava Rahoitustarkastukselle, joka määrää lisäksi yhden selvitysmiehen. Osuuspankkien keskusyhteisöön kuuluvalle jäsenluottolaitokselle Rahoitustarkastus määrää selvitysmiehen keskusyhteisön esityksestä.

— — — — — — — — — — — — — — —

8 a luku

Osuuspankkien yhteenliittymään kuuluvan jäsenluottolaitoksen selvitystila ja yhteenliittymän purkaminen

84 a §

Jos 2 a luvussa tarkoitetun jäsenluottolaitoksen varat vähenevät tappioiden johdosta 50 §:ssä tai liikepankkilain 27 §:ssä mainituin tavoin eikä jäsenluottolaitoksen toimintaa saada 51 §:ssä tai liikepankkilain 28 §:ssä tarkoitetuin tavoin turvatuksi, yhteenliittymän keskusyhteisöllä on oikeus periä yhteenliittymään kuuluvilta jäsenluottolaitoksilta keskusyhteisön säännöissä mainituin perustein ylimääräisiä maksuja tilikauden aikana enintään viisi tuhannesosaa jäsenluottolaitosten viimeksi vahvistettujen taseiden yhteenlasketusta loppusummasta käytettäväksi jäsenluottolaitoksen selvitystilan ehkäisemiseksi tarvittaviin tukitoimiin.

84 b §

Keskusyhteisö ja jäsenluottolaitokset ovat yhteisvastuussa niistä selvitystilassa olevan keskusyhteisön tai jäsenluottolaitoksen veloista, joita ei saada suoritetuiksi sen varoista. Edellä tarkoitettu vastuu jakautuu keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten kesken viimeksi vahvistettujen taseiden loppusumman mukaisessa suhteessa.

Jos keskusyhteisön tai jäsenluottolaitoksen selvitystilamenettelyssä on todettu, että sen velat ovat varoja suuremmat, on selvitysmiesten viipymättä ennen 76 §:n 2 momentissa tarkoitettuun toimenpiteeseen ryhtymistä laadittava laskelma vajauksen määrästä ja osittelulaskelma vajauksen peittämiseksi keskusyhteisöltä ja jäsenluottolaitoksilta perittävistä maksuista. Selvitysmiesten on esitettävä tarkoitettu selvitys Rahoitustarkastukselle, joka hankittuaan asiasta keskusyhteisön lausunnon vahvistaa osittelulaskelman. Rahoitustarkastus asettaa määräajan maksujen suorittamiselle. Määräajassa suorittamatta jätetyt maksut voidaan periä ulosottoteitse vahvistetun osittelulaskelman nojalla niin kuin lainvoimaisen tuomion täytäntöönpanosta on säädetty. Jos maksua ei saada perityksi, selvitysmiesten on ositeltava puuttuva määrä keskusyhteisön ja muiden jäsenluottolaitosten maksettavaksi.

84 c §

Selvitystilassa olevan jäsenluottolaitoksen toiminnan jatkaminen on osuuspankkilaissa tarkoitettujen toiminnan jatkamiselle asetettujen edellytysten täytyttyäkin sallittua vain keskusyhteisön suostumuksin.

84 d §

Jos yhteenliittymän vakavaraisuus laskee alle luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvun mukaisen vähimmäistason eikä palaudu siihen Rahoitustarkastuksen asettamassa määräajassa ja vähintään puolet yhteenliittymän sidotusta omasta pääomasta on menetetty taikka keskusyhteisö ei pysty vastaamaan sitoumuksistaan, yhteenliittymä on purettava. Keskusyhteisön hallituksen tai, keskusyhteisön ollessa selvitystilassa, selvitysmiesten on jaettava mahdollisesti syntynyt tappio yhteenliittymään kuuluvien luottolaitosten vastattavaksi 84 b §:n 2 momentin mukaisesti.

84 e §

Keskusyhteisön toiminnan keskeyttämisessä, selvitystilassa ja purkamisessa noudatetaan muutoin tämän lain säännöksiä.

91 §

Rahoitustarkastuksella ja osuuspankin kuuluessa osuuspankkien yhteenliittymän keskusyhteisöön, keskusyhteisöllä on osuuskuntalain 97 ja 98 §:n säännöksien estämättä oikeus, jos se katsoo tallettajien tai sijoitusosuuden omistajien edun sitä vaativan, nostaa vahingonkorvauskanne osuuspankin lukuun 85—87 §:ssä tarkoitettua henkilöä tai yhteisöä vastaan.

92 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus 45 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

93 §

Joka

— — — — — — — — — — — — — — —

4) laiminlyö sijoitusosuusluettelon pitämisen tai sen nähtävänä pitämisen:

5) ottaa 12 §:n 3 momentin vastaisesti pantiksi sijoitusosuuksia; tai

6) laiminlyö tehtäviinsä kuuluvan 43 §:n 1 momentin mukaisen ilmoitusvelvollisuuden,

on tuomittava *osuuspankkirikkomuksesta* sakkoon, jollei teko ole vähäinen tai siitä ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.

95 §

Osuuspankki saa ainoastaan Rahoitustarkastuksen taikka, osuuspankin kuuluessa osuuspankkien yhteenliittymän keskusyhteisöön, keskusyhteisön määräämissä rajoissa tai sen erityisellä luvalla antaa luoton tai takauksen, josta pankin johtokunnan jäsen, toimitusjohtaja, tilintarkastaja tai toimihenkilö vastaa taikka jonka myöntämisestä on olennaista taloudellista etua edellä mainituille henkilöille. Säännös ei koske lainoja, jotka pankki on myöntänyt valtion määrättyyn tarkoitukseen antamista varoista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

Osuuspankkilain 7 lukua ja 41 j, 51, 61, 91 ja 95 §:ää sovelletaan kuitenkin edelleen sellaisina kuin ne olivat tämän lain voimaan tullessa, kunnes tämän lain 7 a §:ssä tarkoitettu keskusyhteisö on merkitty kaupparekisteriin.

Mitä tämän lain 50 ja 51 §:ssä ja liikepankkilain 27 ja 28 §:ssä säädetään, ei sovelleta 31 päivänä joulukuuta 2005 päättyvän siirtymäkauden aikana jäsenluottolaitokseen, joka yksinomaan hoitaa ja realisoi Rahoitustarkastuksen hyväksymällä tavalla riskipitoista omaisuutta ja vastuita ja jonka rahoituksesta vastaavat Osuuspankkien vakuusrahasto, keskusyhteisö tai muut jäsenluottolaitokset, edellyttäen, että yhteenliittymälle laskettu vakavaraisuus on luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvun mukainen.

2.

Laki

luottolaitostoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan luottolaitostoiminnasta 30 päivänä joulukuuta 1993 annetun lain (1607/93) 9 § seuraavasti:

9 §

Valvonta

Tämän lain ja viranomaisten sen nojalla antamien määräysten noudattamista valvoo rahoitustarkastuslaissa (503/93) tarkoitettu Rahoitustarkastus. Säästöpankkeja valvoo lisäksi säästöpankkitarkastus ja osuuspankkien yhteenliittymään kuuluvia osuuspankkeja yhteenliittymän keskusyhteisö.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

Luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 §:ää sovelletaan kuitenkin edelleen sellaisena kuin se oli tämän lain voimaan tullessa, kunnes osuuspankkilain 7 a §:ssä tarkoitettu keskusyhteisö on rekisteröity.

3.

Laki

rahoitustarkastuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 11 päivänä kesäkuuta 1993 annetun rahoitustarkastuslain (503/93) 4 §:n 4 kohta seuraavasti:

4 §

Toimintatavat

Rahoitustarkastus suorittaa tehtäväänsä muun muassa:

— — — — — — — — — — — — — — —

4) ohjaamalla ja valvomalla säästöpankkitarkastuksen toimintaa;

— — — — — — — — — — — — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

Rahoitustarkastuslain 4 §:n 4 kohtaa sovelletaan kuitenkin edelleen sellaisena kuin se oli tämän lain voimaan tullessa, kunnes osuuspankkilain 7 a §:ssä tarkoitettu keskusyhteisö on rekisteröity.

4.

Laki

kaupparekisterilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 2 päivänä helmikuuta 1979 annetun kaupparekisterilain (129/79) 10 §:n 2 momentti sellaisena kuin se on 10 päivänä joulukuuta 1993 annetussa laissa (1122/93) seuraavasti:

10 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Osuuspankin perusilmoituksessa on lisäksi mainittava päivä, jona pankin säännöt on vahvistettu, ja 1 momentin 10 kohdan sijasta ilmoitettava sääntöjen määräys osuuspankin toiminimen kirjoittamisesta sekä, jos jollekin henkilölle on annettu oikeus toiminimen kirjoittamiseen yksin tai yhdessä jonkun toisen kanssa, hänen henkilötietonsa. Lisäksi on ilmoitettava osuuspankin liittymisestä osuuspankkilain 7 a §:n mukaisen osuuspankkien yhteenliittymän keskusyhteisön jäseneksi tai siitä eroamisesta.

— — — — — — — — — — — — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

Helsingissä 3 päivänä toukokuuta 1996

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Ministeri Arja Alho

Liite

1.

Laki

osuuspankkilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 41 a §:n 1 momentti, 41 d §:n 1 momentti, 41 g §:n 2 momentti, 41 h §:n 1 momentti, 41 j §:n 3 momentti, 7 luku, 51 §:n 1 momentti, 61 §:n 1 momentti, 91 §, 92 §:n 2 momentti, 93 §:n 4 ja 5 kohta ja 95 §,

sellaisina kuin niistä ovat 41 a §:n 1 momentti, 41 d §:n 1 momentti, 41 g §:n 2 momentti, 41 h §:n 1 momentti ja 41 j §:n 3 momentti 10 päivänä joulukuuta 1993 annetussa laissa (1126/93), 7 luku siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen, 51 §:n 1 momentti 30 päivänä joulukuuta 1993 annetussa laissa (1611/93) ja 92 §:n 2 momentti 21 päivänä huhtikuuta 1995 annetussa laissa (602/95), sekä

lisätään lakiin uusi 2 a luku, 41 a §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa 10 päivänä joulukuuta annetussa laissa, uusi 6 momentti, 41 d §:ään, sellaisena kuin se on viimeksi mainitussa laissa, uusi 3—5 momentti, uusi 8 a luku ja 93 §:ään uusi 6 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 a luku

Osuuspankkien yhteenliittymä

7 a §

Osuuspankit ja 41 a ja 41 b §:ssä tarkoitetut osakeyhtiömuotoiset pankit sekä osuuspankkien keskusrahalaitoksena toimiva liikepankki, jotka kuuluvat jäseninä (jäsenluottolaitos) niitä ohjaamaan oikeutettuun osuuskuntaan (keskusyhteisö), muodostavat yhdessä keskusyhteisön, keskusyhteisön konsolidointiryhmään kuuluvien yhteisöjen ja jäsenluottolaitosten luottolaitostoiminnasta annetun lain 5 §:ssä tarkoitettuihin konsolidointiryhmiin kuuluvien yhteisöjen kanssa tässä laissa tarkoitetun osuuspankkien yhteenliittymän, jos:

1) keskusyhteisö ja jäsenluottolaitokset vastaavat toistensa veloista ja sitoumuksista tämän lain 84 a ja 84 b §:n mukaisesti;

2) keskusyhteisöä ja kaikkia jäsenluottolaitoksia ja niiden konsolidointiryhmiin kuuluvia yhteisöjä vakavaraisuuden, maksuvalmiuden ja asiakasriskien osalta valvotaan konsolidoidusti; ja

3) osuuspankkien keskusrahalaitoksena toimiva liikepankki on keskusyhteisön luottolaitostoiminnasta annetussa laissa tarkoitettu tytäryritys.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Keskusyhteisön konsolidointiryhmään luetaan keskusyhteisö, sen omistusyhteisö sekä luotto- tai rahoituslaitos tai palveluyritys, joka on keskusyhteisön tai sen omistusyhteisön tytäryritys. Konsolidointiryhmään luetaan lisäksi luotto- tai rahoituslaitos tai palveluyritys, jolla on keskusyhteisön tai sen omistusyhteisön tai niiden tytäryritysten kanssa yhteinen hallinto tai jota johdetaan keskusyhteisön, sen omistusyhteisön tai niiden tytäryrityksen kanssa yhteisesti.

Keskusyhteisön johtokunnan puheenjohtaja toimii 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun liikepankin johtokunnan puheenjohtajana. Keskusyhteisön hallintoneuvoston jäsenet muodostavat liikepankin hallintoneuvoston jäsenten enemmistön. Keskusyhteisö on luottolaitostoiminnasta annetun lain 3 §:ssä tarkoitettu rahoituslaitos.

Keskusyhteisöllä on velvollisuus antaa jäsenluottolaitoksille ohjeita niiden toiminnasta maksuvalmiuden, vakavaraisuuden ja riskien hallinnan turvaamiseksi sekä oikeus valvoa niiden toimintaa.

7 b §

Keskusyhteisön ja siihen kuuluvien luottolaitosten konsolidoidun maksuvalmiuden on oltava turvattu luottolaitostoiminnasta annetun lain 7 luvun mukaisesti. Maksuvalmiuden tukena on oltava kassavaranto, joka on vähintään 10 prosenttia näiden kaikista veloista, lukuunottamatta sellaisia velkoja, jotka jäsenluottolaitokset ovat saaneet Suomen valtion määrättyyn tarkoitukseen antamista varoista, sekä velkoja Suomen Pankille.

Keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten konsolidoituun kassavarantoon luetaan luottolaitostoiminnasta annetun lain 67 §:n 2 momentissa tarkoitetuista eristä:

1) keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten kassa;

2) kuukauden kuluessa erääntyvät jäsenluottolaitosten saamiset Suomen Pankilta ja siihen rinnastuvilta keskuspankeilta;

3) kuukauden kuluessa erääntyvät jäsenluottolaitosten saamiset yhteenliittymään kuulumattomilta kotimaisilta ja niihin rinnastuvilta ulkomaisilta luottolaitoksilta nettomääräisinä; sekä

4) helposti markkinoitavat saamistodisteet Rahoitustarkastuksen määräysten mukaisesti.

Jäsenluottolaitoksella tulee olla luottolai-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tostoiminnasta annetun lain 67 §:n mukainen kassavaranto. Jäsenluottolaitoksen kassavarantoon voidaan lukea viimeksi mainitun pykälän 2 momentin mukaiset kuukauden kuluessa erääntyvät saamiset osuuspankkien keskusrahalaitoksena toimivalta liikepankilta.

7 c §

Keskusyhteisö tai jäsenluottolaitos taikka niiden konsolidointiryhmiin kuuluva yhteisö ei saa toiminnassaan ottaa niin suurta riskiä, että siitä aiheutuu olennaista vaaraa keskusyhteisön, jäsenluottolaitoksen tai koko yhteenliittymälle lasketulle vakavaraisuudelle. Keskusyhteisöllä tulee olla koko yhteenliittymään nähden riittävät riskien valvontajärjestelmät. Jäsenluottolaitoksella ja sen kanssa samaan konsolidointiryhmään kuuluvalla yhteisöllä on oltava toimintaansa nähden riittävät riskien valvontajärjestelmät.

7 d §

Jäsenluottolaitoksen on luottolaitostoiminnasta annetun lain 69 §:n ja 71 §:n mukaisesti ilmoitettava suuret asiakasriskit vähintään neljä kertaa vuodessa Rahoitustarkastukselle ja keskusyhteisölle, jonka on puolestaan ilmoitettava koko yhteenliittymälle lasketut suuret asiakasriskit Rahoitustarkastukselle.

7 e §

Asiakasriskejä laskettaessa yhteenliittymä rinnastetaan luottolaitokseen. Yhteenliittymälle lasketuista omista varoista laskettu asiakasriski ei saa nousta sellaiseen määrään, että luottolaitostoiminnasta annetun lain 70 §:n 1 momentissa ensimmäisenä mainittu asiakasriski ylittää 20 prosenttia tai toisena mainittu asiakasriski 15 prosenttia taikka pykälän 2 momentissa mainittu suurten asiakasriskien yhteismäärä 500 prosenttia.

Jäsenluottolaitoksen ja sen konsolidointiryhmän asiakasriskejä koskevat luottolaitostoiminnasta annetun lain 70 ja 106 §:ssä tarkoitetut asiakasriskejä koskevat rajoitukset.

Keskusyhteisö voi myöntää jäsenluottolaitokselle ja sen konsolidointiryhmälle luvan poiketa yksittäistä asiakasriskiä koskevasta rajoituksesta. Luottolaitostoiminnasta annetun lain 70 §:n 1 momentissa ensimmäisenä mainittu asiakasriski ei saa kuitenkaan ylit-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tää 50 prosenttia tai toisena mainittu asiakasriski 40 prosenttia eikä pykälän 2 momentissa tarkoitettu suurten asiakasriskien yhteismäärä 1 200 prosenttia. Enintään 250 000 ecua vastaavan markkamäärän suuruisia asiakasriskejä koskevan luvan keskusyhteisö voi myöntää luottolaitoskohtaisesti tässä momentissa tarkoitettujen enimmäismäärien rajoissa.

Keskusyhteisö ei saa myöntää 3 momentissa tarkoitettua lupaa, jos luvan mahdollistama sitoumusmäärän kasvu johtaisi jäsenluottolaitoksen vakavaraisuuden alenemiseen alle luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvussa tarkoitetun vähimmäistason.

Keskusyhteisön on vuosittain määrättävä luottolaitostoiminnasta annetun lain 69 §:n 2 momentissa tarkoitetun asiakaskokonaisuuden sitoumusten markkamääräinen enimmäisraja, jonka ylittäville sitoumuksille on haettava keskusyhteisön lupa. Osuuspankkien keskusrahalaitoksena toimivan liikepankin ja sen konsolidointiryhmään kuuluvan yhteisön ei kuitenkaan tarvitse hakea tässä tarkoitettua lupaa.

7 f §

Luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvun mukaista omien varojen vähimmäismäärää laskettaessa yhteenliittymä rinnastetaan luottolaitokseen Rahoitustarkastuksen antamien määräysten mukaisesti.

Yhteenliittymälle lasketun vakavaraisuuden tulee olla luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvun mukainen. Vakavaraisuutta laskettaessa yhteenliittymän omista varoista vähennetään jäsenluottolaitoksen tai sen konsolidointiryhmään kuuluvan yhteisön liikkeeseen laskemat ja osuuspankkien vakuusrahaston merkitsemät pääomatodistukset ja muut oman pääoman ehtoiset erät. Vakavaraisuutta laskettaessa osuuspankkien vakuusrahaston omaan pääomaan kuuluvia varoja käsitellään Rahoitustarkastuksen määräämällä tavalla.

Jos yhteenliittymälle lasketut omat varat vähenevät alle luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvussa säädetyn vähimmäismäärän, on keskusyhteisön viipymättä ilmoitettava siitä Rahoitustarkastukselle. Keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten on lisäksi viipymättä ryhdyttävä toimenpiteisiin omien varojen määrää koskevien vaatimusten täyt-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tämiseksi. Rahoitustarkastuksen on asetettava määräaika, jonka kuluessa vaatimus on täytettävä.

Mitä luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvussa säädetään omien varojen vähimmäismäärästä, ei sovelleta jäsenluottolaitokseen tai sen konsolidointiryhmään. Jos jäsenluottolaitoksen tai sen konsolidointiryhmän omat varat vähenevät alle luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvussa säädetyn vähimmäismäärän, on luottolaitoksen kuitenkin viipymättä ryhdyttävä toimenpiteisiin vakavaraisuutensa vahvistamiseksi. Keskusyhteisön on asetettava Rahoitustarkastuksen määräämien perusteiden mukaisesti määräaika näille toimenpiteille.

7 g §

Jos jäsenluottolaitoksen omien varojen määrä alenee alle luottolaitostoiminnasta annetun lain 104 §:n 1 momentissa säädetyn määrän tai 3 momentissa säädettyjen yhteenlaskettujen omien varojen määrän, on jäsenluottolaitokselle asetettava määräaika, jonka kuluessa omien varojen on saavutettava mainittujen säännösten mukainen vähimmäismäärä. Määräajan asettaa keskusyhteisö, jos jäsenluottolaitoksen 78 §:n mukaan laskettu omien varojen vähimmäismäärä on vähintään 10 prosenttia. Omien varojen vähimmäismäärän ollessa tätä alhaisempi, määräajan asettaa Rahoitustarkastus. Jos jäsenluottolaitoksen omien varojen määrä ei määräajan kuluessa saavuta säädettyä tasoa, Rahoitustarkastus voi esittää ministeriölle luottolaitoksen toimiluvan peruuttamista.

7 h §

Keskusyhteisöllä on poiketen siitä, mitä kilpailunrajoituksista annetun lain (480/92) 6 §:n 1 kohdassa säädetään, oikeus antaa jäsenluottolaitoksille suosituksia luottolaitostoiminnassa perittävistä tai maksettavista hinnoista tai vastikkeista.

7 i §

Sen lisäksi, mitä osuuskuntalain 5 §:ssä on säädetty, keskusyhteisön säännöissä on määrättävä:

1) että keskusyhteisö, jäsenluottolaitokset ja niiden konsolidointiryhmiin kuuluvat yhteisöt muodostavat tämän lain 7 a §:ssä tarkoitetun osuuspankkien yhteenliittymän;

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2) että keskusyhteisö ja jäsenluottolaitokset vastaavat toistensa veloista ja sitoumuksista 84 a ja 84 b §:n mukaisesti; sekä

3) että keskusyhteisöllä on velvollisuus 7 a §:n perusteella antaa jäsenluottolaitoksille ohjeita niiden toiminnasta maksuvalmiuden, vakavaraisuuden ja riskien hallinnan turvaamiseksi sekä velvollisuus valvoa niiden toimintaa.

Sen lisäksi, mitä muualla laissa on säädetty, jäsenluottolaitoksen säännöissä tai yhtiöjärjestyksessä on määrättävä:

1) että luottolaitos, keskusyhteisö, keskusyhteisöön kuuluvat muut luottolaitokset ja niiden konsolidointiryhmiin kuuluvat yhteisöt muodostavat 7 a §:ssä tarkoitetun osuuspankkien yhteenliittymän;

2) että jäsenluottolaitos vastaa keskusyhteisön ja siihen kuuluvien muiden jäsenluottolaitosten veloista ja sitoumuksista 84 a ja 84 b §:n mukaisesti; sekä

3) että keskusyhteisöllä on 7 a §:n perusteella oikeus antaa jäsenluottolaitokselle ohjeita sen toiminnasta maksuvalmiuden, vakavaraisuuden ja riskien hallinnan turvaamiseksi sekä oikeus valvoa niiden toimintaa.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetuille keskusyhteisön ja jäsenluottolaitoksen sääntöjen tai yhtiöjärjestysten kohdille sekä niiden muutoksille on haettava ministeriön vahvistus. Ministeriön on pyydettävä asiasta Rahoitustarkastuksen lausunto.

7 j §

Keskusyhteisö ei saa aloittaa toimintaansa ennen kuin ministeriö on vahvistanut sen säännöt ja keskusyhteisö on toimittanut Rahoitustarkastukselle:

1) jäljennöksen ministeriön keskusyhteisön sääntöjen vahvistamista koskevasta päätöksestä;

2) keskusyhteisöä koskevan täydellisen otteen kaupparekisteristä, johon sisältyvät säännöt;

3) hallintoneuvoston ja hallituksen jäsenten ja varajäsenten, toimitusjohtajan ja varatoimitusjohtajan sekä tilintarkastajien ja varatilintarkastajien nimet ja muut tarvittavat tiedot; sekä

4) hallintoneuvoston vahvistamat keskusyhteisön toimintaa ja hallintoneuvoston valitsemia tarkastajia koskevat yleiset ohjeet.

Jos 1 momentissa mainituissa tiedoissa

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tapahtuu muutos, se on viipymättä ilmoitettava Rahoitustarkastukselle.

7 k §

Osuuspankit ja 41 a ja 41 b:ssä tarkoitetut osakeyhtiömuotoiset pankit sekä osuuspankkien keskusrahalaitoksena toimiva liikepankki voivat liittyä keskusyhteisön jäseneksi tekemällä päätöksen 7 i §:ssä tarkoitettujen määräysten ottamisesta luottolaitoksen sääntöihin tai yhtiöjärjestykseen. Päätös on pätevä vain, jos sen puolesta on osuuskuntakokouksessa annettu vähintään kaksi kolmasosaa äänestykseen osallistuneiden äänistä tai jos sitä on yhtiökokouksessa kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä ja kokouksessa edustetuista osakkeista.

7 l §

Jäsenluottolaitoksella on oikeus erota keskusyhteisöstä päättämällä sääntöjen tai yhtiöjärjestyksen 7 i §:ssä tarkoitettujen määräysten muuttamisesta sekä ilmoittamalla siitä kirjallisesti keskusyhteisön johtokunnalle, jos yhteenliittymälle laskettu vakavaraisuus säilyy 7 f §:ssä säädetyn mukaisena eroamisen jälkeenkin. Päätös on pätevä vain, jos sen puolesta on annettu tai sitä kannattaa 7 k §:n mukainen äänten ja osakkeiden enemmistö. Vakavaraisuuden säilyminen on todettava keskusyhteisön tilintarkastajien varmentamalla laskelmalla.

Jäsenluottolaitos voidaan erottaa keskusyhteisöstä osuuskuntalain 21 §:n mukaisesti.

Eronnut tai erotettu jäsenluottolaitos vastaa kuitenkin yhteenliittymään kuuluvan toisen jäsenluottolaitoksen tai keskusyhteisön veloista ja sitoumuksista, jos yhteenliittymään kuuluva jäsenluottolaitos tai keskusyhteisö asetetaan selvitystilaan viiden vuoden kuluessa siitä tilinpäätöspäivästä, joka lähinnä seuraa eroamista tai erottamista. Eronnut tai erotettu jäsenluottolaitos on myös velvollinen suorittamaan sellaiset ylimääräiset maksut, jotka keskusyhteisöllä on 84 a §:n perusteella oikeus periä jäsenluottolaitoksilta edellä sanotulta ajalta.

7 m §

Ministeriö voi antaa keskusyhteisölle luvan käyttää toiminimessään nimitystä "pankki" tai viittausta talletuspankin toimintaan.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 n §

Keskusyhteisön tilinpäätöksen ja konsernitilinpäätöksen laatimisessa sekä tilintarkastuksessa noudatetaan luottolaitostoiminnasta annetun lain säännöksiä.

Keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten sekä niiden konsolidointiryhmien tilinpäätöksistä laaditaan yhdistelty tilinpäätös rahoitustarkastuksen antamien määräysten mukaisesti. Yhdistelty tilinpäätös käsittää myös sellaiset yhteisöt, joiden äänivallasta edellä sanotut yhteisöt omistavat yhdessä yli puolet.

Keskusyhteisön tilintarkastajien on, noudattaen soveltuvin osin luottolaitostoiminnasta annetun lain säännöksiä, tarkastettava yhdistelty tilinpäätös, joka on esiteltävä ja annettava tiedoksi keskusyhteisön varsinaiselle osuuskunnan kokoukselle.

6 a luku

Osakeyhtiön perustaminen jatkamaan osuuspankin toimintaa sekä osuuspankin muuttaminen osakeyhtiöksi

41 a §

Osuuspankki voi, siinä järjestyksessä kuin tässä luvussa säädetään, perustaa osakeyhtiön, jonka tarkoituksena on siirtyvän toiminnan jatkaminen ja jonka kaikki osakkeet toimintaa siirtävä osuuskunta merkitsee ja siirtää osuuspankin harjoittaman toiminnan sille. Tässä momentissa tarkoitettu osakeyhtiö on osuustoiminnallinen osakeyhtiömuotoinen pankki.

41 a §

Osuuspankki voi, siinä järjestyksessä kuin tässä luvussa säädetään, perustaa osakeyhtiön, jonka tarkoituksena on siirtyvän toiminnan jatkaminen ja jonka kaikki osakkeet toimintaa siirtävä osuuskunta merkitsee ja siirtää osuuspankin harjoittaman toiminnan sille. *Sellainen osuuspankki, joka on tullut Osuuspankkien vakuusrahaston välittömän tuen kohteeksi, voi Osuuspankkien vakuusrahaston aloitteesta siirtää toimintansa yhdelle tai useammalle osakeyhtiömuotoiselle pankille, jonka 7 a §:ssä tarkoitettu keskusyhteisö, osuuspankkien keskusrahalaitoksena toimiva liikepankki tai osuuspankit taikka jotkut niistä perustavat. Osuuspankkien vakuusrahasto voi tehdä tätä koskevan aloitteen, jos sen tuen kohteena olevan osuuspankin omat varat eivät ilman lisätukea riitä kattamaan pankille kertyneitä tappioita. Tässä momentissa tarkoitetut osakeyhtiöt ovat osuustoiminnallisia osakeyhtiömuotoisia pankkeja.*

— — — —

Voimassa oleva laki

41 d §

Päätös 41 a §:n 1 momentissa tarkoitetun osakeyhtiön perustamisesta ja osuuspankin toiminnan siirtämisestä osakeyhtiölle on tehtävä osuuskunnan kokouksessa osuuskuntalain 63 §:ssä säädetyllä tavalla. Päätös ei kuitenkaan ole pätevä, elleivät kaikki äänestykseen osallistuneet ole viimeksi pidetyssä gsuuskunnan kokouksessa yhtyneet siihen.

— — — — — — — — — — — — — — —

41 g §

— — — — — — — — — — — — — — —

Edellä 41 a §:n 1 momentissa tarkoitetun pankin perustamista ja 41 b §:ssä tarkoitetuksi pankiksi muuttamista koskeva osuuskunnan kokouksen päätös tulee voimaan, kun valtiovarainministeriön antama lupa ja ministeriön vahvistama yhtiöjärjestys ja osuuskunnan sääntöjen muutos on merkitty kaupparekisteriin.

Ehdotus

tujen osakeyhtiömuotoisten pankkien myös liityttävä keskusyhteisön jäseneksi.

41 d §

Päätös 41 a §:n *1 momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitetun* osakeyhtiön perustamisesta ja osuuspankin toiminnan siirtämisestä *sille* on tehtävä osuuskunnan kokouksessa osuuskuntalain 63 §:ssä säädetyllä tavalla. Päätös ei kuitenkaan ole pätevä, elleivät kaikki äänestykseen osallistuneet ole viimeksi pidetyssä osuuskunnan kokouksessa yhtyneet siihen.

— — — — — — — — — — — — — — —

Päätös 41 a §:n 1 momentin toisessa virkkeessä tarkoitetun osakeyhtiön tai osakeyhtiöiden perustamisesta ja osuuspankin toiminnan siirtämisestä sille tai niille on tehtävä osuuskunnan kokouksessa läsnä olevien jäsenten äänten enemmistöllä.

Edellä 3 momentissa tarkoitetun toimintaa siirtävän osuuskunnan kokouksen on päätettävä tämän pykälän 2 momentin 4—6 kohdassa mainituista asioista.

Edellä 3 momentissa tarkoitettujen osuustoiminnallisten osakeyhtiömuotoisten pankkien perustamiskokouksessa on:

1) hyväksyttävä toimintaa jatkavien pankkien yhtiöjärjestykset;

2) päätettävä osakepääoman muodostamisesta ja suuruudesta;

3) jos liiketoiminta jaetaan kahdelle osuustoiminnalliselle osakeyhtiömuotoiselle pankille, päätettävä toiminnan jakamisesta; sekä

4) valittava pankkien hallintoneuvoston jäsenet, tilintarkastajat ja varatilintarkastajat.

41 g §

— — — — — — — — — — — — — — —

Edellä 41 a §:n 1 momentissa tarkoitetun pankin *tai pankkien* perustamista ja 41 b §:ssä tarkoitetuksi pankiksi muuttamista koskeva osuuskunnan kokouksen päätös *sekä keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten 41 a §:n 1 momentissa tarkoitetun pankin perustamista koskevat päätökset tulevat voimaan, kun ministeriön 41 f §:n 1 momentissa tarkoitettu lupa sekä ministeriön vahvistamat yhtiöjärjestykset ja osuuskunnan* sääntöjen muutos on merkitty kaupparekisteriin.

Voimassa oleva laki

41 h §

Perustettaessa 41 a §:n 1 momentissa tarkoitettu pankki ja muutettaessa osuuspankki 41 b §:ssä tarkoitetuksi pankiksi osuuspankin varat, velat ja varaukset sekä muut oikeudet ja velvoitteet siirtyvät toimintaa jatkavalle pankille.

— — — — — — — — — — — — — — —

41 j §

— — — — — — — — — — — — — — —

Valtiovarainministeriö antaa tarkemmat määräykset 1 momentissa tarkoitetusta siirtymisestä. Ennen määräysten antamista valtiovarainministeriön on pyydettävä rahoitustarkastuksen, *valtion vakuusrahaston,* osuuspankkien vakuusrahaston sekä liikepankkien ja Postipankki Oy:n vakuusrahaston lausunto. Liikepankin toimintaa siirtymäaikana valvoo osuuspankkitarkastus.

7 luku

Osuuspankkitarkastus

42 §

Osuuspankkien ja niiden tytäryhtiöiden toiminnan tarkastusta varten asettaa osuuspankkien keskusjärjestö osuuspankkitarkastuksen.

Osuuspankkitarkastuksen toimintaa ohjaa ja valvoo pankkitarkastusvirasto.

Osuuspankkitarkastus on velvollinen antamaan pankkitarkastusvirastolle kaikki sen vaatimat tiedot ja selvitykset, jotka ovat tarpeen osuuspankkien valvontaa varten.

Mitä tässä luvussa säädetään osuuspankkien ja niiden tytäryhtiöiden toiminnan tarkastuksesta, on vastaavasti sovellettava 41 a §:n 1 momentissa tarkoitettuun pankkiin ja osuuskuntaan sekä 41 b §:ssä tarkoitettuun pankkiin.

Osuuspankin on toimitettava osuuspankkitarkastukselle samat tiedot kuin sen on toimitettava rahoitustarkastukselle luottolaitostoiminnasta annetun lain 17 §:n mukaisesti.

43 §

Osuuspankkitarkastuksessa on osuuspankkien tarkastusjohtaja ja niin monta osuuspankkien tarkastajaa kuin osuuspankkitarkastukselle määrättyjen tehtävien hoito vaatii.

Ehdotus

41 h §

Perustettaessa 41 a §:n 1 momentissa tarkoitettu pankki *tai pankkeja* ja muutettaessa osuuspankki 41 b §:ssä tarkoitetuksi pankiksi osuuspankin varat, velat ja varaukset sekä muut oikeudet ja velvoitteet siirtyvät toimintaa jatkavalle pankille *tai jatkaville pankeille.*

— — — — — — — — — — — — — — —

41 j §

— — — — — — — — — — — — — — —

Ministeriö antaa tarkemmat määräykset 1 momentissa tarkoitetusta siirtymisestä. Ennen määräysten antamista *ministeriön* on pyydettävä Rahoitustarkastuksen, Osuuspankkien vakuusrahaston sekä Liikepankkien ja Postipankki Oy:n vakuusrahaston lausunto. *Osuuspankkien yhteenliittymään kuuluvan liikepankin toimintaa siirtymäaikana valvoo yhteenliittymän keskusyhteisö.*

7 luku

Osuuspankkien yhteenliittymän valvonta

42 §

Osuuspankkien yhteenliittymää valvovat Rahoitustarkastus ja 7 a §:ssä tarkoitettu keskusyhteisö.

43 §

Keskusyhteisö valvoo, että siihen kuuluvat jäsenluottolaitokset ja niiden konsolidointiryhmät toimivat rahoitusmarkkinoita koskevien lakien, asetusten, viranomaisten antami-

Voimassa oleva laki

Osuuspankkien tarkastusjohtajan, tarkastajat ja osuuspankkitarkastuksen muun henkilökunnan ottaa toimeensa osuuspankkien keskusjärjestö. Tarkastusjohtajan ja tarkastajan valintaa koskeva päätös on alistettava pankkitarkastusviraston vahvistettavaksi.

44 §

Osuuspankkitarkastuksen ja sen edustajan oikeuksista ja esteellisyydestä on soveltuvin osin voimassa, mitä pankkitarkastusvirastosta ja sen edustajasta on säädetty pankkitarkastusvirastosta annetussa laissa (1273/90).

45 §

Osuuspankilta saamastaan luotosta ja pankin hänen puolestaan antamasta takauksesta osuuspankkitarkastuksen tarkastusjohtajan on ilmoitettava pankkitarkastusvirastolle ja muun toimihenkilön osuuspankkitarkastukselle.

Ehdotus

en ohjeiden ja määräysten, keskusyhteisön antamien ohjeiden sekä sääntöjensä ja yhtiöjärjestystensä mukaisesti. Jos keskusyhteisö valvontatehtävää suorittaessaan havaitsee, ettei valvottavan toiminta ole edellä sanottujen säännösten mukaista, keskusyhteisön on ilmoitettava asiasta Rahoitustarkastukselle viipymättä.

Jäsenluottolaitos ja sen konsolidointiryhmään kuuluva yritys on velvollinen antamaan keskusyhteisölle kaikki sen vaatimat tiedot ja selvitykset, jotka ovat tarpeen keskusyhteisön tässä laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi. Keskusyhteisö voi asettaa määräajan, jonka kuluessa tiedot on annettava. Rahoitustarkastuksella on oikeus rahoitustarkastuslain (503/93) 18 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus antaa keskusyhteisölle tässä momentissa tarkoitettuja tietoja, jos keskusyhteisö ei saa tietoja jäsenluottolaitokselta tai sen konsolidointiryhmään kuuluvalta yritykseltä asettamassaan määräajassa.

Keskusyhteisö ja jäsenluottolaitos sekä niiden konsolidointiryhmään kuuluva yritys on velvollinen antamaan Rahoitustarkastukselle kaikki sen vaatimat tiedot ja selvitykset, jotka ovat tarpeen yhteenliittymän konsolidoitua valvontaa sekä keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten konsolidoitua valvontaa varten.

44 §

Keskusyhteisön suorittaessa 42 ja 43 §:ssä tarkoitettua valvontatehtävää keskusyhteisön ja sen edustajan oikeuksista on soveltuvin osin voimassa, mitä rahoitustarkastuslain 10 ja 11 §:ssä säädetään Rahoitustarkastuksen ja sen edustajan koollekutsumis- ja läsnäolo-oikeudesta sekä tarkastus- ja tietojensaantioikeudesta.

45 §

Joka 7 a §:ssä tarkoitetun keskusyhteisön tai jäsenluottolaitoksen tai niiden konsolidointiryhmän toimielimen jäsenenä tai varajäsenenä tai niiden palveluksessa taikka niiden toimeksiannosta tehtävää suorittaessaan on saanut tietää keskusyhteisön tai jäsenluottolaitoksen tai niiden konsolidointiryhmän, niiden asiakkaan tai jonkun muun taloudellista asemaa tai henkilökohtaisia oloja kos-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

kevan seikan taikka liike- tai ammattisalaisuuden, on velvollinen pitämään sen salassa, jollei se, jonka hyväksi vaitiolovelvollisuudesta on säädetty, anna suostumustaan sen ilmaisemiseen. Salassa pidettäviä tietoja ei saa myöskään antaa keskusyhteisön tai jäsenluottolaitoksen tai niiden tytäryhtiön osuuskunnan kokoukselle tai edustajistolle tai yhtiökokoukselle eikä kokoukseen osallistuvalle jäsenelle tai osakkeenomistajalle.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuilla yhteisöillä on velvollisuus antaa momentissa tarkoitettuja tietoja syyttäjä- ja esitutkintaviranomaiselle rikoksen selvittämiseksi sekä muulle viranomaiselle, jos tiedon antamisesta on erikseen säädetty lailla.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuilla yhteisöillä on oikeus antaa momentissa tarkoitettuja tietoja keskusyhteisölle, Osuuspankkien vakuusrahastolle ja Osuuspankkien keskinäiselle vakuutusyhtiölle, sekä keskusyhteisön määräämissä rajoissa toisilleen.

Edellä tarkoitetuilla luottolaitoksilla on 1 momentin estämättä oikeus harjoittaa liiketoimintaan tavanomaisesti kuuluvaa luottotietotoimintaa.

46 §

Osuuspankkitarkastuksen on saatettava päätöksensä viipymättä pankkitarkastusviraston käsiteltäväksi, jos osuuspankki, jota asia koskee, sitä vaatii.

46 §

Rahoitustarkastuslain 20 §:ssä tarkoitettu valvontamaksu ja 23 §:ssä tarkoitettu uhkasakko, joka koskee osuuspankkien yhteenliittymää, määrätään keskusyhteisölle.

47 §

Osuuspankkien tarkastusjohtaja, osuuspankkien tarkastaja ja muu osuuspankkitarkastuksen toimihenkilö on velvollinen pitämään salassa, mitä hän on työssään saanut tietää osuuspankin, sen tytäryhtiön, niiden asiakkaan tai jonkun muun taloudellisesta asemasta taikka liike- tai ammattisalaisuudesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuja tietoja on oikeus antaa ainoastaan syyttäjä- ja poliisiviranomaiselle rikoksen selvittämiseksi sekä muuten laissa sellaisten tietojen saantiin oikeutetulle viranomaiselle. Osuuspankin ja sen tytäryhtiön liikeasioista ja taloudellisesta asemasta on oikeus antaa tietoja myös osuuspankkien vakuusrahastolle, osuuspankkien keskinäiselle vakuutusyhtiölle ja osuuspankkien keskusjärjestölle tai keskusrahalai-

47 §

(kumotaan)

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
tokselle. *Jos samalla velallisella on huomattavia velkoja tai vastuusitoumuksia eri osuuspankeissa tai niiden tytäryhtiöissä taikka jos muuten on syytä epäillä asiakkaan toiminnan aiheuttavan vahinkoa osuuspankeille tai niiden tytäryhtiöille, on osuuspankkitarkastuksella oikeus ilmoittaa siitä näille.*	
48 §	48 §
Osuuspankkitarkastuksen toiminnasta johtuvien kustannusten kattamiseksi on kunkin osuuspankin vuosittain suoritettava osuuspankkien keskusjärjestön määräämä maksu, jonka perusteet pankkitarkastusvirasto vahvistaa. Maksuperusteen soveltaminen on alistettava pankkitarkastusviraston ratkaistavaksi, jos osuuspankki, jota asia koskee, sitä vaatii.	(kumotaan)
49 §	49 §
Tarkemmat säännökset osuuspankkitarkastuksesta annetaan tarvittaessa asetuksella.	(kumotaan)
51 §	51 §
Jos tilintarkastajat, *osuuspankkitarkastus* tai rahoitustarkastus toteavat, että vähintään puolet osuuspankin sidotusta omasta pääomasta on menetetty eikä pankilla ole omia varoja luottolaitostoiminnasta annetun lain 78 §:ssä säädettyä määrää eikä pankin toiminnan jatkamista saada osuuspankkien vakuusrahaston avustuksella tai avustuslainalla tai rahoitustarkastuksen hyväksymällä muulla tavalla turvatuksi tai että pankki ei voi täyttää sitoumuksiaan, pankin johtokunnan on viipymättä ilmoitettava siitä valtiovarainministeriölle ja osuuspankkien vakuusrahastolle.	Jos tilintarkastajat, *osuuspankin kuuluessa osuuspankkien yhteenliittymän keskusyhteisöön, keskusyhteisö taikka* Rahoitustarkastus toteavat, että vähintään puolet osuuspankin sidotusta omasta pääomasta on menetetty eikä pankilla ole omia varoja luottolaitostoiminnasta annetun lain 78 §:ssä säädettyä määrää eikä pankin toiminnan jatkamista saada Osuuspankkien vakuusrahaston avustuksella tai avustuslainalla tai Rahoitustarkastuksen hyväksymällä muulla tavalla turvatuksi tai että pankki ei voi täyttää sitoumuksiaan, pankin johtokunnan on viipymättä ilmoitettava siitä ministeriölle ja Osuuspankkien vakuusrahastolle.
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
61 §	61 §
Kun osuuskunnan kokous on päättänyt asettaa osuuspankin selvitystilaan, sen on valittava vähintään kaksi selvitysmiestä toimittamaan pankin selvitys. Selvitysmiehistä ainakin yhden on oltava pankin velkojien edustaja. Selvitysmiesten vaalista on viipymättä ilmoitettava pankkitarkastusvirastolle, joka määrää lisäksi yhden selvitysmiehen *osuuspankkitarkastuksen esityksestä.*	Kun osuuskunnan kokous on päättänyt asettaa osuuspankin selvitystilaan, sen on valittava vähintään kaksi selvitysmiestä toimittamaan pankin selvitys. Selvitysmiehistä ainakin yhden on oltava pankin velkojien edustaja. Selvitysmiesten vaalista on viipymättä ilmoitettava Rahoitustarkastukselle, joka määrää lisäksi yhden selvitysmiehen. *Osuuspankkien keskusyhteisöön kuuluvalle*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

jäsenluottolaitokselle Rahoitustarkastus määrää selvitysmiehen keskusyhteisön esityksestä.

---

8 a luku

Osuuspankkien yhteenliittymään kuuluvan jäsenluottolaitoksen selvitystila ja yhteenliittymän purkaminen

84 a §

Jos 2 a luvussa tarkoitetun jäsenluottolaitoksen varat vähenevät tappioiden johdosta 50 §:ssä tai liikepankkilain 27 §:ssä mainituin tavoin eikä jäsenluottolaitoksen toimintaa saada 51 §:ssä tai liikepankkilain 28 §:ssä tarkoitetuin tavoin turvatuksi, yhteenliittymän keskusyhteisöllä on oikeus periä yhteenliittymään kuuluvilta jäsenluottolaitoksilta keskusyhteisön säännöissä mainituin perustein ylimääräisiä maksuja tilikauden aikana enintään viisi tuhannesosaa jäsenluottolaitosten viimeksi vahvistettujen taseiden yhteenlasketusta loppusummasta käytettäväksi jäsenluottolaitoksen selvitystilan ehkäisemiseksi tarvittaviin tukitoimiin.

84 b §

Keskusyhteisö ja jäsenluottolaitokset ovat yhteisvastuussa niistä selvitystilassa olevan keskusyhteisön tai jäsenluottolaitoksen veloista, joita ei saada suoritetuiksi sen varoista. Edellä tarkoitettu vastuu jakautuu keskusyhteisön ja jäsenluottolaitosten kesken viimeksi vahvistettujen taseiden loppusumman mukaisessa suhteessa.

Jos keskusyhteisön tai jäsenluottolaitoksen selvitystilamenettelyssä on todettu, että sen velat ovat varoja suuremmat, on selvitysmiesten viipymättä ennen 76 §:n 2 momentissa tarkoitettuun toimenpiteeseen ryhtymistä laadittava laskelma vajauksen määrästä ja osittelulaskelma vajauksen peittämiseksi keskusyhteisöltä ja jäsenluottolaitoksilta perittävistä maksuista. Selvitysmiesten on esitettävä tarkoitettu selvitys Rahoitustarkastukselle, joka hankittuaan asiasta keskusyhteisön lausunnon vahvistaa osittelulaskelman. Rahoitustarkastus asettaa määräajan maksujen suorittamiselle. Määräajassa suorittamatta jätetyt maksut voidaan periä ulosottoteitse vahvistetun osittelulaskelman nojalla niin kuin lain-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

voimaisen tuomion täytäntöönpanosta on säädetty. Jos maksua ei saada perityksi, selvitysmiesten on ositeltava puuttuva määrä keskusyhteisön ja muiden jäsenluottolaitosten maksettavaksi.

84 c §

Selvitystilassa olevan jäsenluottolaitoksen toiminnan jatkaminen on osuuspankkilaissa tarkoitettujen toiminnan jatkamiselle asetettujen edellytysten täytyttyäkin sallittua vain keskusyhteisön suostumuksin.

84 d §

Jos yhteenliittymän vakavaraisuus laskee alle luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvun mukaisen vähimmäistason eikä palaudu siihen Rahoitustarkastuksen asettamassa määräajassa ja vähintään puolet yhteenliittymän sidotusta omasta pääomasta on menetetty taikka keskusyhteisö ei pysty vastaamaan sitoumuksistaan, yhteenliittymä on purettava. Keskusyhteisön hallituksen tai, keskusyhteisön ollessa selvitystilassa, selvitysmiesten on jaettava mahdollisesti syntynyt tappio yhteenliittymään kuuluvien luottolaitosten vastattavaksi 84 b §:n 2 momentin mukaisesti.

84 e §

Keskusyhteisön toiminnan keskeyttämisessä, selvitystilassa ja purkamisessa noudatetaan muutoin tämän lain säännöksiä.

91 §

Pankkitarkastusvirastolla ja *osuuspankkitarkastuksella* on osuuskuntalain 97 ja 98 §:n säännöksien estämättä oikeus, jos se katsoo tallettajien tai sijoitusosuuden omistajien edun sitä vaativan, nostaa vahingonkorvauskanne osuuspankin lukuun 85—87 §:ssä tarkoitettua henkilöä tai yhteisöä vastaan.

91 §

Rahoitustarkastuksella ja *osuuspankin kuuluessa osuuspankkien yhteenliittymän keskusyhteisöön, keskusyhteisöllä* on osuuskuntalain 97 ja 98 §:n säännöksien estämättä oikeus, jos se katsoo tallettajien tai sijoitusosuuden omistajien edun sitä vaativan, nostaa vahingonkorvauskanne osuuspankin lukuun 85—87 §:ssä tarkoitettua henkilöä tai yhteisöä vastaan.

92 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus 47 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

92 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus *45 §:ssä* säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Voimassa oleva laki

93 §

Joka

— — — — — — — — — — — — — — —

4) laiminlyö sijoitusosuusluettelon pitämisen tai sen nähtävänä pitämisen; *tai*

5) ottaa 12 §:n 3 momentin vastaisesti pantiksi sijoitusosuuksia,

on tuomittava *osuuspankkirikkomuksesta* sakkoon, ellei teko ole vähäinen tai siitä ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.

95 §

Osuuspankki saa ainoastaan *osuuspankkitarkastuksen* määräämissä rajoissa tai sen erityisellä luvalla antaa luoton tai takauksen, josta pankin johtokunnan jäsen, toimitusjohtaja, tilintarkastaja tai toimihenkilö vastaa taikka jonka myöntämisestä on olennaista taloudellista etua edellä mainituille henkilöille. Säännös ei koske lainoja, jotka pankki on myöntänyt valtion määrättyyn tarkoitukseen antamista varoista.

Ehdotus

93 §

Joka

— — — — — — — — — — — — — — —

4) laiminlyö sijoitusluosuusettelon pitämisen tai sen nähtävänä pitämisen;

5) ottaa 12 §:n 3 momentin vastaisesti pantiksi sijoitusosuuksia, *tai*

6) laiminlyö tehtäviinsä kuuluvan 43 §:n 1 momentin mukaisen ilmoitusvelvollisuuden,

on tuomattava *osuuspankkirikkomuksesta* sakkoon, ellei teko ole vähäinen tai siitä ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.

95 §

Osuuspankki saa ainoastaan *Rahoitustarkastuksen taikka, osuuspankin kuuluessa osuuspankkien yhteenliittymän keskusyhteisöön, keskusyhteisön* määräämissä rajoissa tai sen erityisellä luvalla antaa luoton tai takauksen, josta pankin johtokunnan jäsen, toimitusjohtaja, tilintarkastaja tai toimihenkilö vastaa taikka jonka myöntämisestä on olennaista taloudellista etua edellä mainituille henkilöille. Säännös ei koske lainoja, jotka pankki on myöntänyt valtion määrättyyn tarkoitukseen antamista varoista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

Osuuspankkilain 7 lukua ja 41 j, 51, 61, 91 ja 95 §:ää sovelletaan kuitenkin edelleen sellaisina kuin ne olivat tämän lain voimaan tullessa, kunnes 7 a §:ssä tarkoitettu keskusyhteisö on merkitty kaupparekisteriin.

Mitä tämän lain 50 ja 51 §:ssä ja liikepankkilain 27 ja 28 §:ssä säädetään, ei sovelleta 31 päivänä joulukuuta 2005 päättyvän siirtymäkauden aikana jäsenluottolaitokseen, joka yksinomaan hoitaa ja realisoi Rahoitustarkastuksen hyväksymällä tavalla riskipitoista omaisuutta ja vastuita ja jonka rahoituksesta vastaavat osuuspankkien vakuusrahasto, keskusyhteisö tai muut jäsenluottolaitokset, edellyttäen, että yhteenliittymälle laskettu vakavaraisuus on luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 luvun mukainen.

2.

Laki

luottolaitostoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan luottolaitostoiminnasta 30 päivänä joulukuuta 1993 annetun lain (1607/93) 9 § seuraavasti:

Voimassa ole laki	*Ehdotus*
9 §	9 §
Valvonta	*Valvonta*
Tämän lain ja viranomaisten sen nojalla antamien määräysten noudattamista valvoo Rahoitustarkastuslaissa (503/93) tarkoitettu Rahoitustarkastus. Säästöpankkeja valvoo lisäksi säästöpankkitarkastus *ja osuuspankkeja osuuspankkitarkastus.*	Tämän lain ja viranomaisten sen nojalla antamien määräysten noudattamista valvoo rahoitustarkastuslaissa (503/93) tarkoitettu rahoitustarkastus. Säästöpankkeja valvoo lisäksi säästöpankkitarkastus.
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .
	Luottolaitostoiminnasta annetun lain 9 §:ää sovelletaan kuitenkin edelleen sellaisena kuin se oli tämän lain voimaan tullessa, kunnes osuuspankkilain 7 a §:ssä tarkoitettu keskusyhteisö on rekisteröity.

3.

Laki

rahoitustarkastuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 11 päivänä kesäkuuta 1993 annetun rahoitustarkastuslain (503/93) 4 §:n 4 kohta, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
4 §	4 §
Toimintatavat	*Toimintatavat*
Rahoitustarkastus suorittaa tehtäväänsä muun muassa:	Rahoitustarkastus suorittaa tehtäväänsä muun muassa:
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
4) ohjaamalla ja valvomalla säästöpankkitarkastuksen *ja osuuspankkitarkastuksen* toimintaa;	4) ohjaamalla ja valvomalla säästöpankkitarkastuksen toimintaa;
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 . *Rahoitustarkastuslain 4 §:n 4 kohtaa sovelletaan kuitenkin edelleen sellaisena kuin se oli tämän lain voimaan tullessa, kunnes osuuspankkilain 7 a §:ssä tarkoitettu keskusyhteisö on rekisteröity.*

4.

Laki

kaupparekisterilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 2 päivänä helmikuuta 1979 annetun kaupparekisterilain (129/79) 10 §:n 2 momentti sellaisena kuin se on 10 päivänä joulukuuta 1993 annetussa laissa (1122/93) seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
10 §	10 §
Osuuspankin perusilmoituksessa on lisäksi mainittava päivä, jona pankin säännöt on vahvistettu, ja 1 momentin 10 kohdan sijasta ilmoitettava sääntöjen määräys osuuspankin toiminimen kirjoittamisesta sekä, jos jollekin henkilölle on annettu oikeus toiminimen kirjoittamiseen yksin tai yhdessä jonkun toisen kanssa, hänen henkilötietonsa.	Osuuspankin perusilmoituksessa on lisäksi mainittava päivä, jona pankin säännöt on vahvistettu, ja 1 momentin 10 kohdan sijasta ilmoitettava sääntöjen määräys osuuspankin toiminimen kirjoittamisesta sekä, jos jollekin henkilölle on annettu oikeus toiminimen kirjoittamiseen yksin tai yhdessä jonkun toisen kanssa, hänen henkilötietonsa. *Lisäksi on ilmoitettava osuuspankin liittymisestä osuuspankkilain 7 a §:n mukaisen osuuspankkien yhteenliittymän keskusyhteisön jäseneksi tai siitä eroamisesta.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .